

## 22. Tiistaina 18 päivänä toukokuuta 1999

kello 14

### Päiväjärjestys

#### Ilmoituksia

#### Ainoa käsittely

1) Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 1998 ..... 564

Kertomus K 1/1999 vp  
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 1/1999 vp

#### Lähetekeskustelu

2) Laki tuloverolain muuttamisesta .... 607

Lakialoite LA 48/1999 vp (Olavi Ala-Nissilä /kesk ym.)

3) Laki kansaneläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta ..... 609

Lakialoite LA 51/1999 vp (Mauri Pekkari-  
nen /kesk ym.)

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Andersson, Aula, Biaudet, Erlund, Hellberg, Hiltunen R., Häkämies J., Ihamäki, Kalliomäki, Kanerva S., Karhu, Karjalainen, Karttunen-Raiskio, Keränen, Komi, Koskinen Jari, Laukkanen, Lindén, Löf, Markkula, Myl-

lyniemi, Mähönen, Nepponen, Pulliainen, Ranta, Sasi, Seppälä T., Soininvaara, Syvärinen, Tiuri, Vanhanen, Virén, Vistbacka ja Vähänäkki.

### Ilmoitusasiat:

#### Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat tästä päivästä virkatehtävien perusteella edustajat Aula, Ihamäki, Lindén, Löf, Myllyniemi ja Sasi sekä muun syyn perusteella edustajat Hellberg, Kalliomäki, Karjalainen, Jari Koskinen, Laukkanen, Soininvaara, Syvärinen ja Vanhanen,

tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien perusteella edustajat Biaudet ja Keränen,

tämän kuun 21 päivään sairauden perusteella ed. Erlund ja muun syyn perusteella ed. Andersson,

tämän kuun 19 päivästä muun syyn perusteella ed. Hassi,

tämän kuun 19 päivästä 21 päivään muun syyn perusteella ed. Mertjärvi sekä

tämän kuun 20 ja 21 päivästä virkatehtävien perusteella edustajat Hassi, Huovinen, Karttunen-Raiskio, Kurvinen, Kärkkäinen, Nousiainen, Prusti ja Tiusanen sekä muun syyn perusteella ed. Forsius.

#### U-asiat

Puhemies: Ilmoitetaan, että 12 päivänä toukokuuta 1999 päivätyllä valtioneuvoston kirjelmällä ovat eduskunnalle saapuneet valtiopäiväjärjestyksen 54 b §:ssä tarkoitetut Euroopan unionin asiat n:ot U 10—12.

Ilmoitetaan edelleen, että puhemies on tänään toimittanut mainitut asiat käsiteltäviksi suureen valiokuntaan, jolle

asioiden n:o: U 10 ja 11 osalta valtiovarainvaliokunnan sekä

asian n:o U 12 osalta maa- ja metsätalousvaliokunnan on annettava lausunto.

### **Kazakstanin parlamentin puhemiehen vierailu**

**Puhemies:** Arvoiset kansanedustajat! Ilmoitan, että Kazakstanin parlamentin puhemies Marat Ospanov seurueineen on saapunut seuraamaan täysistuntoa. Eduskunnan puolesta lausun arvoiset vieraat tervetulleiksi eduskuntaan. (Suosionosoituksia)

### **Päiväjärjestyksessä olevat asiat:**

#### **1) Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 1998**

Ainoa käsittely

Kertomus K 1/1999 vp

Ulkoasiainvaliokunnan mietintö UaVM 1/1999 vp

**Puhemies:** Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 1.

#### **Keskustelu:**

**Ed. Jaakonsaari:** Arvoisa puhemies! Euroopan neuvosto on koko olemassaolonsa viiden vuosikymmenen aikana muuttunut Euroopan erottajasta Euroopan yhdistäjäksi. 50 vuotta sitten Eurooppa oli poliittisesti kahtia jakautunut. Yhteiskunnan perusrakenteesta vallitsi kaksi jyrkästi toisistaan poikkeavaa näkemystä. Osaa Euroopasta rakennettiin poliittisen moniarvoisuuden, vapaan markkinatalouden ja kansanvallan periaatteelle ja toista osaa Euroopasta rakennettiin vastakkaisten näkemysten ja periaatteiden pohjalta. Tämän jaetun Euroopan osien käsitykset ihmisoikeuksista poikkesivat nekin toisistaan. Osa Euroopasta piti poliittisia ja kansalaisoikeuksia kaikille ihmisille kuuluvina luovuttamattomina oikeuksina. Osa ei tunnustanut ihmisoikeuksia universaaleiksi, kaikille samanlaisiksi ja kaikkialla samanlaisiksi.

50 vuotta sitten eurooppalaisten järjestöjen perustaminen liittyi tähän kahtia jakautumisen prosessiin. Pohjois-Atlantin puolustusliitto Nato sai vastinparikseen Neuvostoliiton johtaman

Varsovan liiton. Euroopan talousyhteisö sai vastinparikseen Keskinäisen taloudellisen yhteistyön neuvoston Sevin.

Euroopan neuvoston perustaneiden kymmenen maan nimenomaisena tarkoituksena oli löytää kahtia jakautuneeseen Eurooppaan yhteisiä eurooppalaisia arvoja ja luoda niitä toteuttavia instituutioita. Silti siitäkin Euroopan neuvostosta, jonka juhlaistunnossa nyt olemme, tuli pitkäksi ajaksi vain läntisen Euroopan yhteistyöelin. Poliittisen maantieteen asettamista rajoista huolimatta Euroopan neuvosto sekä säilytti identiteettinsä ja tarkoituksensa että myös pystyi kehittämään omaa toimintaansa.

Poliittisiin vapausoikeuksiin keskittyneen Euroopan ihmisoikeussopimuksen täydennykseksi laadittiin sosiaalisia oikeuksia turvaava Sosiaalinen peruskirja ja ihmisoikeussopimukseen lisättiin erillisillä pöytäkirjoilla määräyksiä muun muassa ulkomaalaisten oikeuksista, kuolemanrangaistuksen poistamisesta ja sopimuksissa ja lisäpöytäkirjoissa lueteltujen oikeuksien turvaamiseksi tarvittavista oikeudellisista mekanismeista.

Arvoisa puhemies! Euroopan vanha järjestys murtui kymmenisen vuotta sitten. Pysyviltä tunneet rajat kaatuivat yhtä aikaa kaikkialla. Kahtia jakautunut maanosa alkoi rakentaa aitoa yhteistyötä ja yhteistä tulevaisuutta, ja tämä Euroopan muutos tuntui myös Suomessa. Suomelle Euroopan neuvoston jäsenyydestä tuli ensimmäinen ja tärkeä askel eurooppalaisen yhteistyön suuntaan.

Muistan, kuinka monella taholla tämän askeleen ottamista varottiin kymmenen vuotta sitten. Euroopan neuvoston ihmisoikeusmekanismia väitettiin vaaraksi Suomen omalle suvereenisuudelle. Euroopan neuvoston jäsenyyttä pidettiin arveluttavana ennakkotapauksena, joka johtaisi muiden läntisten yhteisöjen jäsenyyteen. Ennen kaikkea monelle periaatteellisellekin Euroopan neuvoston jäsenyyden vastustajalle oli vaikea hyväksyä yhteisten arvojen löytymistä Euroopan neuvoston edustaman ihmisoikeuskulttuurin piiristä.

Jälkiviisaasti ajatellen Suomen liittyminen Euroopan neuvostoon tapahtui juuri oikeaan aikaan. Muutaman vuoden kuluttua Suomen jäsenyydestä oli suurin osa itäisen Euroopan maista mukana Euroopan neuvostossa. Venäjän mukantulo riisti loputkin perusteet niiltä, jotka pitivät Länsi-Euroopassa perustettujen yhteistyö-rakenteiden vahvistumista itäisen Euroopan ja etenkin Venäjän tappiona.

Georgian tasavallan liittyttyä mukaan kuluvan vuoden huhtikuussa on Euroopan neuvostossa nyt yhteensä 41 jäsenmaata. Jäsenyyttä haluvien joukko on vieläkin tätä suurempi. Tämä siitä huolimatta, että Euroopan neuvosto on monin tavoin tehostanut sekä uusien että vanhojen jäsenmaiden jäsenvelvoitteiden noudattamisen seurantaa. Euroopan neuvosto ei siis ole mikään valtioiden kerho vaan järjestö, johon kuulumisen tuo myös velvollisuuksia.

Arvoisa puhemies! Suomessa ja muualla Euroopassa Euroopan neuvoston poliittinen merkitys ja asema on kiistanut. Kaikkia mahdollisuuksia sen hyödyntämiseen ei kuitenkaan käytetä eikä tunneta. Ihmisoikeusjärjestönä Euroopan neuvosto on eurooppalaisten normien rakentaja. Maissa, jotka ovat hyväksyneet ihmisoikeusyleissopimuksen ja siihen liittyvät mekanismit, on käytössä tehokas ylikansallinen oikeussuojajärjestelmä. Tavalliset ihmiset voivat saada yksilöinä oikeusturvaa valtioiden koko oikeusjärjestelmää vastaan. Valtiolta on otettu pois oikeus absoluuttisesti määrätä ihmisten perusoikeuksien rajoista. Tämä on toteutettu käytännössä eikä vain paperilla.

Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen arvoa ja merkitystä lisää se, että Euroopan unioni on ottanut sen osaksi omaa oikeusjärjestystään. Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja eri elinten keskinäisiä suhteita määrittävää peruskirjaa täydentävät perusoikeudet yleiseurooppalaisesta ihmisoikeussopimuksesta. Näin Euroopan unionille on syntynyt normisto, jota voidaan rinnastaa perustuslakeihin muutoin paitsi nimeltään ja muodoiltaan.

Tämän oikeusnormiston lisäksi Euroopan neuvosto antaa suojaa ihmisoikeuksille muillakin tavoin. Euroopan neuvostossa on valmisteltu puiteyleissopimus kansallisten vähemmistöjen suojelun periaatteista ja peruskirja alueellisista ja vähemmistökielistä sekä käynnistetty ohjelma rasmin, muukalaisvihan, antisemitismin ja suvaitsemattomuuden vastustamiseksi. Suomalaisen aloitteen pohjalta on hyväksytty niin kutsuttu Halonen ohjelma, jonka mukaan on perustettu monitorointikomitea seuramaan jatkuvasti jäsenvelvoitteiden toteutumista kaikissa jäsenmaissa antaen maakohtaisia raportteja ihmisoikeuksien toteuttamisesta.

Arvoisa puhemies! Euroopan neuvostolla on paljon annettavaa meneillään olevan Kosovon kriisin ratkaisemisessa. Kosovon kriisin aiheuttajalle Jugoslavialle on jo Balkanin kriisin aiemmissa vaiheissa tähdennetty Euroopan neuvos-

ton jäsenyyden asettamia velvoitteita peruuttamalla sen erityisvierasasema ja jäädyttämällä yhteistyö Euroopan neuvoston ja Belgradin hallituksen välillä. Vastatessaan Jugoslavian toiseen jäsenyyshakemukseen Euroopan neuvosto on ilmoittanut edellyttävänsä neuvoston periaatteiden ja arvojen tunnustamista ja niiden toteuttamista. Neuvosto on tehnyt selväksi, että se pitää tarpeellisena Kosovon alueen itsehallinnon palauttamista, väkivaltaisuuksien lopettamista ja pakolaisten kotiinpaluun mahdollistamista. Näiden tavoitteiden saavuttamiseksi tarvittavat diplomaattiset ja muut toimet ovat ensisijaisesti muiden kuin Euroopan neuvoston vastuulla. Mutta sotilaallisten ja diplomaattisten ponnistelujen onnistuttua, mitä me kaikki toivomme, on jälleenrakentamisen aika.

Uskon, että Euroopan neuvostolla on keskeinen asema Kosovon ja Jugoslavian ei-aineellisesa jälleenrakentamisessa. Euroopan neuvosto on tarpeen demokraattisten instituutioiden luomisessa, vähemmistön oikeuksien ja itsehallinnon rakenteitten pystyttämisessä. Euroopan neuvosto voi olla avainasemassa, kun Jugoslavia ja sen kansa haluaa päästä pois siitä eristyneisyyden tilasta, johon sen hallituksen epädemokraattinen ja ihmisoikeuksia halveksiva politiikka on sen ajanut.

Arvoisa puhemies! Eurooppalaista yhteistyötä tehdään monien järjestöjen ja yhteistyö rakenteitten puitteissa. Varmasti monelle kirjainyhdistelmät ja instituutiot ovat vieraita ja aiheuttavat sekaannusta, mutta organisaatioiden monilukuisuus ja päällekkäisyys on kuitenkin ehdottomasti parempi vaihtoehto kuin niiden puuttuminen. Siitä huolimatta on kaikkien Euroopan maiden etujen mukaista yhtenäistää ja selkeyttää eri tahojen toimintaa.

Euroopan turvallisuusjärjestelmää ollaan parhaillaan muotoilemassa, ja se on parhaillaan muotoutumassa. Pohjois-Atlantin puolustusliitto Nato on ottanut selkeäksi tavoitteekseen myös 50-vuotisjuhlallisuuksissaan muuttua sotilas- ja puolustusliitosta yleiseurooppalaiseksi turvallisuusrakenteeksi. Tätä se toteuttaa omaksumallaan uuden vuosituhaten strategialla ja jäsenpiirinsä ulkopuolisille tarjoamallaan rauhan-kumppanuudella. Sekin näyttää kaikesta huolimatta pyrkivän Euroopan jakajasta Euroopan yhdistäjäksi.

Eurooppalaiseen turvallisuusjärjestelmään kuuluvat lisäksi Euroopan unionin turvallisuusyhteistyö ja tietenkin Yhdistyneet kansakunnat ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö

Etyj. Näistä erityisesti Ety-järjestön ja Euroopan neuvoston keskinäisen suhteen kehittäminen yhteisen vähemmistö- ja ihmisoikeuspolitiikan alalla on lähivuosina tarpeellista.

Arvoisa puhemies! Euroopan neuvoston juhlaistunnossa on syytä todeta, että Eurooppa on järjestöihin ja rakenteisiin sekä niitä kuvaaviin kirjainyhdistelmiin mieltynyt maanosa, mutta tästä ei ole suinkaan syytä tulla hämmentyneeksi eikä syytä tulla kyyniseksi. Euroopan, maanosamme, ihmiset ovat kerta toisensa jälkeen saaneet oppia, että on sittenkin paljon parempi elää kansainvälisen yhteistyön ja diplomatian monimutkaisuuden kanssa kuin voimapolitiikan yksinkertaisuuden kanssa. Eurooppalaisten yhteistyörakenteiden joukossa Euroopan neuvosto puolustaa paikkaansa nyt ja tulevaisuudessa. Sen perustajien arvomaailma on osoittautunut kestäväksi, eikä sen työlle näy loppua.

Ed. E l o : Puhemies! Eduskunnan käsiteltävänä on nyt ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 1 tämän vuoden valtiopäiviltä. Ensimmäiseksi haluan onnitella ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajaa ja koko valiokuntaa mietinnöstä, joka on laaja, mutta samalla syvälinen ja antaa erinomaisen yleiskuvauksen Euroopan neuvoston toiminnasta.

Kertomuksen käsittelyllä on tällä kertaa tavallista enemmän historiallista taustaa. Euroopan neuvosto perustettiin 50 vuotta sitten eli täsmälleen sanottuna 5. toukokuuta 1949 Lontoossa. Järjestöä oli perustamassa, kuten ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja ed. Jaakonsaari äsken totesi, kymmenen eurooppalaista valtiota. Pitkän aikaa Euroopan neuvosto olikin ensisijaisesti Länsi-Euroopan maiden järjestö. Suomi liittyi Euroopan neuvoston jäseneksi kymmenen vuotta sitten eli 40 vuotta järjestön perustamisen jälkeen. Moni on kysynyt, miksi näin myöhään, mutta siihen en aio tällä kertaa sen enempää puuttua.

Joka tapauksessa Suomi oli 23. jäsenmaa liityessään Euroopan neuvostoon toukokuussa 1989. Tämä vuosi eli vuosi 1989 muistetaan historiassa Euroopan kahtiajaon päättymisestä. Henkilökohtaisesti muistan elävästi, kun silloinen Neuvostoliiton presidentti Gorbatsšov oli puhumassa heinäkuussa 1989 Euroopan neuvoston parlamentaarisessa yleiskokouksessa Strasbourgissa. Lehdistötilaisuudessa Gorbatsšoville esitettiin kysymys siitä, milloin Berliinin muuri avataan. Gorbatsšovlin vastaus oli enteellinen, sillä hän sanoi: "Mikään ei ole ikuista." Kuten

muistamme, Berliinin muuri avautui vajaa puoli vuotta myöhemmin eli 9. marraskuuta 1989.

Maanosamme poliittisen tilanteen muutos johti myös Euroopan neuvoston nopeaan laajenemiseen. Suomen jälkeen Euroopan neuvostoon on liittynyt 18 uutta jäsenmaata, joista Georgia, kuten ed. Jaakonsaari äsken totesi, hyväksyttiin lopullisesti tämän vuoden huhtikuussa 41. jäsenenä Euroopan neuvostoon.

Puhemies! Ulkoasiainvaliokunta korostaa mielestäni aivan oikein, että Venäjän jäsenyydellä, joka toteutui vuonna 1996, on ollut erityisen suuri merkitys Euroopan neuvoston kehittymiselle todella yleiseurooppalaiseksi järjestöksi. Euroopan neuvosto onkin tällä hetkellä epäilemättä tärkein yleiseurooppalainen järjestö.

Suomi on alusta alkaen ollut aktiivinen Euroopan neuvoston jäsen. Suomen parlamentaarisen valtuuskunnan jäsenet ovat tarmokkaasti osallistuneet järjestön toimintaan ja ovat näin antaneet omalta osaltaan panoksen eurooppalaisen yhteistyön kehittämiseen. Tässä yhteydessä sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä haluaa erityisesti korostaa Suomen silloisen valtuuskunnan jäsenen, nykyisen ulkoministerin Tarja Halosen aloitetta, niin sanottua Halonen orderia, joka johti ensi vaiheessa uusien jäsenmaiden velvollisuuksien valvontaan eli monitorointiin, mutta myös myöhemmin siihen, että kaikkia Euroopan neuvoston jäsenmaita voidaan monitoroida.

Suomi on ollut aktiivinen myös hallitusten tasolla. On syytä muistuttaa siitä, että Euroopan neuvosto on sekä parlamenttien yhteistyöelin että myös hallitusten yhteistyöorganisaatio. Suomen ministerikomitean puheenjohtajuutta marraskuusta 1996 toukokuuhun 1997 voidaan pitää todella menestyksenä.

Suomen puheenjohtajuuden aikana edistettiin erityisesti presidentti Ahtisaaren tammikuussa 96 tekemää aloitetta ihmisoikeusvaltuutetusta. Suomen aloite johtikin läpimurtoon, sillä Euroopan neuvoston ministerikomitea päätti vajaa kaksi viikkoa sitten 50-vuotisjuhlakokouksessaan Budapestissa, täsmälleen sanottuna 7. päivä toukokuuta, perustaa ihmisoikeusvaltuutetun viran Euroopan neuvostoon. Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous valitsee ihmisoikeusvaltuutetun kuudeksi vuodeksi kerrallaan, ja tarkoituksena on, että ensimmäinen valtuutettu valittaisiin jo syyskuussa tänä vuonna.

Puhemies! Euroopan neuvosto tunnetaan ehkä parhaiten ihmisoikeusjärjestönä. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus on merkittävin

ja joka tapauksessa parhaiten tunnettu Euroopan neuvoston kaikkiaan 173 yleissopimuksesta. Vuoden 1998 marraskuusta lähtien ihmisoikeus-sopimuksen toteutumista valvoo uudistunut Euroopan ihmisoikeustuomioistuin.

Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä haluaa korostaa Euroopan neuvoston merkitystä myös demokraattisen vakauden edistämisessä. Niin sanottu viisaiden komitea, joka sai mietintönsä valmiiksi viime vuonna Euroopan neuvoston toimintojen kehittämisestä, tähdentää myös Euroopan neuvoston vastuuta demokratian luojittamisessa. Voidaan sanoi, että ihmisoikeudet ja demokratia liittyvät oleellisesti toisiinsa. Ihmisoikeudet eivät voi toteutua ilman poliittista demokratiaa. Toisaalta demokratia on vajavaista, jos ihmisoikeudet eivät toteudu.

Tässä yhteydessä sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä haluaa korostaa myös ihmisoikeuksien, poliittisen demokratian ja markkinatalouden yhteenkuuluvuutta. Markkinatalous ei voi toimia inhimillisesti ja oikeudenmukaisesti ilman ihmisoikeuksia ja demokratiaa. Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä painottaa erityisesti kansalaisten valitsemien parlamenttien merkitystä demokratian toteuttamisessa. Kansallisilla parlamenteilla on oltava todelliset mahdollisuudet vaikuttaa päätöksentekoon ja päätösten toteuttamisen valvontaan. Samalla on tärkeää pitää huolta siitä, että kansalaisten luottamus demokraattiseen järjestelmään säilyy kaikissa olosuhteissa.

Puhemies! Euroopan neuvoston työssä korostuvat niin sanotut pehmeät arvot. Se saattaa osaltaan olla syynä siihen, että Euroopan neuvosto on epäilemättä vähemmän tunnettu tänä päivänä kuin esimerkiksi Euroopan unioni tai Nato. Kuitenkin Euroopan neuvosto on tehnyt merkittävää työtä viiden vuosikymmenen ajan monilla eri sektoreilla. Ihmisoikeudet ja demokratia, kuten edellä olen todennut, ovat Euroopan neuvoston ominta alaa, mutta Euroopan neuvostolla on merkittäviä saavutuksia myös kulttuurissa, koulutuksessa, tieteessä, teknologiassa sekä sosiaalisissa ympäristöasioissa. Erikseen on syytä mainita, että Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous on myös esimerkiksi Oecd:n ja Euroopan jälleenrakennuspankin parlamentaarinen elin.

Tässä yhteydessä sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä haluaa erityisesti korostaa sosiaalisesti oikeudenmukaisen Euroopan rakentamista. Kaikkien eurooppalaisten sosiaaliset oikeudet on turvattava, ja Euroopan neuvoston sosiaali-

sen peruskirjan äskettäin tapahtuneella nykyi-kaistamisella ja sillä, että kaikki jäsenmaat ratifioivat sen, on suuri merkitys sosiaalisen oikeudenmukaisuuden lisäämiselle maanosassamme. Euroopasta on tehtävä maanosa, jonka kaikille asukkaille turvataan siedettävät elinolosuhteet.

Myös ympäristöasioissa Euroopan neuvoston rooli korostuu, koska Euroopan neuvosto käsittelee käytännöllisesti katsoen koko Euroopan. Sosialidemokraattinen ryhmä pitää tärkeänä, että Euroopan neuvoston merkitystä ympäristöasioissa edelleen lisätään. On syytä selvittää mahdollisuudet koko Euroopan käsittävän ympäristötuomioistuimen perustamiseen Euroopan neuvoston yhteyteen, kuten muun muassa täällä eduskunnan keskusteluissakin on esitetty.

Puhemies! Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä antaa täyden tuen ja tunnustuksen sekä Suomen parlamentaarisen valtuuskunnan että maamme hallituksen toiminnalle Euroopan neuvostossa. Samalla eduskuntaryhmämme vetoaa Suomen hallitukseen, jotta Suomi osaltaan olisi turvaamassa riittävät voimavarat Euroopan neuvoston tärkeän toiminnan kehittämiseen.

Ed. J ä ä t t e e n m ä k i : Arvoisa puhemies! Euroopan neuvoston keskeisin toimialue on ihmisoikeuksien suojelu. Kun Suomi kymmenen vuotta sitten liittyi Euroopan neuvoston jäseneksi, meillä alkoi samalla uusi aikakausi, jossa ihmisoikeudet ja perusoikeudet otetaan huomioon entistä luontevampana osana kaikkea yhteiskuntapolitiikkaa. Poliittisen ilmastoin muutos on ollut merkittävä.

Suomalaisessa ihmisoikeuskulttuurissa tapahtui 80-luvun lopussa murros. Perusoikeusudistuskinn toteutettiin paljolti, koska ihmisoikeus-sopimusten sisältö haluttiin kirjoittaa Suomen perustuslakiin. Näin tuomioistuinten ei tarvinnut ratkaisuisaan viitata yksin yleisiin kansainvälisiin sopimuksiin, vaan ne voivat viitata eduskunnan säätämään perustuslakiin.

Suomi liittyi Euroopan neuvostoon juuri ennen kuin kommunistien järjestelmän romahtaminen aloitti uuden vaiheen järjestön historiassa. Neuvosto otti tehtäväkseen Keski- ja Itä-Euroopan maiden luotsaamisen takaisin Eurooppaan. Euroopan neuvostosta tuli lyhyessä ajassa dynaaminen ja tehokas voima, johon Euroopan maat pyrkivät liittymään. Euroopan neuvosto on yleiseurooppalaisena yhteistyöfoorumina onnistunut varsin hyvin.

Kului kuitenkin lähes 50 vuotta, kunnes kylmän sodan aikaisesta länsimaiden järjestöstä

kasvoi koko Euroopan kattava yhteistyöfoorumi. Kun Venäjästä vuonna 1996 tuli Euroopan neuvoston 39. jäsenvaltio, toteutui Winston Churchillin 40-luvulla esittämä visio: "Tämän neuvoston, kun se on luotu, tulee vähitellen kattaa koko Eurooppa, ja eurooppalaisen perheen kaikkien päähaarojen tulee olla yhteistyössä sen jäsenenä."

Arvoisa puhemies! Nyt voidaan kysyä, onko 50-vuotisjuhlan kunniaksi ylipäätään syytä kohotella maljoja. Keskellä Eurooppaa on meneillään laajamittainen sota. Kosovon alueen väestöstä suurin osa on ajettu kotiseudultaan maanpakoon, ja loppuja kohtaa järjestelmällinen terrori. Juuri se on toteutunut, mitä estämään Euroopan neuvosto maailmansodan jälkeen perustettiin. Karmean tutulta kuulostaa jo ennen Nato-pommituksia serbijoukkojen aloittama menettely Kosovossa. Talo talolta merkittiin: tässä asuu albaani, tässä serbi; albaanit ajetaan pois tai murhataan.

Jugoslavian suhteen Eurooppa on epäonnistunut, mutta samalla Kosovo on traaginen todistus Euroopan neuvoston työn tärkeydestä. Euroopan maissa järjestön henki ja ihmisoikeudet ovat tänään ihmisten mielissä. Kosovon pakolaiset ovat kansalaisten keskuudessa saaneet aikaan myötätunnon aaltoja sorrettuja kohtaan. Inhimillisyyks ei ole kadonnut.

Euroopan neuvosto on pystynyt ennalta ehkäisemään eri väestöryhmien ristiriitoja ja parantamaan vähemmistöjen asemaa. Baltian maat ovat hyvä esimerkki. Ne ovat halunneet muuttaa lakeja ja käytäntöjä vastaamaan Euroopan neuvoston sopimuksia ja suosituksia sekä Euroopan unionin jäsenyyskriteerejä. Samoin esimerkiksi Romania ja Slovakia ovat parantaneet unkarilaisvähemmistön asemaa.

Sopimusten ja suositusten voimaan uskovalla Euroopan neuvostolla on siis paljon voimaa. Koko maailmassa YK:n ihmisoikeuksien julistus on saanut maat vakavasti pohtimaan toimiaan. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus eroaa YK:n julistuksesta siinä, että sen toteutumista myös seurataan aktiivisesti järjestön toimesta.

Vuonna 1950 solmitun Ihmisoikeussopimuksen pohjalta toimiva ihmisoikeusjärjestelmä merkitsi sitä, että ensimmäistä kertaa kansallisvaltiot antautuivat yksilön oikeuksien edessä. Jokaisella ihmisellä on joukko luovuttamattomia ihmisoikeuksia, joiden loukkaamattomuus asetettiin ensi kertaa valtionkin oikeuksien edelle. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien ja -toimikunta ovat rekisteröineet tähän mennessä yli 45 000

ihmisoikeusvalitusta ympäri Eurooppaa. Suomalaiset ja itävaltalaiset ovat viime vuosina käyttäneet tätä mahdollisuutta erityisen aktiivisesti. Meille tyypillisiä asioita ovat olleet maanomistusoikeus suojelukiistoissa sekä lastensuojelukiistat.

Oikeudesta valittaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle on jatkuvasti syytä tiedottaa kansalaisille. Uskon, että jo tietoisuus valitusmahdollisuudesta parantaa Euroopan kansalaisten asemaa. Samalla Euroopan neuvoston jäsenmaiden on pidettävä huoli ihmisoikeustuomioistuimen resursseista.

Rouva puhemies! Suomen ratifiointikäytäntö on jäsenyysaikana kehittynyt hyvään suuntaan. Liittymisen yhteydessä edes ihmisoikeussopimusta ei ollut saatavilla suomeksi. Mutta jos tarkoituksena on toimia jopa esimerkkinä muille maille, toivomisen varaa on yhä. Esimerkiksi kolme vuotta sitten allekirjoitettu Euroopan neuvoston lasten oikeuksien sopimus näyttää hautautuneen EU-kiireiden alle huolimatta siitä, että viime vuonna on vietetty jopa YK:n lasten oikeuksien juhluvuotta.

Euroopan neuvosto ei ole puuttunut pelkäämään yksittäisten ihmisten tai vähemmistöjen oikeuksiin. Se on nostanut esille kulttuurin monimuotoisuuden kannalta tärkeitä teemoja. Suomi liittyi neuvoston kulttuurisopimukseen jo vuonna 1970. Järjestö toimi myös katalysaattorina, kun Suomessa alettiin puhua erityisen maaseutupolitiikan tarpeesta. Sitä vauhditti Euroopan neuvoston maaseutuvuosi.

Suomi on 1990-luvulla ollut erityisen aktiivinen jäsenyyssitoumusten noudattamisen valvonnan kehittämisessä, monitoroinnissa. Tämä toiminta sai alkunsa kansanedustaja Tarja Halosen vuonna 1993 esittämän aloitteen pohjalta. Sopimusten voimaan rakentavalla Euroopan neuvostolla on tehtävänsä myös Balkanin demokratian kehittämisessä, kun Kosovoon on saatu rauha. Järjestö on todella yleiseurooppalainen, ja tämä on tärkeä perusta varsinkin herkillä Balkanin alueella toimittaessa. Neuvosto asettaa normit, joihin jäsenmaat sitoutuvat. Näitä sääntöjä voivat sitten muutkin järjestöt kuten Etyj ja EU käyttää hyväkseen. Varsinaiseen jälleenrakennukseen resursseja odotetaan erityisesti EU-mailta ja Yhdysvalloilta.

Euroopan neuvoston tehtävä liittyy toimivan kansalaisyhteiskunnan rakentamiseen. Neuvostolla on suuri merkitys mallina paitsi Euroopan maille myös muulle maailmalle. Ellei ihmisoikeusloukkauksia estettäisi yhdessä eri maiden halli-



tusten kanssa ennalta, tilanne olisi nykyistään pahempi monilla kriisialueilla.

Arvoisa puhemies! Kun Suomi liittyi Euroopan neuvostoon, se ei ehkä tapahtunut ensisijaisesti ihmisoikeuksien takia. Halusimme liittyä sellaiseen kerhoon, jonka kautta avautuisi ovi Länsi-Euroopan salonkeihin. Kaikesta huolimatta tämä pehmeä integraatio, jota Euroopan neuvosto edustaa, on muuttanut suomalaista yhteiskuntaa enemmän kuin aina huomaamme-kaan ja hyvään suuntaan. Mutta mikä paperilla on kunnossa, ei aina toteudu käytännössä. Suomalaisetkin tietävät tänä päivänä entistä enemmän ja he osaavat vedota myös ihmisoikeuksiinsa. Ihmisoikeudet ovat sivistyksen johtotähti ja mittari, joita pahinkaan epävarmuuden ja epäluulon aika tuskin enää pystyy himmentämään. Tässä 50-vuotias Euroopan neuvosto on tehnyt suuriarvoisen työn.

Ed. Dromberg: Arvoisa puhemies! Maanosamme vanhin poliittinen yhteistyöjärjestö, Euroopan neuvosto, täytti toukokuun 5 päivänä kunnioitettavat 50 vuotta. Ihmisoikeuksia, moniarvoista edustuksellista demokratiaa ja oikeusvaltion periaatteita ajava Euroopan neuvosto toimii tänään täysin erilaisessa ympäristössä kuin sitä perustettaessa vuonna 1949. Kahtia jaettu Eurooppa on historiaa. Varsovan liitto on kuollut ja haudattu. Nato on vahvistanut asemiaan, viimeksi maaliskuussa Puolan, Unkarin ja Tšekin liittyessä sen jäseniksi. Berliinin muuri on rakennettu ja hajotettu. Mantereen keskelle muodostunut elintasokuilu on tasoittumassa. Muuri on henkisestikin kaatumassa.

Berliinin muurin kaatumisen jälkeen Euroopan neuvoston haasteellisena tehtävänä on ollut Itä- ja Keski-Euroopan uusien demokratioiden kannustaminen noudattamaan Euroopan neuvoston periaatteita. Käytännössä Euroopan neuvosto on näissä maissa vaatinut lainsäädännön harmonisointia ihmisoikeuksien, tuomioistuinten toiminnan ja vähemmistöjen suojelun osalta. Uusien demokratioiden vakauttamisessa on painotettu alue- ja paikallishallinnon merkitystä kehityksen turvaajana.

Lisäksi Euroopan neuvosto on vuosikymmenten aikana laajentanut toimintakenttäänsä ja tehnyt arvokasta työtä paitsi demokratiakehitystä ja ihmisoikeuksia tukemalla myös laajemmin ympäristöpolitiikassa ja sosiaalisissa kysymyksissä. Erityisesti on keskusteltu huumeongelmasta ja siihen liittyvistä rikollisuuden aiheista. Nuorten asemaan Euroopan neuvosto on kiin-

nittänyt erityistä huomiota lukuisilla kampanjoilla. Uusien sukupolvien kasvattaminen kunnioittamaan moniarvoista yhteiskuntaa on pitkäjänteistä, tärkeää työtä. Myös yhteistyö tieteiden ja teknologian alalla sekä kulttuuri- ja koulutuskysymyksissä kertoo neuvoston työn monipuolisuudesta. Pohjoismaisena saavutuksena voidaan pitää 13. erityiskomitean perustamista tasa-arvokysymysten seuraamista ja kehittämistä varten, ja siinä Suomi on ollut myös erittäin aktiivinen.

Liittyessään Euroopan neuvostoon kymmenen vuotta sitten Suomi oli viimeisin ei-sosialistinen jäsenyyttä hakenut maa Andorraa lukuun ottamatta. (Ed. Laakso: Monacokin on ulkopuolella vielä!) Vielä 1980-luvulla Suomen virallinen ulkopoliittinen linja lähti siitä, että ihmisoikeuskysymyksistä ei saanut pitää turhaa meteliä. Erityisesti idänsuhteiden kannalta ihmisoikeusloukkausten esiin nostaminen olisi vaarantanut Suomen valitseman turvallisuuspoliittisen linjan. Näin ainakin oletettiin. Oletus perustettiin ylivoimaisuuteen, jota tuolloin ulkopoliitikassa noudatettiin. (Ed. Elo: Helppoa puhua jälkepäin!) Puolueettomuuspolitiikkaamme kuului, ettei Neuvostoliittoa tai sen liittolaisia ihmisoikeuskysymyksissäkään arvosteltu. Koska näitä maita ei voinut arvostella, ei sitten arvosteltu juuri muita-kaan. (Ed. Korkeaoja: Ei arvosteltu USA:takaan!)

Suomettumisen ajan jälkeen ovat olosuhteet muuttuneet ja on tullut selväksi, että ihmisoikeudet ja niiden kunnioituksen vaatiminen ovat oleellinen ja luonnollinen osa maamme ulkopoliittikkaa, eivät ihmisoikeuksia polkevien maiden sisäisiä asioita, joihin muut eivät voi puuttua.

Suomen jäsenyys Euroopan neuvostossa aloitti kehityksen, jota on luontevasti seurannut Euroopan talousalueen, Euroopan unionin ja viimeisimpänä Euroopan rahaliiton jäsenyys. Suomen asema niin Euroopan kuin maailman laajuisissakin järjestöissä on kasvanut. Valtioneuvos Harri Holkerin rooli Irlannin rauhanneuvottelijana ja viimeisimpänä presidentti Martti Ahtisaaren rooli Kosovon rauhantunnustelijana ovat osoitukset Suomen uudesta asemasta. Kokoomus on tukenut voimakkaasti Suomen kehittymistä kiinteäksi osaksi maamme eurooppalais- ta viitekehystä.

Tänään Euroopan neuvoston 41 jäsenmaata uskovat yhteiseen tulevaisuuteen. Euroopan neuvoston 50-vuotisjuhlaa hälventää taustalla oleva Kosovon kriisi. Lähikuukausien suurin haaste on keskittää kaikki järjestön voimavarat

pakolaistilanteen hallitsemiseen. Demokraattinen vakaus ja pysyvä turvallisuus ovat Kosovon albaaneille kaukaisia asioita. Länsi-Balkan säilyy valitettavan pitkään Euroopan kriisipesäkkeenä.

Euroopan neuvoston ensisijainen rooli on olla konflikteja ennalta ehkäisevänä foorumina, eikä sen ole jatkossakaan tarkoituksenmukaista kehittää sotilaallista ulottuvuutta. Tuloksellisempaan yhteistyöhön pitää Euroopan neuvoston kuitenkin entistä voimakkaammin pyrkiä. Kosovon kriisissä ei ilmeisesti ollut enää neuvotteluteitse saavutettavissa ratkaisua. Yksin diplomaattinen paine ei kaikissa tilanteissa näköjään ole riittävä. Eurooppa tarvitsee myös voimakkaan poliittisen yhteistyöjärjestön, jonka pitää pystyä reagoimaan nopeammin ja ennen muuta tehokkaammin.

Arvoisa puhemies! Euroopan neuvoston aika ei ole ohitse, päinvastoin. Tukemalla demokraatiakehitystä ja valvomalla ihmisoikeuksien toteutumista Euroopan neuvosto tekee tulevaisuuspolitiikkaa. Mantereemme kehitys kohti tasapainoisempaa poliittista ilmapiiriä on kaikkien 41 jäsenmaan yhteinen tavoite. Poliittinen ja taloudellinen vakaus koko Euroopassa on yhä tänään ajankohtainen haaste.

Ed. L a a k s o : Rouva puhemies! Suomen liityessä Euroopan neuvoston jäseneksi kymmenen vuotta sitten kylmä sota oli päättymässä. Ulkopoliittikkaamme johtanut presidentti Urho Kekkonen ei kylmän sodan aikana pitänyt Suomen jäsenyyttä Euroopan neuvostossa välttämättömänä, ja samaa mieltä oli myös presidentti Koivisto ensimmäisenä kautenaan. Jos muistatte, niin silloinen ulkoministeri Keijo Korhonen totesi, että oikeastaan Suomella olisi vain kaksi hyötystä Euroopan neuvoston jäsenyydestä: sampanja ja hanhenmaksa. Tämä oli ehkä voimakas presidentti Kekkonen toimikauden aikana Euroopan neuvostosta annettu lausunto. (Ed. Elo: Mihin unohtui parsas?)

Koiviston ensimmäisen presidenttikauden päättyessä oli jo aistittavissa Euroopan silloisen kahtiajaon mureneminen, jonka myötä myös Euroopan neuvoston muutos blokkijärjestöstä yleiseurooppalaiseksi yhteistyöjärjestöksi alkoi, ja tämä prosessi, siis Euroopan neuvoston yleiseurooppalaistuminen, johti myös jäsenyyden uudelleen harkintaan Suomessa.

Ehkäpä historiankirjoitusta varten on syytä todeta, että Koiviston tultua valituksi ensimmäistä kertaa presidentiksi vuonna 1982 uuden

hallituksen uusi ulkoministeri Per Stenbäck väläytti Suomen liittymistä Euroopan neuvoston jäseneksi. Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta keskusteli tuolloin jäsenyydestä, mutta sillä kertaa jäsenyyshanke päätettiin haudata. Myös ulkoministeri, arvattavastikin keskusteltuaan asiasta presidentti Koiviston kanssa, päätyi samaan johtopäätökseen. Yksi Euroopan neuvoston jäsenyyteen tuohon aikaan kriittisesti suhtautunut ulkoasiainvaliokunnan jäsen istuu myös nykyisessä eduskunnassa, ei ole tosin paikalla tällä hetkellä istunnossa. (Ed. Elo: Oliko hänen nimensä Kanerva?)

Aika ei vielä tuolloin ollut otollinen Suomen jäsenyydelle. Euroopan neuvostoa pidettiin yhä blokkijärjestönä, jollainen se itse asiassa olikin aina 1980-luvun lopulle saakka. Syy siihen, miksi Suomi ei katsonut tarpeelliseksi liittyä Euroopan neuvoston jäseneksi, oli se, että Euroopan neuvostoa pidettiin blokkijärjestönä, ja samalla kun Euroopan neuvoston muutos yleiseurooppalaiseksi yhteistyöjärjestöksi alkoi, jäsenyys tuli myös uudelleen harkintaan Suomessa.

Kylmän sodan aikana Euroopan neuvostoa kutsuttiin osuvasti "Nukkuvaksi kaunottareksi". Järjestön jäsenpohjan laajentuminen oli kuitenkin kuin prinssin suudelma: Euroopan neuvosto heräsi aktiiviseen toimintaan uusien jäsenmaiden moninaisten ongelmien myötä.

Euroopan neuvosto onkin tehnyt mittavan työn oikeusvaltiokäytännön rakentamiseksi jäsenvaltioihinsa. Vaikka Euroopan neuvoston työ tunnetaan julkisuudessa huonosti, on todettava Euroopan neuvoston olleen ja olevan mukana jokaisen Euroopan valtion lainsäädännön muokkaamisessa.

Oikeusvaltioperiaatteiden sisällyttäminen lainsäädäntöön on jo sinänsä monimutkainen ja aikaavievä prosessi, mutta se on kuitenkin vasta alku oikeusvaltion käytännön toteuttamiselle. Useissa jäsenvaltioissa, sekä uusissa että vanhoissa, on olemassa syvä ristiriita oikeusvaltiolainsäädännön ja kovasti oikeusvaltioperiaatteista poikkeavan käytännön kanssa. Ja ehkäpä tämä ristiriita on Euroopan neuvoston keskeisin haaste myös tällä hetkellä.

Jokaisella Euroopan neuvoston jäsenmaan kansalaisella on oikeus kääntyä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen puoleen. Oikeuden päätökset sitovat jäsenvaltioita, eikä niistä voi valittaa. Ihmisoikeustuomioistuimen tuomioiden perustana on jokaisen jäsenvaltion hyväksymä Euroopan ihmisoikeussopimus ja muut jäsenvaltioita sitovat kansainväliset sopimukset.



Mitä suurempi on lakien ja harjoitettavan käytännön välinen ristiriita, sitä enemmän ihmisoikeustuomioistuimien saa käsiteltäväkseen valituksia. Tässä suhteessa on viitattava erityisesti Euroopan neuvoston vanhaan jäsenmaahan Turkkiin, jossa tapahtuvat ihmisoikeusloukkaukset siirtyvät nyt satamäärin Strasbourgin ihmisoikeustuomioistuimen käsiteltäviksi. Myös Venäjältä ja Ukrainasta on odotettavissa valitusten vyöry, kunhan kansalaiset saavat heille kuuluvan tiedon valitusoikeudesta.

Omalta osaltaan siis Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden kansalaiset valvovat valtioitaan, sitä että ne noudattavat Euroopan neuvoston jäsenyysvelvoitteita. Mutta on myös muunlaisia valvontamekanismeja. Euroopan neuvoston parlamentilla eli parlamentaarisella yleiskokouksella on oma valvontakomiteansa, niin sanottu monitorointikomitea, joka selvittää julkisen prosessin kautta valtioiden itselleen ottamien sitoumusten noudattamista ja raportoi tästä yleiskokoukselle.

Myös Euroopan neuvoston ministerikomitealla on oma järjestelmänsä, joka ei kuitenkaan ole julkinen. Sen tehon pitäisi perustua juuri luottamukselliseen yhteistyöhön ministerikomitean ja monitoroinnin kohteena olevan valtion välillä.

Euroopan neuvostossa toimii myös niin sanottu kidutuskomitea, joka tutkii oloja vankiloissa, poliisi-asemilla, mielisairaaloissa ja muissa suljetuissa instituutioissa. Myös sen työ perustuu luottamuksellisuuteen, ja raportit julkistetaan vain tutkittujen maiden hallitusten suostumuksella.

Tässä yhteydessä on myös syytä viitata Euroopan neuvoston tulokselliseen toimintaan kuolemantuomioista vapaan Euroopan luomiseksi. Todettakoon tässä välissä, että kun Euroopan neuvoston johdon valtuuskunta kävi kolmisen viikkoa sitten Kiinassa, meillä oli mahdollisuus keskustella Kiinan johdon kanssa Euroopan neuvoston työstä. Tässä yhteydessä Kiinan parlamentin puhemies Li Peng kysyi valtuuskunnalta, että kun Euroopan neuvosto pyrkii kuolemantuomioista vapaaseen Eurooppaan, niin mitä mieltä Euroopan neuvosto on niistä kuolemantuomioista, joita Yhdysvallat parhaillaan toimeenpanee ilmaiskujen kautta Jugoslaviassa ilman oikeudenkäyntiä. Hyvä kysymys!

Kuolemantuomioiden osalta Euroopan neuvosto on saavuttanut tuloksia. Varsinkin niissä maissa, joissa oikeusvaltioperiaatteet ja käytäntö kulkevat vielä lapsenkengissä, virheet, suoranai-

nen mielivalta ja usein myös taipuminen niin sanotun yleisen mielipiteen vaatimuksiin voivat synnyttää tilanteita, joissa kuolemantuomio langetetaan kevyin ja väärin perustein. Myöhemmin saatetaan löytää tekoon syyllinen, mutta virhettä ei enää voida korjata, koska tuomittu on jo maan alla.

Turkissa kysymys kuolemantuomiosta on ajankohtainen, sillä kurdijohtaja Abdullah Öcalan odottaa parhaillaan oikeudenkäynnin alkamista ja syyttäjät on vaatinut hänelle kuolemantuomiota. Kuvaavaa Turkin niin sanotulle oikeuskäytännölle on, että jo ennen oikeudenkäynnin alkua vaaleissa hyvin menestynyt äärioikeisto on asettanut hallitukseensa tulon ehdoksi sen, että Öcalan tuomitaan kuolemaan ja että tuomio myös täytäntöönpannaan. Mielenkiintoinen hallitussopeus, jos sellainen syntyy.

Valtaosa Euroopan neuvoston jäsenmaista on poistanut kuolemantuomion lainsäädännöstään niin sodan kuin rauhankin aikana, vaikka poikkeuksia vielä löytyykin. Euroopan neuvosto asettaa jokaiselle uudelle jäsenmaalleen jäsenyysehdoksi niin sanotun moratorion eli pidättäytymisen jo kuolemaan tuomitettujen teloituksesta. Samalla Euroopan neuvosto asettaa myös uusille jäsenmailleen velvoitteen poistaa tietyssä ajassa kuolemantuomio lainsäädännöstä.

Venäjän ja Ukrainan kohdalla parhaillaan tehdään sitkeää työtä niin sanotun moratorion eli de facto -tilan muuttamiseksi de jure -tilaksi, toisin sanoen, jotta nämä kaksi maata myös käytännössä poistaisivat kuolemantuomion omasta lainsäädännöstään. Ongelman tässä muodostaa se, että juridinen velvoite poistaa kuolemantuomio lainsäädännöstä koskee vain niin sanottuja uusia jäsenmaita eikä aivan kaikkia niistäkään. Sen sijaan vanhoilla jäsenmailla on ainoastaan moraalinen velvoite, ei juridista velvoitetta, kuolemantuomion poistamiseen.

Turkin tilanne on todellakin hyvin mielenkiintoinen, sillä jos Turkissa tuomioistuin tekee päätöksen, kuten tällä hetkellä näyttää, Öcalanin tuomitsemisesta kuolemaan, niin Turkin parlamentti on se elin, joka päättää pannaanko kuolemantuomio täytäntöön vai ei. Jo tässä yhteydessä on todettava, että mikäli Turkin parlamentti näyttää vihreää valoa kurdijohtaja Öcalanin kuolemantuomion toimeenpanolle, on itsestään selvää, että Euroopan neuvosto ei voi toimettona katsella tilannetta. Siinä tapauksessa on todennäköistä, että Turkin valtakirjat Euroopan neuvoston parlamentaarisessa yleiskokouksessa esitetään hylättäväksi.

Rouva puhemies! Euroopan neuvosto on tehnyt merkittävää työtä myös kansallisten ja kielellisten vähemmistöjen oikeuksien puolesta. Täytyy sanoa, että suomalaisena on ollut varsin helpo esiintyä niissä valtioissa, joissa edelleenkin on ongelmia kansallisten ja kielellisten vähemmistöjen suhteen. Ahvenanmaa, ed. Aittoniemi, on tarjonnut loistavan esimerkin siitä, kuinka tietynlaisella autonomialla on kyetty ratkaisemaan varsin monimutkainen, kansainvälisestikin ongelmallinen tilanne. Suomalainen lainsäädäntö on myös tarjonnut tietyn mallin siitä, kuinka kielellisiä vähemmistöjä kohdellaan. Liikkusamme maissa, joissa näissä asioissa on ongelmia, olemme monta kertaa tarjonneet nimenomaan suomalaista esimerkkiä malliksi siitä, kuinka asiat voidaan myönteisellä tavalla ratkaista.

Mikä sitten on Euroopan neuvoston tulevaisuus? Voidaan sanoa, että laajentumisprosessi alkaa pian olla ohitse. Tällä hetkellä Euroopan neuvoston jäsenyyden ulkopuolella on vielä kuusi eurooppalaista valtiota. Monacossa, jolla on hyvin mielenkiintoinen ja omalaatuinen perustuslaki, ei esimerkiksi pääministeri saa olla Monacon kansalainen perustuslain mukaan, vaan hänen täytyy olla Ranskan kansalainen. On tietenkin kysyttävä, onko mahdollista, että tämän kaltainen suvereenisuuden rajoitus sopii perustuslakiin sen maan osalta, joka hakee Euroopan neuvoston jäseneksi. Monacon parlamentilla muuten ei ole lainkaan oikeutta kaataa hallitusta. Tämä Suomen hallitukselle tiedoksi, että tällaisia ihan virallisestikin lakiin kirjoitettuja oikeuksia on. Meillähän se on vain käytäntö.

Jäsenyyden ulkopuolella ovat myös Armenia, Azerbaidzan ja Bosnia-Hertsegovina, jotka kaikki ovat ehdokasjäseniä tällä hetkellä Euroopan neuvostoon. Valko-Venäjä ja Jugoslavia muodostavat oman ryhmänsä, mutta varmaa on, että ennemmin tai myöhemmin myös Valko-Venäjä ja Jugoslavia tulevat olemaan Euroopan neuvoston jäseniä. Euroopan neuvosto kiinnostaa myös joukkoa muita maita. Kazakstan, jonka valtuuskunta juuri vieraili täällä, on myös ollut kiinnostunut Euroopan neuvoston jäsenyydestä ja sittemmin tarkkailijajäsenyydestä tai assosioituneesta jäsenyydestä.

Ongelmia Euroopan neuvoston tiellä on. Meillähän on tilanne se, että tälläkin hetkellä yksi Euroopan neuvoston jäsenmaa miehittää osaa toisesta Euroopan neuvoston jäsenmaasta. Meillä on vanhoja Euroopan neuvoston jäsenmaita, jotka eivät tunnusta kansallisten tai kielellisten vähemmistöjen olemassaoloa tai ainakaan

niille kuuluvia oikeuksia. Tässä yhteydessä on annettava Ruotsille tunnustusta siitä, että Ruotsi aikoo yhtyä Euroopan neuvoston sopimukseen, joka koskee vähemmistökieliä.

Lopuksi haluaisin, rouva puhemies, sanoa muutaman sanan Kosovosta. Kosovon kriisihän on ollut vuosia kuin tarjottimella kansainväliselle yhteisölle. Kansainvälinen yhteisö ei kuitenkaan ole ryhtynyt toimiin Kosovon kriisin ratkaisemiseksi. Länsi ei korvaansa lotkauttanut silloin, kun presidentti Milosevic poisti Kosovon autonomisen aseman. Näin siksi, että tuohon aikaan presidentti Milosevic johti yksityistämiskampanjaa Jugoslaviassa ja oli muutenkin kovasti kallellaan länteen päin. Hänen toimiaan katsottiin silloin sormien lävitse.

Euroopan neuvosto on keskustellut useita kertoja Kosovon tilanteesta jo ennen kriisin akuuttia puhkeamista, esittänyt koko joukon toimenpiteitä ministerikomitealle huomioitavaksi. Täytyy sanoa, kun ministerikomitea jokin aika sitten otti kantaa Kosovon tilanteeseen peräti kolmen liuskan verran, että vaatii todellista taidon näytettä tehdä kolme liuskaa, jotka ovat tyhjää täynnä, joissa ei sanota yhtään mitään. Ongelma Euroopan neuvoston ja Kosovon osalta on se, että Nato ei selvästikään ole kiinnostunut siitä, että Euroopan neuvostolla olisi nyt akuutin kriisin tilanteessa minkäänlaista roolia Kosovon tilanteen ratkaisemisessa. Nato ilmeisestikin laskee samalla tavalla kuin Euroopan unionikin, että Euroopan neuvosto tulee jälkikäteen mukaan, on rakentajan roolissa ja maksajan roolissa.

Rouva puhemies! Euroopan neuvoston tulevaisuuden osalta on olennaisen tärkeää se, että kehitetään mekanismi, jossa Euroopan neuvosto voi olla mukana myös välittömästi akuuteissa Euroopassa syntyvissä kriiseissä. Muussa tapauksessa Euroopan neuvoston kaltaisen ihmisoikeusjärjestön, oikeusvaltioperiaatteita ajavan järjestön, olemassaolon oikeus asettuu kyseenalaiseksi. Jo tällä hetkellä monet varsinkin uusien jäsenmaiden parlamentaarikot kysyvät, kuinka voi olla niin, että ihmisoikeuksia korostava järjestö on ikään kuin syrjässä kriisin akuutista ratkaisemisesta.

Rouva puhemies! Anteeksi, että olen ylittänyt aikani, mutta kerran kymmenessä vuodessa tulee tällainen tilaisuus. Sitä on käytettävä hyväksi 17 minuutin ajan.

Ed. J a n s s o n : Rouva puhemies, värderade fru talman! Ensiksi haluan kiittää kollega Laaksoa ystävällisistä sanoista vaalipiiristäni.

Fru talman! Under det kalla krigets tid levde Europas stater i ett slags tillstånd av säkerhet. Den säkerheten byggde på terrorbalans mellan blocken — främst militärblocken Nato och Warszawapakten. Allianserna litade inte på varandra, länderna kunde inte lita på varandra. Hur skulle då människorna i dessa länder kunna lita på varandra inom länderna och mellan länderna? Säkerheten byggde på militära och ekonomiska faktorer. Demokratisk säkerhet var ett okänt begrepp.

Som ett avskräckande exempel på detta tänkande restes Berlinmuren — utan folklig förankring. Muren delade Europa, staden Berlin och även släkt och familjer. Warszawapaktens generaler litade uppenbarligen inte ens på sig själva eller på sina soldater, betong var mera tillförlitlig och billigare än människor.

Berlinmuren föll i november 1989 — ett av detta århundrades händelser i Europa, kan man säga! Elektronikens vågor kan inte stoppas med vapen och betong. Tillräckligt många människor upplevde ungefär samtidigt en diffus känsla av att någonting måste hända och då hände det. Berlinmuren föll, inte som resultatet av politiska beslut utan till följd av en sådan folklig rörelse, som helt saknades när muren byggdes. När man firade återföreningen av Berlin, hade politikerna undanskynda positioner. Folkligheten har präglat utvecklingen i Europa efter 1989 när Finland blev medlem av Europarådet som dess medlemsland nr 23.

Man skall inte förledas att tro att Europa är Europarådet eller Europeiska unionen eller Osse eller att Europa skulle kunna definieras under någon organisation. Europa är de 900 miljoner europeer, som vill förbättra sina levnadsvillkor. Europarådet är den mest heltäckande organisationen för ändamålet, eftersom rådet skall trygga Europas sammanhållning och stärka de mänskliga rättigheterna och pluralismen, söka lösningar på de samhälleliga problemen och öka medvetenheten om vårt gemensamma kulturarv.

Man kan säga det som också tidigare sagts att lika energiskt som Finland på 1960-talet förklarade att medlemskap i Europarådet inte var aktuellt för Finlands del till följd av stormaktskonflikterna, lika energiskt har Finland gått in för medlemskapet när det äntligen kom till. För 10 år sedan uttalade sig utrikesutskottet inför Finlands anslutning på följande sätt: "Utrikesutskottet uttalar sin tillfredsställelse över att Finland nu ansluter sig till Europarådet. Finland skulle som en parlamentarisk demokrati redan i ett tidigare

skede ha haft de formella förutsättningarna att göra detta. Utskottet betonar dock att beslutet måste ses i ljuset av grundlösningarna för Finlands utrikespolitik, och att Finlands verksamhet inom organisationen skall bygga på dessa grundlösningar. Finland kommer, när det ansluter sig till Europarådet, att hålla fast vid sin neutralitetspolitik och sina nationella intressen."

Jag var tillsammans med flera andra ledamöter och deltagare i denna församling i dag medlem av vår första Europarådsdelegation och har varit det sedan början och kan försäkra att delegationsmedlemmarna alltid hållit fast vid Europas intressen, därför att de sammanfaller med våra egna.

I utrikesutskottets betänkande, som nu är föremål för debatt, uttalar sig utskottet i nästan översvallande ordalag om Europarådets insatser och betydelse för framtiden, både som en modell för övriga världen och som en aktör vid krishantering.

Arvoisa rouva puhemies! Voimme luoda turvallisuutta demokraattisin toimin, jos uskomme, että on olemassa inhimillisiä ratkaisuja inhimillisiin ongelmiin. Mikäli inhimilliset ja yhteiskunnalliset ongelmat voidaan ratkaista vain taloudellisilla tai sotilaallisilla keinoilla, myönnämme samalla, että jokaisessa ratkaisussa on seuraavan konfliktin siemen. Demokraattisen turvallisuuden on lähdettävä ihmisestä, ja sen on asetettava ihminen etusijalle kaikessa poliittisessa toiminnassa.

Euroopan neuvoston toisessa huippukokouksessa 1997 lyötiin lukkoon, että Euroopan demokraattinen turvallisuus lepää neljän peruspilarin varassa: 1) ihmisoikeuksien ja vähemmistöjen kunnioitus, 2) sosiaalinen yhteenkuuluvuus, 3) henkilökohtainen turvallisuus ja 4) tieto ja tietoisuus demokraattisista arvoista ja kulttuurisesta moninaisuudesta. Voidaan sanoa, että tämä oivallus näkyy kaikissa Euroopan neuvoston ja sen eri elimien tekemisissä. Järjestöllä on käytössään lukuisia välineitä: ihmisoikeustuomioistuin, pian ihmisoikeusasiamies, Venice Commission, Ecri (rasmin vastainen komissio), Cpt (kidutuksen vastainen komitea), Sosiaalirahasto, Lastensuojelun ohjelma, Organisoidun rikollisuuden, lahonnan ja huumausaineiden vastainen ohjelma sekä ennen kaikkea tieto siitä, että jokaisen oikeuden takana on aina velvollisuuksia.

Työ sen osoittamiseksi, että valtio ei ole vihollinen vaan ystävä, jatkuu. Demokraattinen turvallisuus voidaan rakentaa vain tällaisen hallin-

non alaisuudessa, mutta emme saa unohtaa, että aivan viime aikoihin asti 17:n viimeksi liittyneen jäsenmaan kansalaisten oli erittäin vaikea pitää valtiota "ystävällisenä" tai "inhimillisenä", koska "valtiota" edustivat puolue, armeija tai salainen poliisi, pahimmassa tapauksessa kaikki nämä yhdessä. Siksi meidän on aina pidettävä mielessä, että ihminen on etusijalla kaikessa poliittisessa toiminnassa.

Fru talman! Mot denna bakgrund tillsatte toppmötet 1997 också en grupp med "visa personer" med uppdrag att lämna förslag till dels organisatoriska åtgärder inom Europarådet, dels skapa förutsättningar för ökad demokratisk säkerhet i Europa. Gruppen avgav i slutet av fjolåret sin rapport "Europa utan åtskiljande gränser" när krisen i Kosovo började få allt mer tillspetsade drag.

På tröskeln till nästa millennium har vi krig i hjärtat av Europa. Samhällen har kollapsat, hundratusentals människor har fördrivits från sina hem. I denna del av Europa finns ingenting av respekt för mänskliga rättigheter, human dignitet eller säkerhet vare sig för kollektiv eller individer. Enbart våldet talar. Och det våldet skapar är, som vi vet, alltid bräckligt.

Upplösningen av det forna Sovjetunionen visar att demokratiska reformer lyckas bara om de demokratiska institutionerna fungerar och det finns tillförlitligt rättsväsende. Upplösningen av det forna Jugoslaviens har varit mera blodig ju närmare Belgrad man befunnit sig. Sloveniens demokratiserades tämligen smärtfritt. Kroatien och Bosnien genomgick en våldsam omvandling. Hur kriget i Serbien avslutas vet ännu ingen. Det vi vet är att de mänskliga lidandena är oändliga.

Emme voi astua 2000-luvulle sotaa käyvässä Euroopassa, mutta kannattaako julistaa "demokraattista turvallisuutta" ilman demokratiaa? Tuskin. Siksi on panostettava kaikki rauhan luomiseksi ja tilan antamiseksi demokraattiselle turvallisuudelle. Odotukset presidentti Martti Ahtisaaren ja Suomen suhteen ovat suuret.

Euroopan kahtia jakaminen on peruutettu. 50 vuotta sitten Winston Churchill jätti Message to Europeans -viestin, jonka keskeinen sanoma oli ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja niiden tehokas valvonta. Meidän sukupolvemme luotsaa Euroopan seuraavalle vuosituhannele. Churchillin viesti toteutuu vain, jos me ymmärrämme, että me olemme kaikki samalla kertaa samanlaisia ja erilaisia; jos olemme tarpeeksi suvaitsevai-

sia; jos ymmärrämme toisiamme samanaikaisesti, kun tunnemme tervettä ylpeyttä juuristamme — ja neidän ovat viime kädessä Euroopassa.

Fru talman! Vi kan inte gå in i 2000-talet med krig i Europa. Men lönar det sig att predika demokratisk säkerhet utan demokrati? Knappt, därför måste alla insatser sättas in för att skapa fred och därmed ge utrymme för demokratisk säkerhet. Förväntningarna på president Martti Ahtisaari och Finland är stora.

Europas tudelning är återkallad. För 50 år sedan lämnade Winston Churchill ett "Message to Europeans", som fokuserade främst på respekten för mänskliga rättigheter och på en effektiv kontrollmekanism för dem. Vår generation skall lotsa in Europa i nästa årtusende. Churchills budskap förverkligas bara om det åtföljs av insikten om att vi alla på samma gång är både olika och lika, om vi är tillräckligt toleranta, om vi förstår varandra samtidigt som vi hyser en sund stolthet över vår egen härkomst. Och den är ju i sista hand Europa.

Ed. U. A n t t i l a : Arvoisa puhemies! Ihmisoikeuksien ja demokratian edistäminen on vuosituhannen vaihtuessa edelleen suuri haaste.

Euroopan neuvosto perustettiin toisen maailmansodan raunioille turvaamaan ihmisoikeuksia ja demokratiaa. Sen toiminta perustui läntisen Euroopan yhteistyölle. Huolimatta Euroopan neuvoston yleisinhimillisistä ja kattavista päämääristä sen toimintaa varjostivat aluksi Euroopan kahtiajakautuneisuus ja kylmä sota, kuten jo useissa puheenvuoroissa on tässäkin istunnossa käyty läpi.

Suomi lähti ja pääsi mukaan Euroopan neuvoston toimintaan vasta kymmenen vuotta sitten ajanjaksona, jolloin Berliinin muuri jo rytisi. Myöhemmästä liittymisestä huolimatta yhteistyö EN:n kanssa muun muassa komiteatyössä juonsi juurensa kauempaa, jo 1960-luvulta asti. Prosessi on meille muistutus siitä, että kansainvälispoliittinen suuntautuminen on Suomessa muuttunut ratkaisevasti runsaan kymmenen vuoden aikana. Vasta Euroopan neuvoston jäsenyys on avannut suomalaisten silmät mahdollisuuksille edistää sen kautta ihmisoikeuksien toteutumista.

Sen lisäksi että Euroopan neuvosto laatii yhteisiä normeja eri toimialoilla, sillä on ollut suuri merkitys parlamentaarikkojen vuoropuhelun kehittäjänä. Tässä on kysymys myös oppimisprosessista. Prosessin myötä ihmisoikeussäännökset eri puolilla Eurooppaa ovat vähitellen tiukentu-

neet. Esimerkiksi kuolemanrangaistuksen ja kidutuksen vastaiset sopimukset sekä niiden tiukka seuranta Euroopan neuvostossa ovat olleet merkittäviä edistysaskelia ihmisoikeustyössä.

Sekä EU:lle että EN:lle on ollut ominaista laajeneminen kuluneen vuosikymmenen aikana, joskin Euroopan neuvoston jäsenmaiden määrä on kasvanut nopeammin. Yhtäläisyydet eivät lopu tähän. EN:n ja EU:n toimialatkin ovat yhdenmukaistuneet, koska niiden kummankin toimialaa on haluttu selkeästi laajentaa. Vaikka alkuperäinen tarkoitus ei näin olisi ollutkaan, monet maat ovat hakeutuneet ensin Euroopan neuvoston ja sittemmin Euroopan unionin yhteyteen.

Euroopan neuvoston laajeneminen itään päin on mahdollistanut sille aiempaa merkittävemmän roolin. Venäjän ottamista mukaan Euroopan neuvoston toimintaan kritisoitiin sillä, ettei sen ihmisoikeustilanne ollut riittävän hyvä. Vasta-argumentina tälle ja puolustuksena sen mukaan ottamiselle oli halu saada Venäjä mukaan prosessiin, jossa sen on pakko kehittää ihmisoikeuspolitiikkaa. Vaikka Venäjän taloudellinen ja poliittinen tilanne on heilahdellut viime vuosina, Euroopan neuvoston jäsenyys on kuitenkin ollut sille osa pyrkimystä yhteistyöhön läntisen Euroopan kanssa.

Toisen kaltainen esimerkki Euroopan neuvoston laajenemisesta itään on Turkki. Sen ihmisoikeusloukkauksia, muun muassa kurdivähemmistön asemaa, on Euroopan neuvostossa käsitelty lukuisia kertoja. Sotatila Kaakkois-Turkissa on jatkunut viime vuosikymmeneltä alkaen, eikä kurdivähemmistölle ole myönnetty mitään etniseen tai kielelliseen vähemmistöasemaan kuuluvia oikeuksia. Nato ei myöskään ole puuttunut tämän jäsenvaltionsa tapaan kohdella kurdivähemmistöä.

Sodat Bosniassa ja Kosovossa ovat tuoneet sodan ja ihmisoikeusloukkausten käsittelyn konkreettisimmillaan Euroopan poliittiseen keskusteluun. Venäjää ja Kiinaa lukuun ottamatta valtaosa maailman maista on tuominut Jugoslavian toiminnan Kosovossa ja vaatinut siltä ihmisoikeuksien kunnioitusta. Naton ilmasota Jugoslaviaa vastaan on saanut ymmällään olevan hyväksynnän laajalti Euroopassa, koska Jugoslavian kanssa koetellut diplomaattiset keinot osoittautuivat riittämättömiksi.

Naton asema kansainvälisen politiikan voimakteijänä Euroopassa tarvitsee oman keskustelunsa. Sen voimatoimia vastaan eri tilanteissa voidaan esittää hyvinkin perusteltua kritiikkiä.

Sen vahvuus ja valikoiva puuttuminen voimatoimin ihmisoikeusloukkauksiin herättää miettimään, mihin turvallisuuspolitiikka Euroopassa on oikein menossa.

Vihreä eduskuntaryhmä vetosi muutama viikko sitten Saksan ulkoministerin Joschka Fischerein esittämän Kosovon rauhansuunnitelman puolesta. Kestävän rauhantilan aikaansaaminen alueelle edellyttää sekä neuvottelualoitteita, jotta Jugoslavia saadaan rauhanprosessiin, että EU:n, YK:n ja EN:n ponnisteluja siviiliyhteiskunnan rakentamiseksi alueella. Vihreä eduskuntaryhmä toivottaa presidentti Ahtisaarelle menestystä Kosovon rauhanneuvottelujen tunnustelemisessa ja edistämisessä. Suomella on olta-  
tava kaikin puolin voimakas tahto kiirehtiä sekä neuvotteluprosessia että humanitaarista apua Kosovoon.

Kuten ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä todetaan, Euroopan neuvostolla on yhteistä toiminta-aluetta Etyjin kanssa. On syytä kysyä, millä tavoin ne voisivat yhdistää voimiaan, jotta Kosovon tapahtumien kaltaisia kriisejä saataisiin ennalta ehkäistyksi tehokkaammin. Valitettavasti tähän kysymykseen ei kuitenkaan ole olemassa mitään aivan yksiselitteistä vastausta.

Arvoisa puhemies! Epäilemättä Euroopan neuvoston toiminta on sisältänyt mallin ihmisoikeuksien tavoitteellisesta kehittämisestä, jollaista ei löydy muualta maailmasta. Ilman tätä mallia maailmassa olisi todennäköisesti nykyisinkin enemmän konflikteja.

Ed. J ä ä s k e l ä i n e n : Arvoisa rouva puhemies, ärade talman! 50 vuotta on kulunut siitä, kun kymmenen valtiota allekirjoitti sopimuksen, jolla muodostettiin Euroopan neuvosto. Euroopan neuvoston jäsenmäärä on kasvanut 41:een ja tulee kasvamaan edelleen, sillä laajentumista ei ole vielä saatettu loppuun. Euroopan neuvoston kattaa tänään lähes koko Euroopan.

Ottaen huomioon neuvoston jalot tavoitteet, joihin luetaan muun muassa yhtenäisyyden kehittäminen ja yhteistyön edistäminen, demokratian ja ihmisoikeuksien puolustaminen sekä elinolosuhteiden parantaminen, voidaan todeta, että sillä on lähes rajaton työkenttä eikä sen työ koskaan lopu. Eurooppa on tänään yhtenäisempi kuin neuvoston perustamisen aikana vuonna 49, jolloin Euroopan poliittinen kahtiajako oli omiaan luomaan epäilyjä näiden kahden blokin välillä.

Yhdeksi järjestön keskeisimpiä toimialueita on muodostunut ihmisoikeuksien suojele. Jokai-



nen, joka kokee tulleen loukatuksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaisella tavalla, voi tehdä valituksen Euroopan neuvostolle sen jälkeen, kun kaikki kansalliset valituskeinot ovat loppuneet. Sopimuksen takaamia oikeuksia ovat muun muassa oikeus elämään, henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, oikeus suojaan ja koulutukseen sekä perhe-elämän ja kodin loukkaukseen.

Vaikka Euroopan neuvosto on vanhin ja suurin järjestö Euroopassa, sen rooli ja merkitys voi helposti hukkaa myöhemmin perustetun Euroopan unionin olemassaoloon. Pelkästään sotilaallinen ja taloudellinen turvallisuus eivät takaa rauhaa Euroopassa. Euroopan neuvostolla on tärkeä rooli demokratian edistämisenä.

Arvoisa puhemies! Kun kommunistiset järjestelmät romahtivat Keski- ja Itä-Euroopassa vuodesta 89 alkaen, Euroopan neuvosto otti tehtäväkseen kommunismista vapautuneiden maiden demokraattisten uudistusten tukemisen ja niiden ankkuroimisen demokraattisen Euroopan yhteyteen. Valtion vakaus on hyvin riippuvainen demokratiasta.

Demokratia ei ole mikään itsestäänselvyys, ja sitä uhkaavat erilaiset vaarat. Sitä tulee jatkuvasti kehittää, ja on muistettava, että sen tuhoaminen voi tapahtua nopeammin kuin sen saaminen. On aina pyrittävä luomaan demokratiaa niissä valtioissa, joissa sitä ei ole, sekä vaalimaan ja edistämään demokratiaa niissä valtioissa, joissa se jo vallitsee. Tämä on suuri haaste ja työ varsinkin niissä valtioissa, joissa otetaan ensimmäisiä askeleita demokratian tiellä. Näiden valtioiden on muutettava lainsäädäntöä. Ulkopuolisten on heitä autettava, neuvottava ja valvottava.

Suuren työpanoksen ja haasteen lopputulos on kuitenkin demokratian saavuttaminen. Demokratia luo turvallisuutta. Valtioissa, joissa demokratia ei toimi, ihmisoikeusloukkaukset eivät ole harvinaisia.

Vaikkakin Euroopan neuvosto on kulkenut pitkän matkan rakentaakseen demokraattisen ja turvallisen Euroopan, kaikkea ei ole vielä saavutettu. Tällaisena juhlapäivänä on surullista todeta, miten keskellä Eurooppaa ihmisoikeuksia loukataan mitä räikeimmällä tavalla. Ihmisiä on ajettu pois omasta maasta ja omasta kodista. Heitä on raiskattu, kidutettu ja tapettu. Satojatuhsia ihmisiä on nyt kodittomina, perheet on hajotettu, lapset ovat menettäneet vanhempansa jne. Lista kaikista kauheuksista on pitkä.

Turvallisuus alkaa yhteiskunnan hyväksymistä arvoista. Turvallisuus ei ole vain taloudellinen

tai vain sotilaallinen kysymys. Paraskaan teknologia, tiedonvälitys ja taloudelliset tai poliittiset keinot eivät ole yksinään riittäviä turvallisuuden luomisessa. Turvallisuus on hyvin pitkälle kiinni siitä, mitä arvoja yhteiskunnassa ja tässä tapauksessa maailmassa ja maanosassa korostetaan. Demokratia tarvitsee sisälleen ja pohjaksi vahvat elämää rakentavat arvot. Silloin demokratian toimijat eli ihmiset jaksavat toimia omaksumiensa arvojen arvon mukaisesti.

Arvoisa rouva puhemies! Meille täällä kaukaisessa Pohjolassa on opetettu, että hyvää elämää edistetään hyvää järjestystä ja oikeudenmukaisuutta ylläpitävän esivallan sekä seurakuntien, perheiden ja yhteiskunnan pienyksiköiden ihmiselämää sisäisesti muuttavan työn kautta. Toteutunut järkyttävä inhimillinen tragedia Kosovossa ja sen lähialueilla osoittaa, että silloin, kun syvä epäinhimillinen viha saa vallan, eivät aseetkaan näytä auttavan. Jotakin hyvin tärkeätä on matkan varrella jäänyt tekemättä, kun nyt ollaan tässä. Herää kysymys, olisiko Euroopan neuvosto voinut tehdä vielä enemmän tragedian estämiseksi. En aio enkä myöskään osaa siihen vastata. Toki Euroopan neuvosto on ollut mukana edistämässä demokratiaa monissa maissa, mutta lopulliset päätökset demokratian laajentamiseksi tai sen kaventamiseksi tekevät valtiot itse ja itsenäisesti.

Valtion kehittäminen demokraattisempaan suuntaan merkitsee tietenkin sitä, että poliittinen valta tai osa siitä siirtyy pienemmältä ryhmältä laajemmalle ryhmälle. Joka vallan on saanut, ei valitettavasti kovin helpolla halua siitä luopua. Demokraattisempi Jugoslavia olisi voinut estää sodan Jugoslaviassa. On vaikea kuvitella, että Jugoslavian kansa olisi ollut yhtä haluton neuvotteluihin kuin Milosevic on ollut.

Olemme kangistuneita Milosevicin edessä. Mitä voisimme tehdä, mitä Euroopan neuvosto voi tehdä? Meidän on tietysti autettava. Humanitaarisen avun ohella meidän on pyrittävä luomaan turvallinen ja stabiili Eurooppa ja Jugoslavia. Kaikille Kosovon pakolaisille on taattava oikeus palata turvalliseen kotiin. Meidän on pyrittävä luomaan demokraattinen valtio, Jugoslavia, jossa vallitsee demokratia, jossa ihmisoikeuksia kunnioitetaan, maa, jossa erilaiset ihmiset voisivat elää rinta rinnan. Tämä on suuri haaste meille kaikille, ja toivon, että tämä pian toteutuisi. Euroopan neuvostolla voi olla hyvin tärkeä rooli Jugoslavian jälleenrakentamisessa ja demokraattisen valtion luomisessa.

Osa demokraattista turvallisuutta on kansal-



listen vähemmistöjen oikeuksien turvaaminen. Vähemmistöjä sorretaan helposti, ja näin demokratia valtiossa helposti horjahtaa. Euroopan neuvosto on tehnyt puiteyleissopimuksen, joka täsmentää periaatteet, joita jäsenmaat sitoutuisivat kunnioittamaan kansallisten vähemmistöjen suojelemiseksi.

Arvoisa puhemies! Tämän puitesopimuksen ansiosta ruotsinsuomalaisten ja suomen kielen asema tulevat vahvistumaan Ruotsissa. Ruotsin hallitus aikoo esittää valtiopäiville, että ne ratifioisivat Euroopan neuvoston sopimukset kansallisista vähemmistöistä ja vähemmistökielistä. Suomen kieli tulee saamaan vähemmistökielen virallisen aseman Ruotsissa, ja ruotsinsuomalaiset tunnustetaan kansalliseksi vähemmistöksi Ruotsissa.

Euroopan neuvosto on tehnyt hyvin tärkeää työtä edistääkseen vähemmistöjen ja vähemmistökielten oikeuksia, ja voidaan siis sanoa, että neuvoston työ on ainakin osittain vahvistanut ruotsinsuomalaisten asemaa. Myös Pohjoismaiden neuvosto ansaitsee tunnustusta ruotsinsuomalaisten aseman edistämisestä. Se on omalla kannanotollaan yrittänyt vaikuttaa siihen, että suomen kieli saisi Ruotsissa vähemmistökielen aseman.

Lopuksi totean tyydytyksellä, että Euroopan neuvosto on koko toimikautensa aikana hyvin ansiokkaasti keskittynyt ihmisoikeuskysymysten vaalimiseen. Kristillisen liiton eduskuntaryhmän mielestä ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatteista ei saa koskaan tinkiä. Loukkaus on yksilön kannalta yhtä törkeä ja syvä, koski se sitten tuhansia tai vain yhtä henkilöä. Tällä työsaralla riittää työtä, ja onnistuminen merkitsee arvaamattoman suurta helpotusta loukkauksen kohteiksi joutuneille henkilöille.

Arvoisa puhemies! Kristillinen liitto toivottaa Euroopan neuvostolle menestystä sen tärkeässä työssä ihmisarvoisemman ja turvallisemman Euroopan hyväksi.

Ed. K u i s m a : Arvoisa puhemies! Täällä on sanottu paljon Euroopan neuvostosta ja sen roolia kauniita sanoja, joihin voin yhtyä pääosin. Euroopan neuvostohan, vaikka on merkittävä instituutio, tunnetaan meillä Suomessa melko huonosti johtuen ehkä siitä, että jäsenyyttä on kymmenen vuotta ja ajallisesti jäsenyys sattui vähän aikaisemmin, ennen kuin liitettiin Euroopan unioniin, jolloin kansalaiset sotkevat ja heidän on ajoittain vaikea erottaa, mistä elimistä on kysymys. Sinänsä varmaan, niin kuin on todettu,

ei ole sattumaa, että Suomi liittyi vähän ennemmin Euroopan neuvostoon ja sitten EU:n jäseneksi. Samanlaisia kehityskulkujahan murroksen kokeneessa 80- ja 90-luvun Euroopassa on ollut paljon muitakin.

Näin jälkikäteen ajatellen jo kymmenenkin vuoden jälkeen voi ihmetellä, miksi vasta 1989 liitettiin Euroopan neuvostoon. Silloin tällaisia ihmettelijöitä oli hyvin vähän. Kansalaisten keskuudessa Euroopan neuvosto oman käsitykseni mukaan tunnetaan ennen kaikkea ihmisoikeuskysymyksistä ja ihmisoikeussopimuksista ja näistä elimistä, nyt ihmisoikeustuomioistuimesta, josta kansalaiset hakevat ja tuntevat myös saavansa oikeussuojaa.

Ehkä yksilöllisten ihmisoikeuksien turvaaminen ja suojan hakeminen on myös se kenttä, jossa itse olen joutunut Euroopan neuvoston toimintaan tutustumaan. Tässä suhteessa kaikki ne positiiviset arviot, joita Euroopan neuvostosta ja ihmisoikeussopimuksesta ja sitä hoitavista elimistä on annettu, ovat paikallaan. Tietenkin sielläkin on vaikeuksia eivätkä kansalaiset aina tunne, että oma asia riittävän ripeästi ja oikealla tavalla saa ratkaisun.

Sen sijaan valtioiden osalta ja niiden välisten erimielisyyksien ratkaisemisen osalta Euroopan neuvosto on ollut melko voimaton samalla tavoin kuin muutkin valtioiden väliset elimet. On monta kertaa viitattu ajankohtaiseen Kosovon kysymykseen. Aikaisemmin 90-luvulla näitä loukkauksia on ollut paljon, ja näissä ei varmasti voi sanoa, ettei Euroopan neuvostolla ole ollut myönteistä vaikutusta, mutta kansalaiset tietysti malttamattomina odottaisivat parempia ja konkreettisempia tuloksia.

Itse asiassa Euroopan neuvostolla instituutiona on 1 000—2 000 henkeä, eli se ei ole ihan mikään pieni organisaatio. En tiedä, onko sen tehokkuutta koskaan arvioitu ja onko sellainen keskustelu sopimatonta. Tietysti, kun Euroopan neuvostolla on nyt jo yli 40 jäsenmaata, kustannukset jäsenmaata kohti varmasti ovat suhteellisen vähäiset ja vastaavat sitä hyötyä, jota jäsenmaksusta ja toiminnasta muuten odotetaan.

Lopuksi, arvoisa puhemies, toteaisin, että varmaan on paikallaan se, että Suomen eduskunta näin tänä päivänä huomioi Euroopan neuvoston 50-vuotisen taipaleen ja juhlistaa sitä.

Ulkoasiainministeri H a l o n e n : Arvoisa puhemies! Minun mielestäni oli erinomainen asia, että ed. Kuisma täällä sanoi, että nyt jo kymmenen vuoden päästä voi esittää itselleen

kysymyksen, minkä takia ei aikaisemmin. Suomi ei ole suinkaan ainoa Euroopan neuvoston jäsenmaista, jonka parlamentissa on tehty samanlaisia kysymyksiä. Ensin on mietitty, miksi mennä, ja jälkeenpäin todettu, miksi oikeastaan vasta silloin.

Mitä viimeaikaisiin Euroopan neuvoston 50-vuotisjuhlallisuuksiin liittyneisiin keskusteluihin muuten tulee, voin omassa puheenvuorossani hyvin lyhyesti ehkä vetää yhteen tämän osan ja todeta, että Euroopan neuvosto on tämän toimintakautensa aikana pyrkinyt vahvistamaan itsensä yhdeksi keskeiseksi eurooppalaisen demokraattisen turvallisuuden rakentajaksi.

Euroopan neuvoston toimintaa on täällä useissa puheenvuoroissa jo käsitelty varsin monipuolisesti ja perusteellisesti. Ehkä kuitenkin joskus tulevaisuudessa kannattaisi tehdä Suomenkin osalta selvityksiä siitä, minkälainen vaikutus Euroopan neuvoston toiminnalla on ollut ennen jäsenyyttä ja jäsenyyden jälkeen meidän lainsäädäntöömme. Olen täysin samaa mieltä täällä esitettyjen mielipiteiden kanssa siitä, että todennäköisesti esimerkiksi Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen vaikutus jo ennen jäsenyyttäkin on ollut selvästi havaittavissa.

Kansojen välisen ystävyyden haave, samoin kuin haave rauhasta, on ihmisillä ikivanha, ja melkein kaikki kansantarustot kertovat erilaisia selityksiä siihen, minkä vuoksi alkujaan ystäviä olleet ihmiset ovat sittemmin riitautuneet, eivät kunnioita toisen ihmisyyttä siten kuten omaansa. Tältä pohjalta, kun mietitään, millä tavoin varsinaisesti konfliktien tutkimuksessa on päästy eteenpäin niin sanotusti tieteellisinä pidettyjen arvojen pohjalta, voi joskus ehkä hieman liioitellen sanoa, että monet niistä teorioista, joita aikaisemmin esitettiin, ovat aivan saman tason kuin kansantarustojen kertomukset siitä, minkä takia sotia syntyy tai minkä takia ihmiset eivät pysty paremmin yhteiskuntaansa kehittämään.

Tällä hetkellä mielestäni vallitsee aika tavalla pragmaattinen suhtautuminen konflikteihin ja niiden syntyyn. Pohditaan monimutkaisiakin syy- ja seuraussuhteita ja pyritään niistä vetämään johtopäätöksiä tulevaisuutta silmälläpitäen. Omasta mielestäni konfliktien tutkiminen tällä hetkellä on ollut sillä tavoin hyödyllistä, että uusien valtioiden syntyessä tai vanhojen valtioiden voimakkaasti vaihtaessa järjestelmänsä on voitu näitä tutkimuksia käyttää hyväksi.

Lähes kaikkien tutkimusten keskeisenä tekijänä näyttäisi olevan se, että demokratian, ihmisoikeuksien, erityisesti vähemmistöoikeuksien, oi-

keusvaltion ja tietyn asteisen taloudellisen turvallisuuden ja sosiaalisen koheesion ja toisaalta vakaan yhteiskunnan välillä on jonkinlainen yhteys. Näin ollen, kun näitä tekijöitä on edistetty, silloin on melko varmasti myös estetty ennalta konfliktien syntymistä.

Toisaalta kuitenkin näyttää hyvin selvältä, että sekä nyt että tulevaisuudessa tulee vielä syntymään väkivaltaisia konflikteja ja näin ollen myös kriisienhallinta ja toisaalta jälkeenpäin kriisistä palautuminen ovat tärkeitä kansainvälisen yhteistyön tutkimus- ja toiminta-alueita.

Arvoisa puhemies! Siitä huolimatta, että kansallisvaltioiden merkitystä nykypäivän nopeasti globalisoituvassa maailmassa on vähätelty, näyttää demokratian ja konfliktien tutkimuksen näkökulmasta kuitenkin selvältä, että kansallisvaltioilla on edelleenkin erittäin keskeinen asema. Tältä pohjalta työllä, mitä tehdään perustasolla, on vaikutusta sekä omaan maahan että myös alueelliselle puolelle.

Eurooppalainen sopimuksen varainen turvallisuusjärjestelmä, jossa tietysti myös YK:lla on oma merkityksensä, on tunnettu muita ehkä pidemmälle kehittyneemmistä järjestelmistä. Euroopan neuvosto, Etyj ja myös eräiltä osin Euroopan unioni täyttävät hyvin nämä tunnusmerkit. Euroopan unioni sinänsä minun mielestäni on taas tapaus sinänsä, koska sillä on aika paljon myös tällaista ylikansallista yhteisöluonnetta, jota Etyjillä ja Euroopan neuvostolla ei ole.

Valtioiden välisen sopimusverkoston tueksi tarvitaan kuitenkin vankkaa kansalaissyhteiskunnan toimintaa, jotta vakaus ja demokraattinen turvallisuus voisivat lisääntyä. Euroopan neuvoston toiminta on mielestäni ollut erityisen ansiokasta sen pyrkiessä ohjaamaan ja kannustamaan jäsenvaltioita sekä demokraattisten instituutioiden kehittämiseen että myös juuri tämän kansalaistoiminnan kehittämiseen.

Viimeisinkin Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen ryhmän toimintakertomus viime vuodelta kertoo myös tämän puolen jatkuvasta kasvusta. Tämä kansalaissyhteiskunnan toiminnan tukeminen ja myös sen kannustaminen aina globaaliin ulottuvuuteen asti saattaa olla erittäin hyvä lääke globalisaation negatiivisia vaikutuksia vastaan.

Euroopan neuvoston eri toimintaorganisaatioita täällä on jo aikaisemmissa puheenvuoroissa tuotu siinä määrin esille — nimenomaan parlamentaarisen yleiskokouksen toimintaa, joka on Euroopan neuvoston minun mielestäni värikäin ja elävin osa, sekä hyvin tunnettua ihmiso-

keustuomioistuinta ja jossakin määrin myöskin ministerineuvostoa — että pyrin vain joihinkin kommentteihin.

Hallitusten välinen yhteistyö Euroopan neuvoston piirissä on osittain problemaattista sen vuoksi, että ulkoministerit tapaavat pääasiassa vain pari kertaa vuodessa. Näin ollen mitään kovin läheistä yhteistyöverkostoa ei pääse syntymään. Kuitenkaan minun mielestäni ei ole ilman merkitystä se, että nimenomaan Euroopan unionin ulkopuoliset maat ja toisaalta Euroopan unionin maat pystyisivät tätä kautta useinkin osittain epävirallisissakin yhteyksissä saamaan kosketusyhteyttä. Näyttää kuitenkin käytännössä siltä, nimenomaan Euroopan unionin ulkoministerit tapaavat niin paljon toisiaan, että heidän mielenkiintonsa tähän laajempaan yhteyteen ei ole saman vahvuista kuin niiden maiden, jotka eivät ole vielä unionin jäseniä.

Toinen sellainen huomio, jonka haluaisin esittää, on aluehallinnon puolelta. Euroopan neuvoston toiminta nimenomaan kuntien ja muiden alueellisten organisaatioitten hyväksi on useinkin täällä eduskunnassa vähemmän mielenkiintoa herättänyt puoli. Jos kuitenkin katsotaan uusia demokratioita, esimerkiksi Venäjää, moni Euroopan neuvoston toiminnassa mukana ollut nimenomaan kiittää alue- ja kuntapuolen järjestötoimintaa, koska se kädestä pitäen on myöskin neuvonut, minkälaista on kansalaisille kaikkein lähimpänä olevan toiminnan organisointi.

Haluaisin tässä yhteydessä tuoda vain yhden maan esimerkkinä, joka ei ole Euroopan neuvostossa, mutta jonka kanssa oman työni puolesta jouduin tekemisiin. Nimittäin kun Iranissa kaikkien aikojen ensimmäisiä kunnallisvaaleja käynnistettiin, sitä pidettiin todella vallankumouksellisenä toimintana, ja puolin ja toisin aika voimakkaasti otettiin kantaa siihen, sopiiko tällainen toiminta lainkaan. Kun me tutustuimme näihin säännöksiin, ei se kyllä näyttänyt kuin hyvin vaatimattomalta kunnallishallinnon alulta ja siinänsä varmasti tällä tavoin hyvin tuettavaltaa toiminnalta. Ensimmäisissä vaaleissa sitten naiset näyttivät, ihan niin kuin monessa muussakin maassa, rynnistävän ennakoitua enemmän.

Mutta jos palaamme takaisin Eurooppaan, mielestäni on erittäin tärkeätä, että hyvin kehittyneet järjestöt, sellaiset kuin Euroopan neuvosto, Etyj ja Euroopan unioni, aidosti pyrkivät keskinäiseen yhteistyöhön ja pyrkivät löytämään itselleen parhaiten sopivat toiminta-alueet. Joitakin vuosia sitten silloinen Sveitsin ulkoministeri — hän oli silloin Etyjin puheenjohtajana — Fla-

vio Cotti pyrki aika voimakkaallakin kädellä löytämään eri sektoreita, jotka sopisivat kolmelle mainitulle järjestölle. Olisi voinut melkein ennustaa tämän yrityksen epäonnistuvan, ja niinhän siinä kävi, sillä mikään järjestö, joka on sen suuruinen kuin Etyj, Euroopan neuvosto taikka Euroopan unioni, ei halua tietysti, että joku näistä järjestöistä ilmoittautuu muiden yläpuolelle ja haluaa kertoa muille, mitä olisi sopivinta tehdä. Eli suuri humanisti ja Eurooppa-aatteen innoittama ministeri tässä suhteessa ei ehkä ajatellut tätä inhimillisen luonteen periominaisuutta, että toisten komennon mukaan eläminen on hieman hankalaa.

Kuitenkin sekä Euroopan unionilla, Euroopan neuvostolla että Etyjillä, kaikilla, on pula resursseista, ja tässä mielessä pelkästään resursien ekonominen käyttö edellyttäisi yhteistointia. Toinen selkeä syy, minkä takia yhteistointin pitäisi olla tiiviimpää, on tietysti se, että ne usein toimivat kuitenkin samalla alueella ja kaksinkertaisten tai pahimmassa tapauksessa kolminkertaisten standardien luominen taikka edes kolminkertaisten neuvojen antaminen saatataa pikemminkin hämäännyttää hyvää yrittäjää kuin auttaa häntä demokratian rakentamisessa.

Tässä mielessä Gardiffin huippukokouksessa Euroopan unionin puolelta vastaanotto oli erittäin tervetullutta. Silloinhan presidentti Ahtisaaren aloitteesta hyväksyttiin loppukonklusioihin sellainen toteamus, jossa Euroopan unioni omalta puoleltaan lupasi läheisempää yhteistyötä Euroopan neuvoston kanssa erityisten sellaisten maiden demokratiaohjelmien osalta, jotka eivät ole nyt hakijamaina. Näistä kaksi suurinta ja tärkeintä olivat Venäjä ja Ukraina.

Samanlaista toimintaa on jatkettu senkin jälkeen, ja voisi sanoa, että vaikka Euroopan unionikaan ei halua olla mikään kävelevä rahapussi, joissain tapauksissa olisi huomattavasti hyödyllisempää, että resurssit tulisivat unionista ja sitten se valmiiksi käytettävissä oleva ammattitaito tulisi Euroopan neuvoston puolelta. Samanlaista yhteistointia omalta puoleltani toivoisin erityisesti rasismin vastaisessa toiminnassa ja ihmis-oikeusmekanismien yhdistämisessä.

Viimeisin aloite on tehty jälleen hyvässä tarkoituksessa — yleensä ulkoministerit yrittävät hyvää, vaikka aina tuloksesta ei ehkä parlamenttakaan ole samaa mieltä. Tässä tapauksessa kansalaiset ovat tehneet Euroopan unionissa ehdotuksen siitä, että EU:n kansalaisten perusoikeusasiakirjaa ryhdyttäisiin ajamaan eteenpäin, ja todennäköisesti jo Kölnin huippukokouksessa

tästä tulee jonkinlainen yhteinen julkilausuma. Eilen maanantaina pidetyssä yleisten asiain neuvoston kokouksessa 15 maan ulkoministerit plus komission edustaja pohtivat, mitä hyviä ja huonoja puolia tällaisella aloitteella voisi olla.

Ensinnäkin on tietenkin erinomainen asia, että Euroopan unioninkin puolella pidetään näitä Euroopan neuvoston periaatteita tärkeinä ja halutaan edistää ihmisten Eurooppaa, ihmisoikeuksia, demokratiaa ja oikeusvaltiota. Mutta kysymys siitä, kuinka paljon kannattaa Euroopan unionin sinänsä tiheään lakiverkoston liittää ihmisoikeuksia koskevia säännöksiä, on toinen asia. Poliittisesti saattaa olla myöskin aika kaksipiippuinen asia se, jos Euroopan unionin maat vähitellen vetäytyisivät oman tuomioistumensa piiriin Luxemburgiin ja sen — vaikkakin yhtä sitovien — säännösten puolelle ja jätettäisiin Euroopan neuvoston ja Strasbourgin tuomioistumen piiriin muut kuin unionin maat. Juridisesti tietysti Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus sitoo edelleenkin yhtä lailla Euroopan unionin maita kuin tähänkin asti.

Mutta toinen mielenkiintoinen asia tässä on ehkä myös se, että Euroopan unionin omia instituutioita, yhteisöjä, pitäisi tietysti myös velvoittaa toimimaan juuri näiden ihmisoikeusperiaatteiden mukaisesti. Uskon, että hyvällä tahdolla ja luovalla mielikuvituksella löydetään sellainen ratkaisu, jolla pystymme yhdistämään poliittisen halun järkeviin toimintamalleihin niin, että Euroopan unionin ja Euroopan neuvoston toiminnot eivät mene päällekkäin.

Ihan viimeisenä, arvoisa puhemies, haluan tulla tästä kysymykseen, josta eräät puhujista ovat jo keskustelleet, nimittäin Kosovoon, josta meidän tätä keskustelua käydessämme on Helsingissä tänä päivänä käyty myös toisia mielenkiintoisia keskusteluja Venäjän Balkanin-edustajan Viktor Tshernomyrdinin ja USA:n aliulkoasiainsihteerin Talbottin ja Suomen presidentin välillä sekä eräiden muiden asiantuntijoiden kanssa tällaisen, sanoisiko, rauhantahdon, rauhansopimusta edistävän tahdon, löytämiseksi ja suunta-viivojen sopimiseksi yhteisesti. Mutta jos me saamme, niin kuin toivoo sopii, tällaisen rauhansopimuksen, on tietysti erittäin tärkeää, että koko Kaakkois-Euroopan vakauteen voidaan kiinnittää yhteisesti huomiota ja rakentaa alueille myönteiseen riippuvuuteen rakentuva tulevaisuus.

Euroopan unionin puheenjohtajamaa Saksa on esittänyt luonnostelman Stability Pactiksi, Vakaussopimukseksi. Myös Euroopan neuvos-

tolla on tällainen. Kun ed. Laakso aivan oikein vanhojen aikojen pohjilta epäili, miten Euroopan neuvosto sinne mukaan tulee, voi sanoa, että tällä kertaa hän on siinä mielessä onneksi väärässä, että Euroopan unionin ohjelmaan ainakin maanantaina lisättiin myös Euroopan neuvoston osuus siten, että unioni ja neuvosto yhdessä voisivat rakentaa demokratiaa ei pelkästään Kosovoon vaan koko Balkanille.

Arvoisa puhemies! Huomaan juuri lankeavani samaan syntiin kuin ed. Laakso siinä, että puhun mielelläni yli 15 minuuttia. Mutta siinäkin, arvoisa puhemies, on jotakin historian havinaa. Voisin melkein väittää, jos juhlaallisessa salissa voi sanoa hieman tuttavallisesti: Arvoisa puhemies! En olisi varmasti kaksi kolme vuosikymmentä sitten kuvitellut, että sekä ed. Laakso että minä tulemme ylittämään puhemiehen antaman puheajan nimenomaan puhuessamme Euroopan neuvostosta.

---

P u h e m i e s : Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan kello 18.

---

Täysistunto keskeytetään kello 15.47.

---

### **Täysistuntoa jatketaan**

kello 18

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Mikkola.

---

### **1) Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomus Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuonna 1998**

**Keskustelu jatkuu:**

Ed. N u r m i : Arvoisa herra puhemies! Vaikka nyt onkin Euroopan neuvoston juhlatvuosi, haluan keskittyä ihan käytännön yksityiskohtaan kertomuksesta. Tämä yksityiskohta kiinnostaa minua jo koulutuksenikin vuoksi. Haluan kiinnittää huomiota Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomuksen kohtaan 9 ”Yhteistyö tieteen ja teknologian alalla” ja siinä erityisesti kohtaan 9.4 ”Pienhiukkaspäästöt ja ihmisen terveys”.

Marraskuun 4 päivänä 1998 hyväksyttiin ed. Martti Tiurin laatima raportti pienhiukkaspääs-

töistä ja niiden vaikutuksesta ihmisen terveyteen. Raportti on korkeatasoinen. Voimme suomalaisina olla ylpeitä, että olemme saaneet tämän merkittävän raportin hyväksytyksi Euroopan neuvostossa. Pienhiukkaset, siis 2,5:tä millimetrin tuhannesosaa pienemmät hiukkaset, ovat suuri terveysriski. Nämä hiukkaset leijuvat ilmassa ja tunkeutuvat keuhkoihin aiheuttaen allergiaa, sydän- ja verenkierto- sekä hengityselinten sairauksia. Pienhiukkaset syntyvät poltettaessa kivihiiltä, öljyä, maakaasua, puuta ja muita biopolttoaineita sekä polttomoottoreissa, erityisesti dieselmoottoreissa.

Pienhiukkaset aiheuttavat kuolemia niin lapsilla kuin aikuisillakin. Terveyshaittojen vuoksi on tärkeää, että pyrimme vähentämään pienhiukkas päästöjä. Tämä onnistuu siirtymällä voimaloihin, jotka tuottavat vähemmän tai eivät lainkaan pienhiukkasia. Pienhiukkasten määrä ilmassa on ehdotetun raja-arvon alapuolella vain Pohjois-Euroopan maaseudulla. Euroopan komission mukaan pienhiukkasten aiheuttamat kuolemat ja sairaudet maksavat EU:lle 5 000—51 000 miljoonaa ecua vuosittain.

Koska me täällä Pohjois-Euroopassa olemme hyvässä asemassa pienhiukkasten suhteen ja meillä on tietoa ja vaikutusmahdollisuuksia pienhiukkasten jatkotutkimuksiin, on tärkeää, että huomaamme suomalaisen kädenjälkemme ed. Martti Tiurin aikaansa seuraavan raportin muodossa. Kehotan lukemaan kyseisen raportin. Siinä on tietoa niin terveydenhoidosta kiinnostuneille kuin energiapäätöksiä tekeville henkilöille. Lisäksi varmasti myös ed. Klaus Bremer ilahtuu — onhan hän kiinnostunut autolusta — siitä, että raportissa todetaan, että liikenteen aiheuttama pienhiukkassaaste vähenee, jos etusija annetaan katalyysaattoriautoille ja maakaasubusseille. (Ed. Aittoniemi: Ed. Pulliainen on eri mieltä!) Siitä voisi johtaa, että Suomessa on autoveroa tuotava alas, jotta voimme pitää ympäristömme puhtaana, kun vanhat, ilman katalyysaattoria olevat autot voitaisiin vaihtaa uusiin.

Pienhiukkas päästöjä voidaan vähentää suosi-malla vesi- ja ydinvoimaloita, koska ne eivät tuota pienhiukkasia, samoin suosimalla tuuli- ja aurinkoenergiaa. Nämä kaksi viimeksi mainittua energiamuotoa vaativat vielä aikaa kehittyäkseen merkittäväksi energiantuotannon haaraksi. Tietenkin Suomessa on huomattava, että kun esimerkiksi uusia biomassavoimaloita rakennetaan, voimaloiden tekniikka on sellaista, että se vastaa tulevankin ajan haasteisiin.

Ed. K a u t t o : Arvoisa puhemies! Suomen eduskunnan ulkopoliittisten vaikutusmahdollisuuksien kasvun avauksena voidaan pitää liittymistä Euroopan neuvostoon kymmenen vuotta sitten. Sen jälkeen kehitys on jatkunut voimakkaana Euroopan unioniin liittymisen myötä. Kansalaisten keskuudessa on herättänyt huolta se, jäävätkö kotimaan ongelmat taustalle. Näin ei varmasti ole. Päinvastoin tämän päivän yhä kansainvälistyvä politiikka on osoittanut sen, että Suomen kannalta on ollut ja tulee olemaan yhä tärkeämpää, että myös eduskuntatasolla on toimivia yhteyksiä muiden parlamenttien kanssa.

Euroopan neuvosto on jäänyt valitettavan vähälle huomiolle sen työn tärkeys ja mittavuus huomioon ottaen. Minusta tuntuukin, että sen toiminta on tunnetumpaa ja arvostetumpaa toisaalta vanhojen jäsenmaiden ja toisaalta uusien, demokratiakehityksensä kannalta alkutaipaleeltaan kulkevien entisen itäblokin alaisten valtioiden keskuudessa. Euroopan neuvoston työ painottuukin voimakkaasti nimenomaan ihmisoikeuskysymyksiin ja demokraattisen kehityksen turvaamiseen Euroopassa. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna olemme edelläkävijämaita. Mielestäni se ei vapauta meitä vastuusta, vaan päinvastoin se lisää vastuutamme osallistua.

Euroopan neuvoston työ vaikuttaa asiaan vihi-kiytymättömälle ikuiselta paperinpyöritykseltä ja puheilta. Kuitenkin eteenpäin on menty ja Euroopan neuvostolla on mahdollisuus kehittää toimintaansa jatkossa yhä aktiivisemmaksi vaikuttajaksi. Suomen jälkeen liittyneiden uusien valtioiden innokkuus, tiedonjano ja kansainvälisten yhteyksien luomistarve on ollut erityisen merkillepantavaa. Euroopan neuvoston kautta ne ovat saaneet tietoa, tukea ja yhteyksiä oman positiivisen kehityksensä turvaamiselle.

Meille ihmisoikeus- ja demokratiakysymykset ovat usein itsestäänselvyyksiä. Meidän olisi kuitenkin hyvä muistaa, että olemme kulkeneet näissä asioissa pitkän tien itsenäisyytemme aikana. Mekin olemme aloittaneet lähes tyhjästä. On hyvä muistaa, että Suomessakin on näissä kysymyksissä vielä tehtävää, koska nämä asiat eivät ole koskaan itsestäänselvyyksiä, vaan historia osoittaa, että aina on vaara myös taantua.

Arvoisa puhemies! Tämän päivän Euroopan poliittinen tilanne on osoittanut sen, että valtioiden kansainvälinen tilanne ei ole vakaa. Jugoslavian tilanne heijastuu ei pelkästään Euroopassa vaan myös paljon laajemmin. Emme voi jättäytyä ulkopuolelle. Olemme osavastuussa. Täytyy-



kin sanoa, että olen ollut erittäin ilahtunut siitä myönteisestä auttamisen halusta, mitä kansalaisemme ovat osoittaneet Kosovon pakolaisten ahdinkoa kohtaan, jopa niin että kansalaiset kivat lähes rikollisena sen, että Suomi ei ensimmäisenä rientänyt hakemaan maahamme turvaan ihmisiä onnettomista olosuhteista.

Kuitenkin se, että olen voinut osallistua Euroopan neuvoston toimintaan, on vakuuttanut minut siitä, että Suomen pakolaisspolitiikka on ollut oikeaa Kosovon osalta. Ne maat, jotka ensimmäisinä lähtivät tekemään pakolaissiirtoja, aiheuttivat itse asiassa uusia ongelmia. Pakolaisilta oli viety henkilöllisyyspaperit, perheet oli hajotettu jne., mikä vaikeuttaa jatkossa perheiden yhdistämistä, kadonneiden henkilöiden tiedostojen kokoamista jne. eli tuo lisävaikeuksia, kun kuitenkin tavoitteena ja myös näiden onnettomien ihmisten omana haluna on palata kotiseudulleen tulevaisuudessa.

Kansainvälisten yhteyksiemme merkitys ja tarpeellisuus on voimakkaasti nähtävissä myös siitä, että meidän poliittisen johtomme kykyjä arvostetaan ja tarvitaan. Presidentti Martti Ahtisaaren, pääministeri Lipposen ja ulkoministeri Halosen ja muiden kansainvälisissä neuvottelutehtävissä toimineiden tai toimivien mahdollisuudet eivät kuitenkaan rakennu vain heidän asemalleen, vaan voimakkaasti sille, että heidät tunnetaan henkilöinä niin kyvyiltään kuin taidoiltaan kansainvälisessä toiminnassa. Sitä tietotaitoa ei ole hankittu vain sisäpoliittisilla ansioilla, vaan pitkäjänteisellä kansainvälisellä kokemuksella.

Samalla meidän on kuitenkin syytä olla kansakuntana ylpeitä siitä, että meidän poliittisilla johtajillamme ja virkamiehillämme on kysyntää myös siksi, että olemme onnistuneet kansakuntana antamaan maastamme demokraattisen ja oikeudenmukaisen valtion kuvan. Neuvottelujohdajuus ei ole sanelupolitiikkaa, vaan hyvinkin vastakkaisten näkökulmien yhteensovittamista.

Meidän on kuitenkin valmistauduttava katsomaan myös eteenpäin. Jos ja kun mahdollisimman pian rauha koittaa Jugoslaviassa, alkaa itse asiassa toisen maailmansodan jälkeiseen jälleerakennustyöhön verrattava prosessi. Siinäkin meidän on oltava mukana. Se ei kuitenkaan tule olemaan pelkkää materialismia, vaan nimenomaan ihmisten henkisten arvojen uudelleen opettelua. Mielestäni silloin myös Euroopan neuvosto on suuren uuden haasteen edessä, jotta rauha säilyisi ja katkerat sodan arvet voisivat tasoittua. Siihen ainoa tie on kansallisen tasaver-

taisuuden, ihmisoikeuksien ja demokratian rakentaminen.

Olen myös ed. Laakson kanssa samaa mieltä siitä, että Euroopan neuvoston tehtäviä sotaa ja ihmisoikeusrikkomuksia ennalta ehkäisevänä tekijänä on lisättävä. Euroopan neuvostolla on ihmisoikeuksien ja demokratian kehittämisessä vankkaa kokemusta muun muassa Baltian maiden, Tshekin, Slovakian, Romanian jne. osalta. Mutta tämäkään jo tehty työ ei ole perustunut vain mallipapereiden ja viisaiden neuvojen antamiseen, vaan voimakkaasti niiden henkilöiden varaan, jotka ovat pystyneet luomaan luottamuksen ilmapiiriin. Siihen samaan työhön osallistuvat itse asiassa kaikki ne edustajat, jotka on nimetty maamme edustajiksi. Jokaisen tehtävä on ollut luoda yhteyksiä omilla vastuualueillaan.

Suomalaisten arvostus on ollut ja on korkealla Euroopan neuvoston työssä. Sen aloitti ehkä näkyvimmin ministeri Halonen. Ei ole yleiskokousta, jonka yhteydessä ei jossain vaiheessa tulisi esille Halonen order.

Arvoisa puhemies! Vaikka Euroopan neuvoston työ ei ole tiedotusvälineiden parhaita uutisaiheita, olen silti vakuuttunut siitä, että se on yksi yhä merkittävämmäksi kasvava kansainvälinen yhteistyömuoto, jossa meidän suomalaisten kansanedustajien on oltava mukana. Toivoisin myös, että yhä useampi kansanedustajamme kiinnostuisi siitä vaikutuskanavasta, mikä meillä Euroopan neuvoston merkeissä on.

Ed. I s o h o o k a n a - A s u n m a a : Arvoisa puhemies! Nyt 50-vuotisjuhlia viettävä Euroopan neuvosto on laajapohjaisiin kokonaan eurooppalainen kansainvälinen järjestö, jonka jäsenenä olemme saaneet olla kymmenen vuotta. Suomen eduskunnalle täytyy antaa tunnustusta, että sekin omalta osaltaan oli aikanaan vauhdittamassa Suomen jäsenyyttä. Ehdimme sinne ennen itäisen Euroopan maiden synnyttämää aaltoa, ja tällä historiallisesti ajatellen on varmasti oma merkityksensä.

Euroopan neuvoston alkujuuria voidaan hakea toki kauempeinkin kuin 50 vuoden takaa. Muun muassa vuosisadan alkupuolella puhjennut paneurooppalainen liike asetti saman suuntaisia tavoitteita eurooppalaisille. Toisen maailmansodan jälkeisessä ilmapiirissä tavoitteet konkretisoituivat helposti ja ymmärrettävästi. Lieneekö sattuma, että tänään käymme eduskunnassa Euroopan neuvoston juhlaistuntoa keskustelua samana päivänä, jolloin sata vuotta sitten Haagissa oli ensimmäinen rauhankonferens-



si? Sinne asti voitaisiin palata Euroopan neuvoston juuria etsittäessä.

Euroopan kartta on edelleen kirjava mosaiikki eri kansallisuuksia ja Euroopan historia viime päiviin saakka täynnä sotia ja riitoja. Euroopassa elää kansoja, jotka ovat historiansa aikana liikehtineet mantereella paikasta toiseen. Euroopasta tuskin löytyy monta kansaa, jolla näin olen olisi toista paremmin kiistaton oikeus alueeseensa. Euroopassa on myös kansoja, joilla ei ole lainkaan omaa asuinalueutta. Euroopan neuvosto on tutustuttanut erinomaisilla raporteillaan meidän muun muassa aromanien elämään ja historiaan.

Sodat ja epäluulot ovat kasvattaneet euroopalaisia siis tavoittelevaan yhtenäisyyttä ja rauhaa. Periaatetasolla onkin päästy jo pitkälle. Euroopan unioni ja Euroopan neuvosto ovat saaneet aikaan yhteisiä julistuksia ja sopimuksia, jotka lujittavat rauhaa, innostavat yhteistyöhön lähtökohtanaan tunnustus, että jokaisen kulttuurista identiteettiä tuetaan ja arvostetaan.

Silti Euroopassa soditaan. Silti Euroopassa loukataan ihmisoikeuksia mitä räikeimmillä tavoilla. Silti Euroopassa leimuavat vihamielisyyden liekit. Näyttää siltä, että aina jossakin kolkassa. Nyt on vuorossa Kosovo. Jo kohta pari kuukautta jatkuneet Naton ilmaiskut eivät ole kyenneet lannistamaan lopullisesti Milosevicia, vaikka pehmenemistä onkin tapahtunut ja iskutila on saatu aikaan huomattavaa tuhoa. Kosovon kriisissä on ajautettu vaikeaan väkivallan kierteseen ja pisteeseen, jossa tarvitaan nyt nopeita ratkaisuja sekä poliittisiin että humanitaarisiin ongelmiin, sillä Kosovossa kuolee päivittäin ihmisiä ja uusia pakolaisvirtoja syntyy koko ajan. Humanitaarinen tilanne pakolaisleireillä saamiemme tietojen mukaan pahenee ja paine ottaa lisää pakolaisia kolmansiin maihin kasvaa. Ensi talvikin on yllättävän lähellä.

Euroopan poliittisena moottorina Euroopan unionilla on todellista vastuuta Kosovosta, mutta se on jälleen katsonut liian pitkään amerikkalaisjohtoisen operaation kulkua. Unioni tuskin kykenee ratkaisemaan kriisiä. Naton ilmaiskujen lopettamiseksi unionin maat voivat kuitenkin vilkastuttaa diplomaattista toimintaansa poliittisen ratkaisun löytämiseksi. Muussa tapauksessa Nato saattaa todella joutua viemään maajoukkonsa kriisialueelle, ja se pahentaisi tilannetta entisestään.

Naton ilmaiskut tulisi varmasti kaikkien mielestä lopettaa välittömästi. Kriisin laukaisemisen pääpaino on mahdollista saada diplomaattisen

toiminnan puolelle. Puolueettomana maana ja seuraavana Euroopan unionin puheenjohtajamaana Suomella on hyvä uskottavuus välittäjätehtävään. Presidentti Ahtisaarella on myös aikaisempaa kokemusta kriisien selvittelyssä. Hänen alkavalle työlleen tulee maastamme käsin alusta lähtien antaa varaukseton tuki. Poliittisen sopimuksen aikaansaaminen diplomaattisin toimin on ilmaisia ja maajoukkojen käyttöä monin verroin parempi vaihtoehto. Tässä yhteydessä on tärkeää, että neuvotteluprosessissa olisi Venäjä koko ajan aktiivisesti ja todellisesti mukana. Suomella voi siis Euroopan unionin, mutta myös Euroopan neuvoston jäsenenä olla merkittävä rooli jälleenrakentamisessa ja demokratian vakiinnuttamisessa Kosovossa.

Euroopassa rakennettu yhtenäisyys tähän mennessä on siis kovin ohut. Sen paremmin Euroopan neuvosto kuin Euroopan unionikaan ei ole tänään niin vahva, että kykenisi omin avuin selviytymään alueellaan puhjenneiden kriisien ratkaisemisesta. Onkin onnetonta, että Euroopan pitää huutaa apuun Natoa ja Amerikkaa, sillä Euroopassa elää kuitenkin vahvoja kansoja ja kulttuureja. Mantereen rauhanomaista tulevaisuutta ratkaisee tuskin federalistinen kehitys ja mahdollinen Euroopan yhdysvallat. Sodat ja kriisit, ihmisoikeuksien loukkaukset torjutaan parhaiten sillä työllä, jota erityisesti Euroopan neuvosto tekee: valvoo ihmisoikeuksia, lujittaa maiden kulttuuri-identiteettiä ja ennen kaikkea juurruttaa länsimaista demokratiaa valtioihin.

Viime vuosina Euroopan neuvosto on tehnyt korvaamatonta työtä auttaessaan esimerkiksi itäisen Euroopan maita rakentamaan kestävää kansanvaltaa. Yhteneväiset käsitykset demokratian pelisäännöistä ja oikeudellisista periaatteista hiovat kansoja ja mahdollistavat yhteiselon kulttuurisista eroista huolimatta.

Vähemmälle huomiolle Euroopan neuvoston piirissä on jäänyt laaja asiantuntijatyöskentely esimerkiksi tieteen, koulutuksen, kulttuurin ja sosiaalipoliittikan alueilla. Tämän kaltaisen työn avulla poistetaan kiistanalaisuuksia, edistetään kansainvälistä vuorovaikutusta, millä kaikella on oma merkityksensä.

Kuten ulkoasiainvaliokunnan mietinnöstä käy ilmi, Euroopan neuvostossa on hyväksytty tähän mennessä kaikkiaan 173 yleissopimusta. Yksi viime aikojen merkittävimmistä on Kansallisten vähemmistöjen suojelun periaatteita koskeva puiteyleissopimus ja Vähemmistökielen peruskirja. Uskallan todeta, että näillä kahdella sopimuksella on ollut esimerkiksi Ruotsissa asu-

vien suomalaisten aseman parantamisessa suurempi merkitys kuin Pohjoismaiden neuvostossa tehdyllä työllä, joka vuosikymmenestä toiseen on pysynyt paikoillaan. Nyt Suomi kykeni Euroopan neuvoston kautta panemaan vauhtia ruotsinsuomalaisten aseman parantamiseen. Suomi on siellä vihdoin, siis Ruotsissa, saamassa vähemmistökielelle kuuluvan laillisen aseman. Ruotsin on ollut vaikea välttyä siltä, että se ei olisi ratifioinut kyseisiä sopimuksia.

Euroopan neuvoston tulevaisuutta ajatellen on korostettava sen monitorointia. Neuvoston on työskenneltävä alituisesti tehokkaasti ja periaatteistaan kiinni pitäen kaikkien maiden kohdalla. Myös ihmisoikeustuomioistuimen työltä sopii nyt odottaa tuloksia.

Arvoisa puhemies! Euroopan neuvoston päätehtävänä tulevaisuudessa on rakentaa uutta Eurooppaa. Neuvostosta täytyy muodostua demokraattisen turvallisuuden järjestö, johon uskotaan ja luotetaan. Uuden Euroopan tunnus on ihmisen arki ilman sodan uhkaa, ilman etnisiä vihamielisyyksiä ja puhdistuksia, ilman syrjintää. Mutta uusi Eurooppa merkitsee myös sellaista sosiaalista ja taloudellista kehitystä, jossa ihmisille on taattu perustarpeet ja jossa demokraattisesti valitut organisaatiot kontrolloivat markkinavoimia eikä päinvastoin. Vielä nyt Euroopan neuvosto ei ole niin vahva, että sen kyyneen rakentaa uudenlaista Eurooppaa uskottaisiin täysin. Tässä ehkä on myös eräs syy siihen, miksi Euroopan neuvosto ei saa työnsänsä julkisuutta, jonka perään täälläkin monissa puheenvuoroissa ja esimerkiksi aikanaan lähetekestelussa kiinnitettiin huomiota.

Neuvoston monien maiden tavalliset kansalaiset elävät köyhyydessä, eivät elä siis normaalia elämää, eivät kaikki saa palkkaa eivätkä eläkkeitä. Monissa maissa kansan elintaso laskee, työttömyys ja toivottomuus lisääntyvät. Demokrati-an ja markkinatalouden juurruttaminen maiden politiikkaan ei olekaan tuonut ihmisen arkeen positiivista kehitystä. Tätä pidän valtavana haasteena tulevaisuuden Euroopan neuvostolle.

Arvoisa puhemies! Antiikin perintönä eurooppalaisia yhdistää yhteisen kulttuuriperinnön lisäksi yhä roomalainen oikeuskäsitys, kreikkalainen demokratia ja kristinuskon vahva eettinen sanoma. Tämä kolmijalka voi olla parempi perusta tulevalle Euroopalle kuin mikään parlamentti tai neuvosto, joiden käytävillä ja kammareissa saattaa juuri kriittisillä hetkillä kadota suhteellisuudentaju, moraalinen pohja pettää ja tilalle tulla häikäilemätön vallanhalu, kos-

topolitiikka, toisen vähättely. Uskon siis enemmän ihmisiin kuin organisaatioihin. Silti meillä tulee olla mahdollisuus toimia järjestäytyneesti yhdessä Euroopan mantereella. Siihen Euroopan neuvosto nykyisine rakenteineen muodostaa 41 valtiolle parhaimman instrumentin.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunta on tehnyt hyvää työtä. Se on todettavissa kyllä tästä kertomuksesta, mutta muutenkin, niin kuin täällä on kuultu: Historiallisesti, jos nyt näistä vuosista voi jo niin sanoa, suomalaiset ovat olleet varsin aloitteellisia ja hyvällä tavalla painaneet jälkensä Euroopan neuvoston toimintaan.

Nykyinen valtuuskunta on aktiivinen. Siinä on monta aktiivista jäsentä. Kaikki jäsenet ovat toki aktiivisia, ja aluksi haluaisin todeta sen paradoksin, että juuri aktiivisuus on julkisuudessa laskettu passiivisuudeksi, kun on katsottu näitä kuuluisia poissaolotilastoja. Tähänhän on nyt tulossa muutos.

Arvoisa puhemies! Kun puhumme siitä, että Euroopan neuvosto on sekä rauhan että ihmisoikeuksien järjestö, voimme todeta Euroopan elävän tällä hetkellä näiden molempien käsitteiden suhteen alennustilaa. Maanosassa on sota, maanosassa käytetään uusinta, kalleinta ja monella tavalla tehokkainta tuhoamiskoneistoa. Sitä kokeillaan käytännössä ja sitä sovelletaan käytäntöön. Yhdysvaltain B2-pommittajat vierailevat yli Atlantin, jättävät lastinsa ja terveensä Eurooppaan ja palaavat. Euroopassa palaa, kylät, kaupungit palavat, ihmisten aikaansaannoksia satojen vuosien ajalta tuhotaan. Sen kaiken keskellä Kosovossa loukataan ihmisoikeuksia etnisin puhdistuksin, karkottamalla ihmisiä sen mukaan, mikä heidän kansallisuutensa tai uskontonsa on. Näin ollen voimme todella olla vain syvästi surullisia tästä tilanteesta.

Eurooppalaiset eivät ole pystyneet hallitsemaan tilannetta. Olemme jo kuulleet tänään täällä, että Kosovon kriisi on ollut esillä jo vuosia. Sen uhat on tiedetty. Myös valtuuskunnan kertomuksen sivuilta ja muun muassa ed. Elon puheenvuorosta voimme todeta tämän asian olleen tiedossa jo ennen kriisin räjähtämistä. Mutta kaikesta huolimatta eivät Natolla, Euroopalla, Euroopan unionilla, ei myöskään meillä aikaisemmin kuitenkaan nämä hälytyksen äänet ole soineet kyllin voimakkaana korvissa. Nyt todella kaikki olemme tuominneet Milosevicin, hänen kiihkonationalisminsa, mutta olemmeko tuominneet pommituksia ja sota, jota käydään

Yhdysvaltain johdolla? Edelleen se, että on 56. sotapäivä, ei tälle istunnolle todellakaan ole mikään kaunis tosiasia. 20 000 pommituslentoa on takana.

Se, kenen syytä tämä on, on täällä todettu. Muun muassa ulkoministeri puheenvuorossaan totesi Jugoslavian presidentin Milosevicin syyllisyyden Kosovon tilanteen kärjistämiseen ja kansalaisten ihmisoikeuksien riistoon, etniseen puhdistukseen. Syyllisyys on selvä, aivan oikein. Kuka sitten on syyllinen siihen, että tällä hetkellä myös sadat muualla kuin Kosovossa ovat menettäneet henkensä, myös siviilit? Onko siihen syyllisyyteen isompaa osallisuutta kuin vain yksi nimi tai yksi taho? Se on varmasti asia, jota meidän sopii miettiä.

Kun siviilikohteita pommitetaan ja Nato niihin osuu, niin pääsääntöisestihän käydään sellainen tiedotussota, että ensiksi se ei ole lainkaan totta tai se on vain propagandaa tai ehkä serbit ovat itse tehneet sen taikka, jos on osuttu, se on ehkä serbien oma vika.

Mutta enemmän kuin syyllisyyttä varmasti on syytä tänään miettiä sitä, miten voidaan lopettaa tämä sota, lopettaa se mahdollisimman nopeasti, koska siitä varmasti voidaan hyvin pitkälle olla yksimielisiä, että pommitukset eivät ole olleet lopettamassa Kosovon ihmisoikeusrikkomuksia. Ne ovat jatkueneet. Etninen puhdistus on saanut enemmänkin vauhtia pommituksista, ja pakolaisaaltojen harjakorkeus on noussut jatkuvasti pommitusten myötä.

Sen lisäksi, että ihmiset ovat menettäneet henkensä ja etninen puhdistus on saanut vauhtia, ympäristötuhot Jugoslavian alueella ovat erinomaisen suuret, myös koko Tonavan vesistön alueella pohjavesien tuhoutuminen jne. Tämä on yksi puoli: inhimillinen murhenäytelmä, mutta samalla myös luonnonkatastrofi.

Rahaa pommituksiin on sitten tietysti löytynyt uskomattomia määriä mahdollittoman nopeasti, kun muuhun kuin sotaan sitä Yhdysvaltain kongressissa ei ehkä koskaan ole näin nopeasti löytynytäkään.

Miten sitten pois tästä sodasta? Suomen presidentti Ahtisaaren mahdollisuudet olla mukana rauhanomaisen ratkaisun löytymisessä on varmasti ilolla otettava ja on ilolla otettu vastaan.

Pommituksilla ei ole kansainvälisoikeudellista hyväksyntää. Ne ovat laajalti tuomittu maailmalla ja Euroopassa. Suomi ei ole ollut tässä kriittisessä rivissä mitenkään etusijalla. Täällä on varsin hissukseen niiden suhteen oltu. Itse näen pommitusten välittömän lopettamisen ensimmäisenä ja nopeimpana askeleena kohti Kosovo-

von toimivaa rauhankatkaisua ja ihmisoikeuksien palauttamista Jugoslaviassa.

Vain YK:n johdolla ja YK:n myötävaikutuksella sekä YK:n mandaatilla tämä on toteutettavissa. Toteaisin, että Suomella nyt jälleen onkin ilmeisesti hyvinkin merkittävä mahdollisuus edesauttaa tätä prosessia.

Ed. K o r k e a o j a : Arvoisa puhemies! Kansalaisoikeustaistelija Martin Luther Kingin tunnetuimman puheen tunnetuin kohta kuuluu: "I have a dream." Siis: "Minulla on unelma."

Euroopan neuvosto syntyi toisen maailmansodan jälkeen unelmana paremmasta Euroopasta, turvallisesta Euroopasta, jossa ei olisi sotaa ja jossa kansalaiset voisivat rauhassa rakentaa tulevaisuuttaan. Jugoslavian hajoamissota, tänä päivänä Kosovon tilanne, merkitsee eräällä tavalla tämän unelman kaatumista, merkitsee sitä, että jotain sellaista, mitä toisen maailmansodan jälkeen Euroopassa pyrittiin välttämään, ei ole pystytty välttämään.

Taisi olla emerituspiispa Juva, joka hiljattain lehdessä kuvasi tilannetta sillä tavalla, että eurooppalainen tavoite oli välttää sekä Auschwitz että sota. Tultiin tilanteeseen, jossa Auschwitzin välttäminen edellytti sotaa. Tämä ajatuskulku on mielestäni hyvin lähellä sitä, mihin tilanteeseen on tultu, mutta se tarkoittaa sitä, että sukupolvemme joka tapauksessa epäonnistui pyrkimyksissään rakentaa rauhanomainen Eurooppa.

Se ei ollut unelman romuttumisen perimmäinen kohta, kun pommitukset alkoivat Jugoslaviaa vastaan, eikä edes se, kun etninen puhdistus alkoi Albaniassa, vaan asiat aivan epäilemättä lähtivät väärälle polulle heti Jugoslavian liittovaltion hajoamisen alkaessa kuluva vuosikymmenen alkupuolella. Euroopan neuvoston parhaat pyrkimykset johdattaa valtioita ja kansoja demokraattiselle taivalle epäonnistuivat Jugoslavian kohdalla. Siinä mentiin pieleen, siinä epäonnistuttiin.

Mutta tämä ei tietenkään tarkoita sitä, että Euroopan neuvosto olisi tarpeeton ja että ponnistelut rauhan ja demokratian puolesta olisivat tarpeettomia. Jugoslavian murheellinen kehitys tarkoittaa päinvastoin sitä, että entistä voimakkaammin on toimittava näiden asioiden puolesta. Olen vakuuttunut siitä, että jos työ niiden periaatteiden puolesta, joita Euroopan neuvoston puitteissa pyritään edesauttamaan ja edistämään eri maissa, nyt 90-luvulla hyvin voimakkaasti entisissä sosialistisissa ja kommunistisissa

maissa, olisi voinut kestää vähän pidemmän aikaa Jugoslaviankin kohdalla, katastrofilta olisi voitu välttää.

Euroopan neuvoston ja muiden kansainvälisten, demokratiaa edistävien instituutioiden vaikutus ei kuitenkaan alkanut riittävän voimakkaasti eikä päässyt riittävään vauhtiin Jugoslavian kohdalla. Meidän pitää ponnistella, että Euroopan muissa maissa välttyttäisiin vastaavanlaiselta kehitykseltä. Potentiaalisia mahdollisuuksia asioiden kääntymiseen huonoon suuntaan on nimittäin kyllä muissakin maissa.

Euroopan neuvoston työ demokratian ja ihmisoikeuksien, oikeusvaltion puolesta on paras työ, mitä rauhanomaisen kehityksen alalla voidaan tehdä. Venäjän tuleminen Euroopan neuvoston jäseneksi oli merkittävä ja suuri askel ja myöskin Suomen turvallisuuden kannalta tärkeä askel eurooppalaisessa kehityksessä.

On sanottu, että sillä, että Venäjä on mukana, ei ole suurta merkitystä, mutta mielestäni asia ei ole näin. Tullessaan jäseneksi Euroopan neuvostoon Venäjä teki samalla päätöksen, että sen oikeudelliset instituutiot, yhteiskunnan monet rakenteet avataan julkiselle tarkastelulle. Euroopan neuvosto on oikeutettu katsomaan ja valvomaan paikan päällä, millä tavalla demokratia ja oikeusvaltioperiaate toteutuvat jäsenmaassa. Tätä työtä tehdään koko ajan myöskin Venäjällä. Euroopan neuvoston jäsenyys vahvistaa demokraattista kehitystä ja demokratiaa ajavia piirejä muun muassa Venäjällä, niin kuin kaikissa muissakin jäsenmaissa.

Lisäksi se ihmissuhteiden verkko, jonka Euroopan neuvosto ja sen työskentely luovat, se yhteistyö johtavien poliittikkojen kesken, mikä syntyy Euroopan neuvoston työskentelyssä, ei voi olla vähämerkityksellinen eurooppalaisten valtioiden tulevaa kehitystä ajatellen. Kun johtavat poliitikot sitoutuvat Euroopan neuvoston tasolla demokratiaan ja poliittiseen yhteistyöhön, uskon sen vaikuttavan heidän toimintaansa myöskin kotimaassa.

Arvoisa puhemies! Täällä on todettu, että Euroopan neuvosto ei ole pelkästään ihmisoikeusorganisaatio, se on paljon muuta. On totta, että suuri merkitys Euroopan neuvoston työskentelyssä on yhteistyöllä kansalaisjärjestöjen kanssa, jotka itse asiassa muodostavat toimivan demokratian keskeisen peruselementin eri maissa. On myös niin, että monissa uusissa jäsenmaissa kansalaisyhteiskunta, kansalaisjärjestötoiminta, on vielä monessa suhteessa lapsenkengissä. Euroopan neuvostolla on ollut mahdollisuus olla mu-

kana rakentamassa nuorisotoimintaa, kulttuuriyhteistyötä, maaseutupolitiikkaa ja monta muuta yhteistyöaluetta uusien jäsenmaiden kanssa. Tällä tavalla on luotu pohjaa yhteiselle eurooppalaiselle ajattelulle ei vain näissä keskeisissä ihmisoikeuskysymyksissä vaan myös erilaisessa hyvin laajassa toiminnassa kansalaisyhteiskunnan piirissä. Tämä työ on merkityksellistä, ja itse asiassa se on koko ajan korostumassa, kun peruskysymykset, oikeusvaltion perusrakenteet, uusissa Itä- ja Keski-Euroopan jäsenmaissa alkavat vähin erin tulla kuntoon.

Arvoisa puhemies! Lopuksi haluaisin todeta, että kun katselemme millä tavalla rahaa riittää sotatoimiin Euroopassa, näen että meidän tulisi kaikkialla ponnistella, että taloudelliset resurssit myös rauhantyöhön turvattaisiin. Euroopan neuvoston budjetti on varsin pieni, mutta sen työ on tärkeää, ja toivoisin, että jäsenvaltiot ymmärtäisivät, että sijoittaminen tähän toimintaan on kannattavaa ja että on tarpeellista turvata Euroopan neuvoston toimintamahdollisuudet myös taloudellisessa mielessä. Nämä uhraukset kuitenkin ovat varsin pieniä verraten niitä muun muassa siihen rahankäyttöön, mikä todella on tosiasia silloin, kun asiat menevät huonoon suuntaan.

On selvää, että myös taloudellisten resurssien tarkoituksenmukainen jako ja yhteistyö muiden eurooppalaisten organisaatioiden välillä on tarpeellista, mutta itse en olisi niin huolestunut siitä, vaikka Etyjin, Euroopan yhteistyö- ja turvallisuusjärjestön, ja Euroopan neuvoston toiminnassa olisi jossain määrin päällekkäisyyksiä. Kun tehdään työtä hyvien asioiden suhteen, ei ole pahitteeksi, että jonkin verran päällekkäisyyttäkin tulee. Molemmat organisaatiot ovat tarpeellisia, ja molempien toimintamahdollisuudet tulee turvata.

Ed. Kiljunen: Arvoisa puhemies! Ed. Korkea-alo aloitti puheenvuoronsa siteeraamalla amerikkalaista ihmisoikeustaistelijaa Martin Luther Kingiä. Minä siteeraan häntä myöskin. Avaan omankin puheenvuoroni sitaatilla häneltä. Sen lisäksi, että hänellä oli unelma, hän toteasi, että ongelmana ei välttämättä ihmiskunnan kannalta, yhteiskunta- ja rakennustyön kannalta, ole pahojen ihmisten pahuus vaan hyvien ihmisten hiljaisuus. Euroopan neuvosto perustettiin vuonna 1949 nimenomaan sen vuoksi, että hyvät ihmiset ja hyvät periaatteet eivät eläisi hiljaiseloa, vaan ne voitaisiin nostaa kansainvälisen yhteisön yhteistyöareenalle. Euroopan

neuvoston keskeisimmiksi tavoitteiksi alkuvaiheessa ja myöskin myöhemmässä vaiheessa ovat erityisesti tulleet kansanvaltaan ja demokratiaan liittyvät kysymykset ja ihmisoikeuskysymykset.

Tänä päivänä kun Euroopan neuvostossa on 44 jäsenmaata, järjestö on muuttunut siitä, mitä se oli 40-luvun lopussa. (Eduskunnasta: 41!) — 41. — Sama koskee monia muita järjestöjä, jotka ovat eläneet puoli vuosisataa. Ne ovat muuttuneet luonteeltaan. Nimilyhenne saattaa olla sama, mutta itse järjestön olemuksessa on tapahtunut olennainen muutos. Se olennainen muutos tietysti heijastaa sitä radikaalia, ratkaisevaa murrosta, joka eurooppalaisessa turvajärjestelmässä tapahtui 90-luvun vaihteessa. Suomessa ja myös kansainvälisesti olemme ottaneet käyttöön uuden termin, puhumme laajasta turvallisuudesta. Siinä on muutamia peruselementtejä, jotka heijastuvat selkeästi myös Euroopan neuvoston työhön.

Ensinnäkin turvallisuus nähdään jakamattomana. Yksien turvattomuus on kaikkien yhteinen ongelma. Turvallisuutta ei haeta muiden kustannuksella.

Toisaalta turvallisuus nähdään muutoksien väljänä. Kysymys ei ole siitä, että turvallisuus ikään kuin rakentuisi olemassa olevien ehtojen, status quon, varaan, vaan se mahdollistaa myös yhteiskuntien muutoksen.

Kolmantena peruselementtinä uudessa laajassa turvallisuuskäsitteessä on se, että turvallisuus nähdään kokonaisvaltaisesti. Kysymys ei ole enää sotilaallisesta turvallisuudesta sinänsä, vaan kysymys on kaikista yhteiskunnan kokonaisuudessa vaikuttavista tekijöistä, jotka uhkaavat yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia.

Neljätenä, hyvin olennaisena, muutoksena laajassa turvallisuuskäsitteessä on se, että turvallisuutta ei enää nähdä pelkästään valtiokeskeisesti, vaan kysymys on viime kädessä kansalaisten turvallisuudesta.

Nämä neljä perusprinsiippiä ovat laajan turvallisuuskäsitteen taustalla. Euroopan neuvosto elimenä on muuttuneessa toiminnassaan ilmentänyt ja korostanut kaikkien näiden neljän osa-alueen merkitystä.

Euroopan neuvosto on ollut luonteeltaan ennen kaikkea ihmisoikeuksiin, vähemmistöjen oikeuksiin ja kulttuuriyhteistyöhön keskittynyt järjestö, joka on pyrkinyt nimenomaan normatiiviseen ohjaukseen jäsenvaltioidensa osalta. Se ei ole suoranaisesti operatiivinen elin, kuten eräät muut turvallisuuden saralla toimivat kansainvä-

liset järjestöt. Normatiivinen luonne on Euroopan neuvostolle hallitseva.

Aikaisemmissa puheenvuoroissa viitattiin, muistaakseni muun muassa ed. Laakso toi puheenvuorossaan esille ongelman, että periaatetasolla, lainsäädäntötasolla, lainsäädäntösuositusten tasolla on yksi todellisuus, käytännön toimien tasolla toinen ja tässä vallitsee voimakas ristiriita. Suomen nykyinen ulkoministeri Tarja Halonen kiinnitti tähän huomiota jo kuuluisalla, tämän vuosikymmenen alussa Euroopan neuvostossa hyväksytyllä Halonen-orderilla, jossa pyrittiin aluksi siihen, että uusien Euroopan neuvoston jäseniksi tulevien jäsenmaiden jäsenyysoikeuksien toteutumista pyritään, käytetään termiä, "monitoroimaan", käyttäisin termiä "seuraamaan", "valvomaan".

Kovin olennaista on se, että pian ymmärrettiin, että kysymys ei voi olla vain uusien jäsenvaltioiden jäsenoikeuksien seuraamisesta, vaan valvonta koskee kaikkia jäsenmaita. Näin vältettiin paternalistinen asennoituminen uusiin jäsenmaitiin nähden. Tämä lähestymistapa onkin aivan oikea. Euroopan neuvoston jäsenvaltat sitoutuvat tiettyihin perusperiaatteisiin demokration ja ihmisoikeuksien osalta. Niitä on syytä tietysti pyrkiä kansainvälisesti monella tavalla seuraamaan, ja nimenomaan Euroopan neuvosto tarjoaa seurantajärjestelmälle myös instrumentteja.

Euroopan neuvostolla suhteessa eräisiin muihin eurooppalaisiin turvallisuusjärjestöihin täytyy kuitenkin nähdä olevan olemassa eroja. Ed. Laakso korosti puheenvuorossaan hyvin voimakkaan poleemisesti Euroopan neuvoston potentiaalia erityyppisten ongelmien ratkaisemisessa ja viittasi erityisesti Kosovon kriisiin. Koska hän on hyvin aktiivinen Euroopan neuvoston puitteissa, luin hänen puheenvuoronsa suurin piirtein sillä tavalla, että hän näki Euroopan neuvoston voivan toimia jopa jonkinlaisena kriisinhallintaorganisaationa. Sitä tarvittaisiin akuutisti ja nopeasti Kosovon kriisin ratkaisussa.

Tässä tapahtuu nyt se ongelma, että puurot ja vellit tahtovat sotkeutua. Eri järjestöjen ominaisluonnetta ei pystytäkään tunnistamaan. Jos sitä ei tunnisteta, vaikeutena on, että kaikki sotkeutuvat saman tyyppisesti tiettyjen perusongelmien ratkaisemiseen ja itse asia jää hoitamatta. Euroopan neuvostolla on erittäin vahva rooli konflikteissa ja ennalta ehkäisevänä organisaationa. Sillä tulee myös olla ratkaiseva ja merkittävä rooli konfliktien jälkeisten yhteiskuntien rakennustyössä,



Kosovon ja Jugoslavian tilanteessa siinä, että perusnormistot, jotka olemme yhdessä hyväksyneet koskien ihmisoikeuksia, demokratiaa, tulevat elävästi toimivaksi normistoksi myös tällä alueella Kaakkois-Euroopassa. Mutta nimenomaan välittömässä kriisinhallintatilanteessa Euroopan neuvosto ei ole oikea elin puuttumaan näihin asioihin. Lähes samalla jäsenpohjalla toimiva, muistan tarkemmin sen jäsenmäärän, Ety-järjestö, jossa on 54 jäsentä, on huomattavasti luontevampi elin kuin Euroopan neuvosto siinä kriisinhallinnan ja konfliktin ehkäisytyössä, jota Kosovon kriisi tällä hetkellä edellyttää.

Muun muassa ed. Korkea-osa viittasi ongelmiin, joita on nyt, kun on useampia kansainvälisiä järjestöjä, jotka vaikuttavat saman tyyppisillä toimialueilla turvallisuusyhteistyökysymyksiin Euroopassa. Päällekkäisyyttä on runsaasti.

Viittasin Euroopan neuvoston ja Etyjin, Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön, väliin päällekkäisyyteen. Se on ilmiselvä ongelma monilla osa-alueilla. Molemmille ihmisoikeuskysymykset ovat hyvin keskeisiä. Haluaisin korostaa juuri sitä eroa, että Euroopan neuvosto on normeja antava, tässä mielessä normatiivinen, elin, kun taas Ety-järjestö on mitä suurimmassa määrin operatiivinen elin näillä osa-alueilla. Se näkyy muun muassa vaalien tarkkailussa, jossa olemme nähneet ristiriitaisia perusasetelmia, kun molemmat järjestöt lähettävät vaalitarkkailuryhmiä seuraamaan vaalitulanteita. Vaalitilanteesta saadaan ristiriitaisia arvioita, joita isäntämaat käyttävät omaksi hyväkseen, ja kansainvälinen yhteisymmärryksen puute aiheuttaa sen, että legitimeetti itse vaalitarkkailun osaltakin heikkenee. Tässä suhteessa pitäisi pyrkiä selkeämmin koordinoimaan yhteistyötä.

Toinen osa-alue, jonka koemme hyvin selkeästi myös kansanedustajina, on, että yhteistyöjärjestöissä on parlamentaariset yhteistyöelimet. On vähän vaikeata monasti nähdä, mikä on näiden elinten keskinäinen ero. Tässä suhteessa olisi varmasti syytä tiivistää yhteistyötä ja vahvistaa koordinaatiota.

Arvoisa puhemies! Minulla olisi ollut vielä yksi teema, johon olisin halunnut muutaman sanan sanoa. Tässä on vielä puolitoista minuuttia aikaa 10 minuutin rajan täyttymiseen. Olisin halunnut sanoa muutaman sanan Kosovon tilanteesta. Asiasta on käyty pitkälti keskustelua ja monissa puheenvuoroissa on siihen viitattu.

Kosovon kriisin historiasta on jo paljon puhuttu. On aivan selvää, että Jugoslavian hajoaminen vuonna 1990 alkoi Kosovosta. Se oli se

ensimmäinen kriittinen kysymys tietenkin. Autonomian lakkauttaminen Kosovon alueella oli se, mikä hajotti Jugoslavian ensi vaiheessa. Jugoslavian hajoaminen on nyt myöskin päättymässä Kosovoon. On aivan selvää, että Jugoslavian hallituksella on vastuunsa alueella, joka kuuluu sen suvereeniin hallintaan myöskin kansainvälisoikeudellisesti, noudattaa niitä perusperiaatteita, jotka koskevat vähemmistöjen oikeuksia, eikä syyllistyä tämän kaltaisiin ihmisoikeuksien loukkauksiin, joihin on syyllistytty. Kosovon kriisillä on kuitenkin laajempia ulottuvuuksia. Se on haastanut olemassa olevat järjestelmät.

Se on haastanut YK:n roolin keskeisimpänä kansainvälistä rauhaa ja turvallisuutta ylläpitävänä elimenä. Se on muuttanut jo Naton. Nato on muuttunut puolustusliitosta sotilasliitoksi, joka osittain jo vahvistettiin myöskin Washingtonin huippukokouksessa. Myöskin peruskäsitteet, joilla kansainvälistä politiikkaa on rakennettu, muun muassa kansainvälisen suvereniteetin käsite, ovat muuttuneet. Muutos on jo ollut pitempijänniteistä. Euroopan neuvosto on tästä tyyppiesimerkki. Ihmisoikeudet ovat tulleet universaaleiksi oikeuksiksi. Ne eivät ole enää asioita, jotka ovat pelkästään kansallisessa hallinnassa. Räikeät sotarikokset, kansanmurhat ja rikokset ihmisyyttä vastaan eivät enää ole asioita, jotka voidaan sijoittaa vain kansallisen tuomiovalan piiriin, vaan ne ovat asioita, joissa kansainvälisillä yhteisöillä on myöskin oikeus ja velvollisuus reagoida. Tähän liittyen on ymmärrettävää se, että erityyppiset kansainväliset järjestöt ovat ottaneet hyvin vakavasti Kosovon tilanteen ja että Nato on viime kädessä tarttunut voimatoimiin.

Se on ollut tosin valitettavaa erityisesti sen vuoksi, että Naton operaatiolta on puuttunut se perustava legitimeetti, jonka YK:n turvallisuusneuvoston antama päätös antaa. Kansainvälinen yhteistyö turvallisuuspolitiikan osa-alueella, jonka myöskin Naton peruskirja myöntää, rakentuu siihen, että viimekätinen vastuu kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämisestä on YK:lla. YK:n turvallisuusneuvostolla on velvollisuus pyrkiä löytämään rauhanomaiset keinot konfliktien ratkaisemiseksi, mutta, arvoisa puhemies, peruskirjan 7 luku mahdollistaa myöskin voimatoimien käytön, sekä sanktioiden että voimatoimien, sotilaallisten voimatoimien, käytön, mutta niiden taustalla täytyy tietysti olla turvallisuusneuvoston päätös. Tähän on rakennettu kansainvälinen yhteistyövarainen turvallisuusjärjestys.



Kun Nato on nyt lähtenyt tähän sinänsä ymmärrettävään operaatioonsa ilman turvallisuusneuvoston mandaattia, on olemassa vaikeus, että konfliktin eskaloituessa, niin kuin se nyt on eskaloitunut, Natosta tulee, niin kuin on itse asiassa tullut, tämän sodan osapuoli. Silloin Naton rauhankumppanuusohjelmiin liittyvä perustavoite siitä, että se pyrkisi kriisinhallintatehtävissä toteuttamaan kansainvälistä yhteistä ymmärrystä, on heikentynyt. Tässä suhteessa olemme tietysti vaikeuksissa, kun joudumme miettimään Naton tulevaa roolia ja myöskin tulevaa muutosta ja kehitystä. Tämä on tietenkin valitettava perusseikka. Siihen me tietysti joudumme kiinnittämään vastaisuudessa huomiota.

Kaiken kaikkiaan keinot ovat tietysti rajalliset Kosovon kriisissä. Nyt on löydettävä mahdollisimman nopeasti ne poliittiset välineet, joilla siihen puututaan. Prinsipiit asiaan puuttumisesta ovat olemassa, mutta kuinka se konkreettisesti aikaansaadaan niin, että kansainvälinen yhteisö on yhteistyössä rakentamassa turvallista Kaakkois-Eurooppaa, sitä me jäämme odottamaan. Euroopan neuvoston työ joka tapauksessa on ollut äärimmäisen tärkeä niiden periaatteiden rakentamisessa, joiden varaan yhteinen turvallisuus voidaan Kaakkois-Euroopassa rakentaa.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ongelma Euroopan neuvostolla Kosovon osalta oli se, että Euroopan neuvosto ei ollut läsnä eikä ole läsnä sen paremmin Jugoslaviassa kuin Kosovossa. Oikeastaan Euroopan neuvostossa jälkikäteen tehdyn itsekritiikin pohjalta on todettava, että jos Jugoslavian jäsenanomus olisi ministerikomitean toimesta välitetty parlamentaarille yleiskokoukselle, Jugoslaviasta olisi tullut niin sanottu ehdokasjäsen. Tämä olisi mahdollistanut sen, että Euroopan neuvosto olisi voinut välittömästi puuttua Jugoslavian niin sanottuihin sisäisiin asioihin ja Euroopan neuvosto olisi voinut olla läsnä myös Kosovossa.

Puhuessani tarkoitin nimenomaan sitä, että Euroopan neuvosto on nyt ulkona akuutista kriisistä eikä voi millään tavalla siihen puuttua. Mutta jos me olisimme hyväksyneet sen, että Jugoslaviasta olisi tullut ehdokasjäsen — kuten nyt poliittisten ryhmien puheenjohtajat jälkikäteen ovat itsekriittisesti todenneet, että niin olisi ollut hyvä tehdä — me olisimme läsnä. Kansainvälinen yhteisö olisi Euroopan neuvoston kautta läsnä Jugoslaviassa. Nyt ongelma on se, että kansainvälinen yhteisö on kaikella tavalla ulkopuo-

lella. Tämä on se seikka, jonka halusin puheenvuorossani sanoa.

Haluan myös todeta sen, että Kroatian ja Slovenian hallitukset saivat aikaan sen, että ministerikomitea ei kyennyt tekemään yksimielistä päätöstä ja lähettämään Jugoslavian jäsenanomusta parlamentaarille yleiskokoukselle.

Ed. K o r k e a o j a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kiljunen omassa analyysisessä puheenvuorossaan minusta aivan oikein totesi, että Euroopan neuvostolla Kosovon kriisin tässä akuutissa vaiheessa, sotilaallisen toiminnan vaiheessa, ei ole kovin paljon mahdollisuuksia vaikuttaa asiaan.

Olen samaa mieltä, mitä ed. Laakso edellä totesi, että jos Jugoslavia, Jugoslavian liittovaltio, olisi voitu saada tiiviiseen yhteistyöhön Euroopan neuvoston kanssa tämän vuosikymmenen alkupuolella ja viime vuosikymmenen loppupuolella, vuosikymmenten vaihteen tienoilla, kehitys Balkanilla olisi saattanut olla aivan toisenlainen, kuin miksi se on tullut. Euroopan neuvosto olisi voinut olla mukana sopeuttamassa muutosta Jugoslaviassa sosialistisesta järjestelmästä markkinatalousdemokratiaan. Siinä epäonnistuttiin, ja se on tietenkin meidän sukupolvemme virhe ja tragedia, että me tämän aikakauden poliitikot emme siihen pystyneet. Mutta niin kuin sanottu, tietenkään se, että näin on tapahtunut, ei tee mitättömäksi sitä, että vastaavanlaisten ponnisteluiden tulee jatkossa olla parempia.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Laakson ja ed. Korkeaojan viittaus siihen, että Euroopan neuvosto ei ole läsnä Jugoslaviassa johtuen siitä, että Jugoslavia ei ole neuvoston jäsen, varmaan pitää paikkansa siltä osin, että kansainvälinen yhteisö ei Euroopan neuvoston kautta ole myöskään osallisena Kosovon kriisissä. Tässä yhteydessä kannattaa kuitenkin huomata se, että Jugoslavia ei myöskään ole jäsenenä — tai oikeastaan sen jäsenyyden on jäädytetty — Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestössä, jolloin myöskään Etyjin puitteissa ei ole voitu samalla tavalla kuin muiden jäsenmaiden osalta toimia aktiivisesti ennalta ehkäisevästi tällaisessa konfliktissa.

Minun huomioni liittyy siihen, että näen, että tässä akuutin kriisin vaiheessa Euroopan neuvosto ei instituutiona ylipäätään olisi ollut eikä ole paras ratkaisemaan tätä kriisiä vaan me joudumme käyttämään muita instituutioita. Tässä suhteessa olisin korostamassa Etyjin roolia.

Mutta, aivan totta, vaikeutena on se, että kun ylipäättään Jugoslavia on jätetty tai jäänyt kansainvälisten yhteistyöjärjestöjen ulkopuolelle, kansainväliseltä yhteisöltä on puuttunut välineet vaikuttaa ja itse asiassa Jugoslavian mahdollisuudet olla yhteisessä perheessä yhteisillä pelisäännöillä mukana ovat heikot, mikä on ollut omiaan kärjistämään tilannetta.

Ed. K e k k o n e n : Herra puhemies! Oli hyvä, että ed. Kiljunen otti puheeksi Euroopan neuvoston normatiivisen luonteen. Kun se luonne tunnustetaan, keskustelu ei voi olla vain taktilista. Tässä suhteessa Euroopan neuvostolla on eurooppalaista luonnetta, konfliktin sietokykyä ja konfliktin ratkaisukykyä olennaisesti parantava, sitä edesauttava merkitys.

Kun ed. Kiljunen siteerasi Martin Luther Kingiä hyvien ihmisten hiljaisuudesta, tätä hiljaisuuttahan me Suomessa olemme näissä asioissa eläneet aivan liian pitkään.

Herra puhemies! Euroopan neuvosto perustettiin viitisenkymmentä vuotta sitten. Perustamisen ajankohta sattui yksin Pohjois-Atlantin puolustusliiton Naton perustamisen kanssa ja ehätti vain jonkin verran edelle Länsi-Euroopan taloudellisen ja myöhemmän poliittisen integraatioprosessin käynnistänyttä Euroopan hiili- ja teräsunionia.

Eurooppalaisten ja atlanttisten yhteistyöjärjestöjen perustamisen ajankohtien läheisyys ei ollut ainoa yhteensattuma. Myös perustajajäsenet olivat suurelta osin samoja. Länsi-Euroopan ydinmaat hakivat yhteisiä intressejä ja yhteisiä arvoja välttääkseen vuosisadan alkupuolen hirvittävien tapahtumien toistumisen.

Euroopan neuvoston perustajien vilpittömyyttä ja asian oikeutusta ei voinut puoli vuosisataa sitten kiistää. Siitä huolimatta Euroopan neuvostosta ei tullut koko Euroopan yhteistä foorumia ihmisoikeuksien ja eurooppalaisen kulttuuriperinnön vaalimisessa. Itäistä Eurooppaa miehittänyt Neuvostoliitto liitti Euroopan neuvoston muiden vihamielisiksi katsomiensa järjestöjen, kuten Naton, jatkoksi. Euroopan neuvostosta tuli kylmän sodan osapuoli — uskon, että tahtomattaan.

Suomalaista puolueettomuuspolitiikkaa tehtiin pitkään ankarimman mahdollisen tulkinnan mukaisesti. Suomi hyväksyi vain sellaiset kansainväliset järjestöt, joita ei mitenkään voinut tulkita läntisen integraation välineiksi. Pohjoismaiden neuvostotakin Suomi huolellisesti sulki ulko- ja turvallisuuspoliittisen keskustelun pois,

jottei tätä dialogia olisi käyty Nato-maa Norjan ja Nato-maa Tanskan kanssa. Johdonmukaista oli, että Euroopan neuvoston jäsenyys oli pois suljettu, vaikka olimme tietenkin koko ajan omasta puolestamme valmiita allekirjoittamaan neuvoston periaatteet ja sen jakamat arvot ja myös itse jakamaan ne arvot.

Suomen ulkopoliittinen johto oivalsi viime vuosikymmenen lopulla, että Neuvostoliitosta alkanut uudistus- ja muutosprosessi merkitsi paljon Euroopalle ja Suomelle. Eurooppalainen yhteistyö, jäsenyys Euroopan neuvostossa tuli mahdolliseksi ja myös ajankohtaiseksi asiaksi.

Herra puhemies! Suomen avaus Euroopan neuvostoon herätti aikanaan paljon vastarintaa. Sitä vastarintaa kuulumme tässäkin salissa. Puheenvuorot olivat lievästikin sanoen kummallisia tällä tiedolla, mikä meillä juuri nyt on. Sitä vastustettiin vaarallisena askeleena läntiseen integraatioon. Arvostelijat olivat väärässä, ja arvostelijat olivat oikeassa.

Historian silmissä tässä ja nyt arvostelijat olivat väärässä. He arvioivat väärin Euroopan neuvoston edustamien arvojen ja normien yleisinhimillisyyden ja Euroopan neuvoston voiman ja merkityksen. Vastustajien erehdys on tullut monta kertaa todistetuksi itäisen Euroopan maiden liittyessä Euroopan neuvostoon ja entisten neuvostotasavaltojen liittyessä ja viimeistäänkin Venäjän liittyessä.

Mutta teknisesti ottaen arvostelijat olivat oikeassa. Euroopan neuvoston jäsenyys oli yksi osa alkusoittoa Suomen integroitumiselle Länsi-Euroopan maiden yhteistyöhön. Sen tien varrella on tullut Euroopan unionin jäsenyys, Euroopan rahaliiton jäsenyys ja paljon tuolloin kuviteltua syvempi integraatio. Puolueettomuus on vaihtunut liittoutumattomuuteen, Naton vierastaminen rauhankumppanuuteen. Suomen ulkopoliittinen johto havaitsi ja oivalsi historiallisen tilaisuuden kymmenen vuotta sitten. Tilaisuutta käytettiin. Euroopan neuvostoon liitettiin. Tällä tiedolla ratkaisu oli oikea. Ratkaisun vastustajat noin isolla skaalalla olivat väärässä, kuten yleensä ovat olleet aina.

Herra puhemies! Mitä tulee kysymykseen Kosovosta, Euroopan neuvoston normeilla — oikeastaan vain niillä — Kosovon kriisi on ratkaistavissa.

Ed. O j a l a : Arvoisa puhemies! Tänäpäin on käytetty lukuisia puheenvuoroja, joissa on varsin perusteellisesti käsitelty Euroopan neuvoston 50-vuotista taivalta ja sen kehitystä, myös Suomen

liittyttyä Euroopan neuvoston jäsenmaaksi. Itse haluaisin käsitellä yhtä osa-aluetta ja yhtä väestöryhmää, vähemmistöryhmää, joka mielestäni ansaitsee erityishuomiota sen lisäksi, mitä on todettu nyt Jugoslavian ja Kosovon tilanteen osalta, joka tietenkin on se kaikkein akuutein ongelma, joka tällä hetkellä Euroopassa on, mitä tulee ihmisoikeuksiin ja turvallisuuteen.

Romanit eli mustalaiset ovat yleiseurooppalainen kieli- ja kulttuurivähemmistö, arviolta noin 8–12 miljoonaa käsittävä kieli- ja kulttuurivähemmistö Euroopassa, vähemmistö, jolla ei ole omaa kotimaataan. Romanit ovat Euroopan tasolla se yhteiseurooppalainen kansanryhmä, joka on sekä sosiaalisesti, taloudellisesti, koulutuksellisesti että työllisyyden suhteen kaikkein heikoimmassa asemassa, jos nyt jätämme pois luvuista sotaa käyvän alueen.

Väkivaltaiset hyökkäykset romaniväestöä kohtaan Euroopan eri maissa ovat todellisuutta tänään. Romanien vähemmistöasemaa ei välttämättä tunnusteta. Kansalaisuuskyseminen on auki erittäin monissa Keski- ja Itä-Euroopan maissa valitettavasti vielä, esiintyy institutionaalista rasismia, ja monien maiden demokratian kehittämättömyys ovat asioita, jotka vaativat mielestämme meidän huomiotamme tänään. Tässä suhteessa olen hyvin iloinen, että vaikka Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomuksessa ei ole kiinnitetty huomiota, niin ulkoasiainvaliokunnan mietinnössä on kiinnitetty huomiota myös romaniväestön asemaan. Tiedän, että Suomen edustajat Euroopan neuvostossa ovat olleet näissä asioissa vuosien saatossa erittäin aktiivisia alkaen jo ministeri Halosesta.

Koska minulla itselläni on ollut ja on edelleen tilaisuus osallistua erääseen toimintamuotoon Euroopan neuvostossa eli Euroopan neuvoston siirtolaisuusviraston alaisuudessa toimivan romaniasiantuntijaryhmän työhön, haluaisin muutamana sanana kertoa myös tästä ja tavallaan myös vakuuttaa siltä osin, että meillä suomalaisilla on annettavaa muulle Euroopalle myös romaniasioissa.

Tämä työryhmä asetettiin vuonna 96 ja nyt sen toimikautta on jatkettu siten, että se toimii vuoden 2000 loppuun saakka näillä näkymin. Edustajia tässä työryhmässä on eri jäsenmaista. Siinä on 11 varsinaista jäsentä, ja lisäksi työryhmän työskentelyyn osallistuu muun muassa edustajina romanijärjestöjen yhteisesti nimeämiä edustajia, edelleen myös Euroopan neuvoston rasismien ja syrjinnän vastaisen komitean Ecrin edustajia, myös Etyjin edustajia, edustajia Eu-

roopan unionin komissiosta, YK:n pakolaisjärjestöstä jne. Tämän asiantuntijatyöryhmän tehtävänä on tietenkin tehdä ehdotuksia ministerineuvostolle, mutta siellä käsitellään erityisesti juuri romanien arkeen liittyviä asioita kuten koulutusta, asumiskysymyksiä, työllisyysasioita, sosiaaliasioita ja tietenkin syrjintä- ja ihmisoikeusasioita. Minusta tämä on ollut tavattoman tärkeää, koska tämän työn edetessä erityisesti on kiinnitetty huomiota siihen, että Keski- ja Itä-Euroopan maissa eri viranomaisista, poliiseista, oikeusoppineista, oikeuslaitoksen edustajista ja muista ja opettajista on koulutettu vähemmistökysemissä, ja tällä on tavattoman suuri merkitys.

Haluaisin myös korostaa sitä, että Suomea pidetään myös romaniasioissa eräällä tavalla mallimaana. Suomen romaniasiaiden neuvottelukunnan työskentelyn valtionhallintoon sijoitetuna yhteistyöelimenä voidaan todeta olevan positiivinen esimerkki pitkäjänteisestä yhteistyöstä viranomaisten ja romaniväestön välillä. Todellakin tätä toimintamallia voidaan tarjota ja sitä on tarjottukin ja siitä on oltu erityisen kiinnostuneita useissa maissa tällaisena yhteistoimintamallina. Suomessa on järjestetty muun muassa Euroopan neuvoston ja Etyjin yhteisesti järjestämiä koulutustilaisuuksia Keski- ja Itä-Euroopan maiden edustajille ja myös Euroopan unionin jäsenmaiden edustajille, muun muassa romani nuorten johtajakoulutusta ja asiantuntijakoulutusta. Tässä mielessä me olemme olleet antava osapuoli, ja tässä täytyy myös lausua jälleen kiitokset meidän ulkoministerillemme Tarja Haloselle, koska nimenomaan tätä koulutusta on voitu järjestää sen puitteissa, että on perustettu erityisrahasto, jota ovat toistaiseksi tukeneet valitettavasti ainoastaan Hollanti ja Suomi, mutta joka tapauksessa se on ollut varsin tärkeää ja sen tulokset varmasti näkyvät tulevaisuudessa.

Haluaisin myös tässä yhteydessä viitata siihen, mitä ministeri Halonen totesi siitä, että meillä on useita toimijoita Euroopassa, niin kuin täälläkin on todettu useaan otteeseen, on Euroopan neuvostoa, on Etyjiä, on Euroopan unionia jne. On tietenkin tavattoman tärkeää, että eri yhteistyömuodot ja yhteistyöjärjestöt eivät tee päällekkäistä työtä vaan resurssit voitaisiin hyödyntää tehokkaasti.

Itse olen kantanut kovasti huolta myöskin Euroopan parlamentissa toimiessani siitä, että sitä osaamista ja tietoa ja kokemusta, mitä Euroopan neuvostossa on muun muassa romaniväestön asemasta Euroopan eri maissa ja ennen

kaikkea nyt Euroopan unionin jäsenyyttä hake-neissa maissa, ei välttämättä osata riittävästi hyödyntää Euroopan unionin puolella, vaan on vaarana, että tehdään samoja asioita toiseen kertaan. Se olisi tietysti erittäin valitettavaa, koska osaamista Euroopan neuvoston puolella on. Nyt tarvittaisiin enemmänkin apuun Euroopan unionin rahoja, mutta ymmärrän, että nämä ovat herkkiä asioita.

Herra puhemies! Aivan lopuksi haluaisin vielä todeta sen, mitä ed. Kautto esitti toivomuksena eduskunnalle ja kaikille kansanedustajille: että olisi tavattoman tärkeää, että koko eduskunta olisi kiinnostunut ja voisi perehtyä paitsi Euroopan neuvoston myös Pohjoismaiden neuvoston toimintaan. Jos ja kun tutustumme nyt Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan kertomukseen viime vuodelta, voimme havaita, että ne asiat, joita toiminta kattaa, ovat varsin laajoja, ja tässä suhteessa eduskunnan erityisvaliokunnat voisivat osoittaa suurempaa mielenkiintoa nimenomaan oman erityisalan ongelmiin ja tehdä yhteistyötä meidän edustajiemme kanssa Euroopan neuvostossa.

Ed. P i h a : Arvoisa puhemies! Voin yhtyä täällä jo esitettyihin käsityksiin siitä, että Euroopan neuvoston toiminnasta eniten tunnettua on toiminta juuri ihmisoikeuksien puolesta. Tämä onkin tärkeä toimintakenttä, jossa vain kansainvälisellä yhteistyöllä, yhteisellä näkemysten vaihdolla, voidaan oman mantereen tilannetta kartoittaa ja myös sanktioin ja monitoroinnin parantaa. Aukkoja silti on.

Erityisesti täälläkin jo moneen kertaan mainittu Kosovon tilanne on tänä päivänä sellainen, että ihmisoikeuksien kunnioittamisen periaatetta on enää vaikea mieltää. Onko ihmisoikeuksien kunnioittaminen sitä, että jatketaan neuvotteluja vuodesta toiseen ja annetaan kansanmurhan tapahtua, vai onko se sitä, että puututaan tilanteeseen sotilaallisesti ja saadaan aikaan akuutti ja valtava pakolaisongelma? Länsimaat ovat sekä hyväksyneet Naton iskut että päiväitelleet tulevaa ongelmaa. Usein politiikassa käykin niin, että pyritään tämän jälkeen täydelliseen ratkaisuun, niin sanottujen suurten linjojen politiikkaan. Valitettavasti parasta vaihtoehtoa ei tässäkään tapauksessa ole nyt olemassa.

Niinpä jatkossa erityisesti sekä Euroopan neuvoston että Euroopan unionin ponnisteluissa on kiistan sovittelun lisäksi keskitettävä voimavaroja enenevässä määrin mahdollisesti pitkäaikaisen pakolaisongelman seuraaviin askeliin. Myös

Suomen hallituksen on varauduttava siihen, että pakolaisia otetaan mahdollisesti vastaan enemmänkin. Kuitenkaan suurten massojen varjoon ei saa jäädä yksittäinen pakolainen, yksittäisen pakolaisen, ihmisen, ihmisoikeudet Kosovossa tai täällä Suomessa.

Suomi Euroopan unionin puheenjohtajamaana johtaa unionin ulkopoliittikkaa loppuvuoden ja joutuu myös ottamaan näihin asioihin kantaa. Vaikka ei ole syytä ylikorostaa Suomen mahdollisuuksia ratkaista tätä kokonaista suurta kriisivytyhtiä, on meillä silloin hyvä mahdollisuus omalta osaltamme olla aktiivisesti mukana.

Ympäristönsuojelu ja toimenpiteet ympäristön hyväksi ovat toinen Euroopan neuvoston tärkeä toimintakenttä. Usein me Suomessa tukeudumme nimenomaan Euroopan unioniin näissä kysymyksissä. Näissäkin asioissa päällekkäisyyttä kenties esiintyy. En voi yhtyä täysin ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtajan ed. Jaakonsaaren lausuntoon siitä, että on parempi, että on paljon päällekkäisyyksiä kuin että jäisi aukkoja. Tällainen "nostetaan kädet ylös"-mentali-teetti tuhlaa hallinnointiin suuren määrän resursseja, jotka muutoin voitaisiin käyttää toimintaan. Euroopan parlamentin kanssa konkreettista päällekkäisyyttä esiintyy muun muassa ihmisoikeus- ja vaalitarkkailuasioissa. Toimintojen oikea resursointi ja päällekkäisyyksien karsinta on välttämätöntä, eikä silti tarvitse muodostua aukkoja.

Ympäristön saralla erityisesti sisämeret, kuten Mustameri ja Välimeri, ovat olleet erityissuojelussa. Euroopan neuvoston olisi syytä paneutua myös Itämeren tilanteeseen tarkoin. Itämeren tilanne alkaa olla katastrofaalinen. Siksi kaikki kansainväliset toimet ovat tarpeen. Toinen ympäristöllinen hyvin tärkeä asia on ydinjätteiden huolto. Erityisesti siinä toivoisi panostusta Keski- ja Itä-Euroopan tilanteeseen.

Globalisaatiossa tulee eittämättä olemaan alkuvaiheessa kielteisestikin vaikuttavia elementtejä, kuten ed. Elo on eräissä neuvoston puheen-vuorossaan sanonut. Niihin voidaan pyrkiä vaikuttamaan sekä Euroopan unionissa että Euroopan neuvostossa erityisesti juuri ympäristön, kulluttajansuojan, demokratian sekä ihmisoikeuksien monitoroijana ja sillä saralla aktiivisesti toimimalla. Ei kuitenkaan pidä viedä tehtäviä yli toimintakentän.

Aina silloin tällöin, kun uusi jäsenvaltio tulee Euroopan neuvoston toimintaan tai hakee sen jäsenyyttä, pohditaan jäsenyyuskriteereitä. Olisiko parempi antaa ihmisoikeusloukkauksia an-

teeksi, koska osallistuminen yhteiseen toimintaan antaa mahdollisuuden paremmin tarkkailla tilannetta? Ei olisi. Euroopan neuvoston tulee pitää yllä korkeaa jäsenyyuskriteeristöä, jotta se pystyy toimimaan ylevien periaatteidensa mukaisesti.

Arvoisa puhemies! Täällä on muutamassa silvulauseessa pohdittu myös sitä, miksi Suomi on ollut jäsenenä Euroopan neuvostossa vasta kymmenen vuotta. Toki asiaa ja historiaa ennestään tuntemattomalle saattaa herätäkin tällaisia ihmetyksiä ottaen huomioon, että naapurimme Ruotsi ja pohjoismaat Tanska ja Norja ovat olleet neuvoston jäseniä jo perustamisvaiheessa. On kuitenkin turha täällä kauhistella tuota häpeäpilkkuamme. Me liityimme Euroopan neuvostoon vasta, kun poliittinen eliittimme totesi, että hyviä itäsuhteita ja ainaista neuvonpitoa tärkeämpää suverenille valtiolle sittenkin tulee olla eurooppalaisen demokratiakäsityksen hyväksyminen ja että ihmisoikeuksia tulee kunnioittaa niin idässä kuin lännessäkin. Se tapahtui vasta kymmenen vuotta sitten, vain pari vuotta ennen entisen itäblokin maita. Mutta niinhän meillä sanotaan, että "sitä tikulla silmään, joka vanhoja muistelee".

Ed. El o : Puhemies! Joitakin kommentteja tähän asti käytyyn keskusteluun.

Ensinnäkin mitä ed. Pihan puheenvuoroon tulee jäsenyyuskriteereistä, siitähän varmasti ollaan samaa mieltä, että jäsenyyuskriteerien pitäisi olla mahdollisimman korkeat ja niiden pitäisi täyttää perinteisten demokratioiden kaikki vaatimukset.

Sama koskee ed. Laakson ja eräiden muiden puheenvuoroja koskien Jugoslaviaa. On tietysti selvää se, että periaatteessa Euroopan neuvosto olisi voinut ottaa Jugoslavian jäsenehdokkaakseen, mutta ennen Kosovon kriisin akuuttia tilannetta, jos näin Euroopan neuvosto olisi tehnyt, aivan varmasti olisi tullut erittäin kriittisiä lausuntoja ympäri maailmaa, myös Suomen lehdistössä, siitä, että Jugoslavia tällaisessa tilanteessa olisi otettu jäsenehdokkaaksi, joten, ed. Laakso, minä olen kyllä sitä mieltä, että siihen ei ollut realistisia mahdollisuuksia Euroopan neuvoston puitteissa.

Puhemies! Me käsittelemme nyt ulkoasiainvaliokunnan mietintöä Suomen Euroopan neuvoston valtuuskunnan kertomuksen johdosta. Me täällä muistaakseni vuosi sitten otimme ed. Laakson kanssa esille myös sen, että hallitus antaisi kertomuksen omasta toiminnastaan, ja vie-

läkin olen sitä mieltä, että näin pitäisi tapahtua ja pitäisi käsitellä samanaikaisesti ulkoasiainvaliokunnassa sekä hallituksen että Suomen valtuuskunnan kertomus, koska Euroopan neuvosto, sitä on syytä korostaa, on oikeastaan kaksijakoinen elin. Se on parlamentaarinen yhteistyöelin, mutta se on myös hallitusten välinen yhteistyöelin.

Puhemies! Sitten eräisiin muihin asioihin.

Vähemmistöjen oikeudet ovat eräs suurimpia ongelmia koko Euroopassa. Sitä ei ehkä Suomesa niin huomaa. Tähän asiaan kiinnitti muun muassa ed. Ojala äsken huomiota romanien osalta.

Toteaisin, niin kuin täällä on varmasti jo aikaisemminkin kyllä sanottu, että Suomi on ollut esimerkkinä. Oikeastaan me suomalaiset kansanedustajat Euroopan neuvostossa olemme, voisin melkein sen sanoa, järkyttyneinä joutuneet seuraamaan, miten erilaisia vähemmistöjä eri Euroopan neuvoston jäsenmaissa on kohdeltu ja kohdellaan edelleen tänä päivänä.

Me olemme voineet toimia, niin kuin ed. Laakso totesi aikaisemmin täällä, jonkinlaisena esimerkkinä monessa suhteessa siinä asiassa, miten vähemmistöjä kohdellaan. Otan nyt erityisesti esille meidän todella suuren vähemmistön, suomenruotsalaisen väestöosuuden. Tätä on käytetty usein esimerkkinä Euroopan neuvostossa siitä, miten toisaalta suuri enemmistö ja sitten kuitenkin suhteellisen suuri vähemmistö pystyvät elämään rinnakkain niin, että molempien vaikutusmahdollisuudet turvataan.

Erityisesti Euroopan neuvosto on voinut myös ottaa esimerkkiä Ahvenanmaan tilanteesta, ja ed. Gunnar Jansson, joka on ollut kymmenen vuoden ajan Euroopan neuvoston Suomen valtuuskunnan jäsen, on ollut henkilö, jonka tietoja ja taitoja on paljon käytetty. Ed. Laakso täällä taisi kerran sanoakin, että Romaniassa on paljon Gunnar-nimisiä lapsia, olipa sitten tyttöjä tai poikia.

Mutta, puhemies, näin asianlaita ei ole valitettavasti ollut meidän läntisen naapurimme Ruotsin kannalta. Olemme nimittäin, muun muassa allekirjoittanut pari kertaa, esittäneet kysymyksen siitä, mihin toimenpiteisiin Ruotsin valtio aikoo ryhtyä vähemmistökielten sopimuksen ratifioimiseksi. No, vihdoin ja viimein aivan näinä päivinä me olemme voineet lukea, että Ruotsi on nyt ratifioimassa vähemmistökielten aseman, mutta, puhemies, kun täälläkin näkyy nyt todettavan, että suomesta on tullut vähemmistökieli Ruotsissa, kannattaa mainita, että suomesta ei



ole tullut koko Ruotsin vähemmistökieltä, vaan näin on viidellä erikseen mainitulla paikkakunnalla Tornionjokilaaksossa. Itse asiassa henkilökohtaisesti pidän sitä vähän häpeänä, että suomen kieli rinnastetaan esimerkiksi meänkielen, joka on, jos oikein olen ymmärtänyt, jonkinlainen sekamuoto suomen ja ruotsin kielestä.

Puhemies! Sitten päällekkäisyydestä. Ed. Piha puhui siitä, monet jo aikaisemmin, ed. Kiljunen myös. Haluaisin erityisesti heidän puheenvuorihinsa tässä viitata.

Niin sanottu viisaiden komitea, jonka työtä parasta aikaa työstetään Euroopan neuvoston puitteissa, esitti puitesopimuksen tekemistä erityisesti Euroopan unionin ja Euroopan neuvoston välillä. Tämä saattaa olla paikallaan. En kuitenkaan usko siihen, että millään puitesopimuksellakaan voidaan kokonaan päällekkäisyyttä välttää. Kyllä toisekseen olen sitä mieltä, että käytännössä monta kertaa saattaa olla mahdollonta kokonaan poistaa päällekkäisyyttä, vaan jopa saattaa joissakin tapauksissa olla hyvä, että on tietynlaista kilpailevaa toimintaa. En kuitenkaan halua puolustaa resurssien tuhlaailua, mutta haluan korostaa sitä, että päällekkäisyyden tohtaalinen poistaminen on varmasti vaikeaa.

Erityisesti ottaisin esille vaalien valvonnan, josta olemme ilmeisesti ed. Kiljusen kanssa vähän eri mieltä, mitä tulee Euroopan neuvostoon ja Etyjiin. Henkilökohtaisesti olen sitä mieltä, että Euroopan neuvostolle, joka on demokratian vakauttaja ja jonka roolia pitäisi korostaa edelleenkin demokratian kehittämisessä kaikissa 41:ssä Euroopan neuvoston jäsenvaltiossa, sopisi erinomaisen hyvin johtava rooli vaalien valvonnessa. Esimerkiksi, jos ajattelee EU:n parlamenttia, johon ed. Piha viittasi, siellä on kuitenkin vain 15 maata edustettuna. Se on aika vähän.

Myönnettäköön kyllä, että ed. Kiljusen mainitsemat 54 jäsenmaata muodostavat Etyjin, joten siellä kyllä jäsenmaita riittää, mutta minun mielestäni, jos nyt ajatellaan Euroopan neuvostoa ja Etyjiä, niin kuten jossain viime viikon lehdessä, muistaakseni Hufvudstadsbladetissa, mainittiin, Euroopan neuvosto on lääkäri ja Etyj on, ed. Kiljunen, ambulanssi. Minun mielestäni lääkärille sopisi hyvin, että vaalien valvonnan johtotehtävä olisi Euroopan neuvostolla.

Toteaisin kyllä sen, että Euroopan neuvosto, aivan oikein ed. Kiljunen, ei ole turvallisuusjärjestö, mutta se on kriisien ennaltaehkäisyjärjestö. Itse haluaisin verrata Euroopan neuvostoa palokuntaan, jonka sammutustehoa pitäisi kyllä huomattavasti lisätä.

Puhemies! Jo äsken viittasin demokratian vaikuttamiseen. Olen Euroopan neuvoston yleiskokouksessa puhunut ja muistaakseni myös täällä eduskunnassa siitä, että Euroopan neuvoston roolia pitäisi edelleen vahvistaa demokratian vaikuttamisessa. Henkilökohtaisesti olen esittänyt ajatusta siitä, että Euroopan neuvosto laatisi jonkinlaiset standardit siitä, minkälaisia vaalien pitäisi olla, minkälaista parlamentaarisen demokratian pitäisi olla, koska, niin kuin me tiedämme, varsinkin uusissa jäsenmaissa vaalien järjestelytapa ja parlamentin valta vaihtelee paljon maasta toiseen. Haluaisin tuoda muutaman kohdan lyhyesti esille.

Ensinnäkin vähemmistöjen oikeus äänestämiseen. Kun olin valvomassa Latvian vaaleja, niin kyllä erittäin moni kohta jäi auki siinä, minkälainen esimerkiksi on venäläisen vähemmistön oikeus äänestää Latviassa. Se nimittäin on hyvin rajoitettu, ja varmaan sama koskee Viroa ja monia muita. Tämä on vain eräs esimerkki siitä. Ennakkoäänestyksen järjestäminen on toinen. Suomessa me olemme Euroopan esimerkkinä siinä, miten ennakkoäänestys järjestetään. Monissa Euroopan maissa se on kokonaan järjestämättä.

Mitä tulee äänestysvilkkauteen, mielestäni pitäisi pistää aika korkeat tasovaatimukset sille, milloin vaali on kelvollinen. Jos oikein muistan, niin Valko-Venäjällä, joka nyt ei ole kyllä Euroopan neuvoston jäsen, mutta aikanaan oli siellä erityisvieras asemassa, 35 prosenttia on äänestysvilkkauksen raja, jolla vaali on legitiimi.

Nyt meillä on tulossa EU-vaalit ja aivan muutama päivä sitten luin, että viime EU-vaaleissa esimerkiksi Hollannin äänestysprosentti oli 35. Pelkään pahoin muuten, puhemies, että me Suomessa olemme hyvin lähellä Hollannin lukuja kesäkuun 13 päivänä, mutta se on kokonaan toinen luku. Joka tapauksessa minun mielestäni vaalien legitimitteettiä varten pitäisi asettaa jokin raja, minkälainen äänestysvilkkauksen pitäisi olla.

Neljänneksi muutama sana vielä parlamenttien vallasta. Kun varmaan olemme kaikki seuranneet esimerkiksi Venäjän viime viikkojen tapahtumia, niin kyllä suomalaisen parlamentarismien näkökulmasta tuntuu varsin oudolta, että presidentti ilmoittaa erottavansa noin vain pääministerin ja muita ministereitä ilman, että parlamentilla on mitään sanomista muuta kuin siitä, kuka on hänen seuraajansa. Ei tämä ole parlamentarismia. Olen siitä ennenkin puhunut täällä, ja esimerkiksi Euroopan neuvosto, kun hyväksyi



Venäjän jäsenyyden, asetti kyseenalaiseksi monissa kohden Venäjän parlamentin eli duuman toiminnan. Me tiedämme, että Venäjän presidentin valta perustuu vuoden 93 tilanteeseen ja siihen perustuu tietysti toisaalta myös duuman vähäinen valta. Totta kai parlamentarismien kannattajana olen sitä mieltä, että nimenomaan parlamenttien valtaa pitää korostaa.

Puhemies! Lopuksi pari sanaa Kosovon tilanteesta. En ole halunnut siitä puhua, koska se minun mielestäni ei ole nyt erityisesti ehkä tämän istunnon asia, mutta kun sitä on täällä käsitelty, niin haluaisin todeta sen, että Euroopan neuvosto on moneen otteeseen sitä käsitellyt. Euroopan neuvosto, kuten totesin, on kriisejä ennalta ehkäisevä järjestö ja sille ei tämä akuutti tilanne sillä tavalla kuulu. Mutta kuitenkin pari huomiotahan haluan sanoa.

Ensinnäkin henkilökohtaisesti minua on kovasti häirinnyt se, että tällä Naton, niin kuin sitä sanotaan, ilmakampanjalla ei ole minkäänlaista YK:n mandaattia. Kun johtavat Nato-maat sanovat, että YK:n pitäisi tämän laatuista operaatioista kokonaan vetäytyä ja YK:lla ei ole mitään asiaa, sanovat amerikkalaiset, niin minun mielestäni tämä on vakava kysymys, jota Suomessa pitäisi vakavasti harkita, ja minun mielestäni tämä on myös kritiikin aihe. Jos me ajattelemme, mikä tulee olemaan YK:n rooli tulevaisuudessa, niin kyllä näillä toimenpiteillä, mitä Nato nyt tekee Kosovossa, aivan varmasti heikennetään YK:n roolia ja asemaa. Tässä suhteessa varmasti meillä on aihetta itsemietiskelyyn.

Toiseksi minun käsitykseni on, ja viittaatan Tshetshenian sotaan, että etnisiä ongelmia ei voida ratkaista pommituksilla. Keinoistahan aina voidaan olla monta mieltä, mutta jos katsotaan mihin kansainvälinen yhteisö pyrki, niin kansainvälinen yhteisö pyrki parantamaan Kosovon albaanien asemaa, mutta mitä tapahtui? Kosovon albaanit ajettiin ulos siitä maasta, ja voin melkein tässä väittää, että kestää vuosikausia, vuosikymmeniä, ennen kuin Kosovon albaanit pystyvät sinne palaamaan, jos koskaan pystyvät palaamaan sinne. Kyllä keinoista, niin kuin sanoin, voidaan olla eri mieltä, mutta niiden vaikutukset ovat olleet hyvin tuhoisia.

Ed. A i t t o n i e m i : Herra puhemies! On ollut ilo kuunnella jo pitkään täällä tavallaan Euroopan neuvoston toimintaa koskevassa juhlaistunnossa näitä juhlevia puheenvuoroja, mitä täällä on käytetty. Eräissä puheenvuoroissa on

siteerattu tohtori Martin Luther Kingiä, aivan oikein. Hänellehän kävi vähän huonosti, mutta hänen osuuttaan amerikkalaisen vähemmistön itsearvon korostamisessa ja olosuhteiden parantamisessa ei toki voida väheksyä. Minä en kuitenkaan oikein ymmärrä sitä, mitä tekemistä sillä itse asiassa on tämän Euroopan neuvoston toiminnan kanssa. (Ed. Kiljunen: Vähemmistöjen oikeudet ovat sielläkin tärkeitä!)

Kun katselen tätä asiaa samalta pohjalta kuin aikaisemminkin, edellisinä vuosina, niin Euroopan neuvostolle on käymässä aivan samoin kuin Pohjoismaiden neuvostolle on jo käynyt. Siitä on tullut paperitiikeri, ja niin on tulossa myöskin Euroopan neuvostosta (Ed. Elo: Ed. Aittoniemi on aivan väärässä!), tai se on käytännössä jo tänä päivänä sitä. Tämä johtuu siitä, että Euroopan unionin toiminnot, eri instituution osat, ovat vahvistuneet, toiminnot lisääntyneet merkittävästi, se on ottanut vahvan otteen eurooppalaisesta politiikasta, toimintajärjestelmistä.

On myöskin Etyj, niin kuin täällä on todettu. Sen toiminnot ovat monessakin suhteessa päällekkäisiä Euroopan neuvoston toimintojen kanssa, ja se on merkinnyt sitä, että Euroopan neuvostosta on tullut varsin väritön, näkymätön, yhä haalistuva instituutio, joka kyllä on hyvä keskusteluerho sanotaanko toisen luokan poliitikoille, jotka haluavat käydä samppanjalaseja nostelemassa ja puhelemassa leukavia, mutta siihen sitten kyllä päättyykin tämä Euroopan neuvoston osuus eurooppalaisen politiikan toteuttamisessa.

Olen sitä mieltä, että Euroopan neuvosto pitäisi lakkauttaa, tämä fossiili romuttaa kokonaisuudessaan tai sitten lähteä rakentamaan sitä uudelta pohjalta nimenomaan yhteistyössä Etyjin kanssa, osin Euroopan unionin instituutioihin yhdistäen sillä tavalla, että sen toiminnasta tulisi näkyvä ja merkityksellinen muutenkin kuin juhlapuheissa. Euroopan neuvostolla oli aikanaan merkitystä. Tänä päivänä ja näistä syistä, jotka sanoin, se on merkityksetön. Voidaan pitää juhlaistuntoja, mutta merkitys on erittäin pieni ja edelleen pienenevä.

Herra puhemies! En käytä pitkää puheenvuoroa, mutta kun on tässä sallittu tähän Kosovon kriisiin myöskin puuttua, niin totean hämmästykseni sen, että kun muutamia viikkoja sitten vielä pitkien, pitkien neuvottelujen jälkeen katsottiin mahdolltomaksi päästä sopimukseen serbihirviöiden kanssa, kuten voin tässä tietysti sanoa, niin silloin tietyllä tavalla oltiin yksimielisiä siitä, että jotakin on tehtävä.

Nato otti sen tehdäkseen, ja kun se ei ole onnistunut odotetulla tavalla kahdessa kolmessa päivässä, täällä ollaan jo kääntämässä kelkkaa toiseen suuntaan ja tietyllä tavalla hylkäämässä tukea Naton toiminnalle. Kyllähän Hitlerinkin kukistaminen vei viisi vuotta. Ei sitä nyt kannata viidessä viikossa hermostua. Paluuta ei, ed. Kiljunen, enää ole, tiedätte sen varsin hyvin. Naton on tämä taistelu voitettava, ja se tulee tekemään sen tietysti, mutta minkälaisia ponnistuksia ja kuinka paljon aikaa se vie, on toinen asia. Mutta se on naurettavaa, että parin, kolmen, neljän, viiden viikon kuluttua ollaan vetämässä kaikki tuki takaa pois, arvostelemassa jo massan mukana voimakkaasti Naton toimintoja, vaikka aikaisemmin oltiin lähes yksimielisesti niiden takana.

Mitä tulee ed. Kauton puheenvuoroon pakolaisista, minä ymmärrän ja hyväksyn esimerkiksi tänne otetut Kosovon pakolaiset, Kosovon albaanit. Heillä on ollut todellinen hätä takanaan. Mutta jos katsotaan, mihin tällä sotilasoperaatiolla pyritään, niin tarkoituksenahan on se, että suhteellisen nopeassa ajassa tilanne saadaan jollakin tavalla vakiinnutettua ja mahdollistetaan Kosovon albaaneille palaaminen takaisin omaan maahansa. Se oli tämän operaation alkuperäinen tarkoitus. Jos siinä ei onnistuta, niin kaikki on silloin tappioksi Natolle ja Euroopalle.

Minä olen sitä mieltä, että kun kaikki ne Kosovon pakolaiset, jotka otetaan tänne, revitään irti juuriltaan, heillä ei ole enää paluuta sinne, mistä he ovat lähteneet, kun sen sijaan valtaosalla eli 99,9 prosentilla tänä päivänä on vielä mahdollisuus palata omille asuinsijoilleen, koska heidän elämänsä pyritään tekemään edes kohtuulliseksi kansallisella avulla Makedoniassa ja muualla lähiympäristön maissa Albaniassa ja tällä tavalla.

Tähän asiaan pitäisi satsata rahaa lujasti, olen sitä mieltä, jotta vielä maltettaisiin odottaa ja katsoa, saadaanko ratkaisu kohtuullisesti aikaan vai ei, ja mahdollistetaan paluu. Jos heidät tuodaan tänne tai muualle, Yhdysvaltoihin, mihin hyvänsä, he ovat lopullisesti juuriltaan revittyjä ihmisiä, ja se ei ole missään tapauksessa paras ratkaisu. Tämä on minun henkilökohtainen näkemykseni. Olen tämän esittänyt tietysti aikaisemminkin. (Ed. S. Lahtela: Aivan oikein!)

Ed. Tiusanen totesi, että Yhdysvalloista löytyy kyllä rahaa aseisiin ja pommeihin hyvin nopeasti, vaikka muuten ei aina löydykään. Jotenkin tähän tyyliin te sanoitte. Kyllä se on, ed. Tiusanen, niin, että jos maailmassa on ollut nählähätä tai hätä jossakin, niin silloin kun meillä ja

Tanskassa on vielä kuljettu muovilippaan kanssa rautatieaseman kulmilla keräämässä rahaa, niin amerikkalaiset Hercules-koneet ovat jo menossa ja viemässä apua. Näin se on aina ollut. Kyllä Yhdysvallat on vastannut aina oman osuutensa maailman hädästä. Toki se on sitten käyttänyt aseitakin, (Ed. Laakso: Entäs osuus YK:n rahoituksesta?) mutta on antanut myös rahaa, on antanut myös ruokaa. Minun käsitykseni mukaan tämän tyyppinen arvostelu Yhdysvaltoja kohtaan on täysin perusteetonta.

Herra puhemies! En ole kovin paljon hyvää tästä löytänyt, mutta jotakin löydän tämänpäiväisestä tilaisuudesta. Kun oli kahvivilaisuus valtiotalissa, niin paisti oli erittäin hyvää. Alkiolaisen keskustaryhmän koko ryhmä kävi sitä useita kertoja ottamassa, mutta ei mennyt enää neljättä kertaa. Kun keskustalaiset kansanedustajat alkoivat katsella toisiaan, täytyi jättää se neljäs kerta käymättä.

Ed. E l o (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ed. Aittoniemen puheenvuoron loppu oikeastaan kuvasi sitä, mitä hän ilmeisesti alun perinkin tarkoitti puheenvuorollaan, herättää vähän hilpeyttä tässä muuten vakavassa salissa.

Puhemies! Hän myös aloitti puheenvuoronsa kertomalla jälleen kerran, minkämoinen "pape-ritiikeri" Euroopan neuvosto oikein on. (Ed. Laakso: Zhirinovskin linja!) — Se on Zhirinovskin linja. — Ed. Aittoniemi, kannattaa muistaa se, että näillä näkymillä kukaan meistä ei kuvittele esimerkiksi sitä, että Venäjä tai Ukraina olisivat kovin lähiaikoina Euroopan unionin jäseniä, joten kyllä Euroopan neuvostolla tulee olemaan erittäin merkittävä rooli. Rooli kasvaa koko ajan (Ed. Aittoniemi: Miten se näkyy?) ja Euroopan neuvosto kasvaa myös jäsenmäärältään.

Mitä tulee ed. Aittoniemen näkemykseen, että olisimme jotenkin myöhäisherännäisiä Naton kritiikin osalta, toteaisin kyllä, ettei Suomi ehkä onneksi ole joutunut ottamaan kantaa virallisesti asiaan, koska emme ole Naton jäseniä. Itse asiassa, ed. Aittoniemi, se, miten suomalaisten suhtautuminen mahdolliseen Nato-jäsenyyteen on romahtanut, siis suomalaisten halukkuus Naton jäsenyyteen romahtanut, tämän ilmakampanjan aikana, osoittaa sitä, miten suomalaiset aivan tervejärkisesti suhtautuvat asiaan, aivan eri tavalla muuten kuin ed. Aittoniemi.

Ed. Aittoniemen kannattaa ihan lopuksi vielä miettiä myös sitä, mihin nämä pakolaiset palaavat, kun koko infrastruktuuri on hävitetty, tiet on hävitetty, sillat on hävitetty, talot on poltettu.

Ed. Aittoniemi, mihin nämä 99,9 prosenttia pakolaisista palaavat? (Ed. Aittoniemi: Euroopan neuvosto rakentaa!)

Ed. T i u s a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Ed. Aittoniemi puheen- vuorossaan ainakin kolmen eri kohdan alueella kosketteli asioita, joita haluaisin hiukan oikaista tai kommentoida.

Hänen tapansa tällä kertaa saatanallistaa serbit, hänhän puhui serbihirviöistä, on piirre, josta on keskusteltu kansainvälisessä lehdistössä paljonkin viime aikoina. Siis serbit saatanallistetaan, he ovat serbihirviöitä aivan kuin suomalaishirviö tai venäläishirviöt jne. Siis hyvin epämiellyttävä asia, ed. Aittoniemi.

Toinen kysymys Yhdysvaltain miljardeista. Yhdysvaltojen kongressi myönsi noin 80 miljardia dollaria lisärahoitusta tähän sotaan, mitä se kutsui ilmakampanjaksi. (Ed. Laakso: 6 miljardia dollaria!) — Ed. Laakso sanoi, että 6 miljardia dollaria. — No, joka tapauksessa kongressi myönsi hyvin huomattavan summan rahaa tähän. Se, että YK ei todellakaan ole saanut Yhdysvaltain jäsenmaksuja, on kyllä erinomainen esimerkki siitä, mihin Yhdysvallat on dollarinsa suunnannut. Viime aikoina kaiken kaikkiaan Yhdysvallat on paisuttanut omaa sotilasbudjetti- aan erittäin voimakkaasti.

Lopuksi, arvoisa puhemies, jos ajatellaan tämän ilmasodan lisänneen pakolaisongelmia ja hyväksytään se, niin silloin tietysti pitäisi olla todellakin aktiivisesti vastaanottamassa albaanipakolaisia Suomeen.

Ed. H u o v i n e n : Arvoisa puhemies! Keskustelu täällä on aivan ymmärrettävästi kääntynyt useaankin oteeseen Balkanin suuntaan. Aivan oikein on korostettu rauhaa ja rauhan puolesta muun muassa Euroopan neuvoston johdolla tehtyä työtä. Haluaisin kuitenkin ottaa lyhyesti esiin erään tärkeän näkökulman, jonka itse tunnen hyvin ja jonka toteutuminen Suomessa ilman Euroopan neuvoston aloitetta olisi oman kokemukseni mukaan ollut jokseenkin vaikeaa.

Kaikki erilaisia — kaikki samanarvoisia, All different, all equal -lausahduksen alla on vuodesta 93 lähtien Euroopan neuvoston johdolla tehty rasismien ja suvaitsemattomuuden vastaista työtä, siis työtä ihmisten samanarvoisuuden puolesta. Osittain tämä työ esimerkiksi Suomessa jatkuu edelleen. Tässä katsantokannassa, kun on nähnyt läheltä sen tehdyn työn, todellisen ja konkreettisen työn, on hyvin vaikea ymmärtää

näitä paperitiikeripuheita, saati sitten sitä, etteivät Martin Luther Kingin ajatukset ja lausahdukset liittyisi tähän Euroopan neuvoston toimintaan. Se on juuri niin kuin ed. Kiljunen sanoi, että ongelmana eivät niinkään ole pahojen teot vaan hyvien, meidän kaikkien hyvien, passiivisuus. Tämä on erittäin perustavaa laatua oleva kysymys siitä, onko ihmisellä oikeus olla ihminen, elääpä hän sitten millä puolella tätä palloa hyvänsä.

Itse sain työskennellä nuorten rasismien vastaisessa kampanjassa vuoden 96 ajan. Tuona aikana opin paljon paitsi suomalaisten suvaitsemattomuudesta ja suvaitsemattomuudesta myös maahanmuuttajien ja omien vähemmistöjemme tilanteesta Suomessa. Kun eduskunnassa on nyt tätä keskustelua kuunnellut, tuntuu olevan kovin helppo osoittaa sormella ihmisoikeuksia polkevia muita valtioita, jotka tosin polkevat niitä ihmisoikeuksia erittäin räikeälläkin tavalla, ja toisaalta kehua ja osittain tietenkin kehua aivan aiheellisesti omaa ihmisoikeustilannettamme. Mutta aivan näin auvoinen tilanne ei Suomessa- kaan kuitenkaan ole. Juuri tähän liittyy mielestäni Euroopan neuvoston hyvin tärkeä rooli uusien ideoiden, aloitteiden esiintuojana ja toimien koordinoijana. Olen aivan vakuuttunut, että ilman Euroopan neuvoston All different, all equal -kampanjaa ei Suomessa olisi päästy suvaitsemattomuuden alkuun, niin kuin nyt on päästy.

Nuorisojärjestökentästä alkanut työ ihmisten samanarvoisuuden puolesta on nyt laajentunut myös muuhun kansalaisjärjestökenttään ja liikuntasektorille. Työsarkaa kyllä riittää. Myös meidän ihanassa yhteiskunnassamme on paljon erilaisia ääri-ilmiöitä, rasismiin perustuvia rikoksia ja monenlaista suvaitsemattomuutta. Tämän työn tekemisessä on todella tärkeä ulkoministeri Halosenkin mainitsema järjestöjen yhteistyön mahdollisuus.

Itse haluan korostaa paitsi kansalaisjärjestöjen välistä myös kansalaisjärjestöjen ja hallinnon välistä yhteistyötä. Esimerkiksi Kaikki erilaisia, kaikki samanarvoisia -kampanjassa tehtiin paljon kulttuurien väliseen kohtaamiseen liittyvää koulutusta niin viranomaisille kuin järjestöillekin.

Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti vielä komentoisin ulkoministeri Halosen esiin nostamaa ja myös ulkoasiainvaliokunnan mietinnössään mainitsemaa ongelmaa, joka liittyy eri eurooppalaisten organisaatioiden päällekkäiseen toimintaan, johon täälläkin on useasti jo viitattu. Oma esimerkkinäni päällekkäisyydestä juontaa

juurensa kyseiseen kampanjaan ja kampanjan tunnukseen, josta me täällä Suomessa toiminut suvaitsevaisuusväki olisimme halunneet myös Euroopan unionin rasismien vastaisen vuoden 1997 sloganin, eli All different all equal. Meidän mielestämme se oli hyvä ja toimiva ja sitä olisi kannattanut myös Euroopan unionin vuodessa käyttää hyväksi. Tämä ei kuitenkaan unionille käynyt. Arvovalta ilmeisesti tuli siinä eteen. Oli erittäin tärkeää, että saatiin oma logo, tähditetty logo, ja tämä kyllä kieltämättä sotki jollakin tavalla sitä aloitettua työtä ja jatkuvuutta, joka All different, all equal -kampanjalla oli aloitettu. Toivoisin, että hyvän ja tuloksellisen työn turvaamiseksi tällaisista päällekkäisyyksistä ja erityisesti arvovaltakysymyksistä päästäisiin jatkossa eroon.

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! Lyhyesti kommentoisin neljää puheenvuoroa. Ed. Huovinen erinomaisten puheenvuorojensa lopussa viittasi arvovaltaongelmiin logojen osalta koskien suvaitsevaisuuden puolesta tehtävää rasismien vastaista työtä, jota on tehty. Huvittavana yksityiskohtana on kuitenkin se, että arvovalta ei ole estänyt Euroopan unionia ottamasta Euroopan neuvoston lippua omaksi varsinaiseksi tunnukseksi. Sitä tietä jos olisi jatkettu, olisi voinut logonkin ottaa tästä, niin kuin itse iskulauseenkin.

Ed. Tiusanen totesi aikaisemmin puheenvuorossaan, että Suomi ei ole riittävän jyrkin lausumin esiintynyt Kosovon vaikeassa kriisitilanteessa. Toisaalta hän puheenvuorossaan totesi kuitenkin sen, että on erinomaista, että Suomen välittäjätaitoihin luotetaan. Erityisesti presidentti Ahtisaaren roolia hän korosti. Eikö ed. Tiusanen näe näillä kahdella asialla olevan yhteyttä? Se, että me emme ole lähteneet niin sanotusti soitellen sotaan, tarjoaa sen mahdollisuuden, että me voimme nyt näitä hyviä palveluja antaa.

Ed. Piha totesi puheenvuorossaan sen, että jäsenyysskriteerien pitäisi olla korkeita. Pelkään sitä, että tätä kautta olemme hyvin nopeasti luomassa tietysti muutamien jäsenmaiden järjestöä ja ylipäättään kansainvälisessä yhteistyössä niin sanottua hyvien maiden kerhoa. Järkevämpää on se, että jäsenyysskriteerit ovat selkeitä ja että pyritään luomaan mahdollisimman laajoja, kattavia järjestöjä, joissa sitten pyritään myöskin seuraamaan, että näitä selkeitä kriteereitä seurataan. Tämä olisi vaikuttavuuden kannalta olennaista.

Ed. Elon puheenvuorossa oli kaksikin kohtaa,

joihin on syytä kiinnittää huomiota. Ensin hän pohdiskeli päällekkäisyyttä eri järjestöjen osalta ja otti vaalivalvonnan esille, viittasi Hufvudsbladetissa olleeseen artikkeliin, jossa todettiin, että Etyj on hyvä ambulanssi, kun Euroopan neuvosto on lääkäri. Itse olisin kyllä vertailut muotoillut toisella tasolla. Euroopan neuvosto normeja tarjoavana ja niitä seuraavana järjestönä on luontevammin tuomari. — Arvoisa puhemies! Jatkan puheenvuoroni loppuun korokkeelta.

(Korokkeelta) Arvoisa puhemies! Nämä allegoriat, vertailut, ovat tietysti mielenkiintoisia. Niillä voidaan tietysti pelkistää järjestöjen olennaisin luonne parhaiten. Jos vertailu toimisi tällä tavalla, että Euroopan neuvosto normeja tarjoavana, ohjeistavana järjestönä on tuomari, niin Etyj on luontevimmin nähtävä lääkärinä. Mistä löytyy ambulanssi?

Ambulanssi on luonnollisesti rauhanturvatoiminna. YK:n rauhanturvatoiminta on ambulanssityötä, samoin Weu:n toiminta niillä ehdoilla, joilla yhteispohjoismaisella Suomen ja Ruotsin aloitteella Weu:ta Petersberg-periaatteiden pohjalta ollaan kehittämässä. Nato myös rauhankumppanuusohjelmiansa puitteissa on hyvä ambulanssi. Naton kohdalla on tapahtunut sellainen transformaatio, muodonmuutos, että pelkään, että tästä ambulanssista on tullut ruumisauto, ja se tietysti olisi huolestuttavin piirre, mikä prosessissa on käynnissä, kun Nato on tullut osaksi tätä hyvin vaikeata konfliktitilannetta.

Arvoisa puhemies! Olisin vielä korjannut ed. Elon antamaa lukua. Hän onnistuneesti korjasi minun antamaani lukua aikaisemmin. Hän viittasi Valko-Venäjään ja ylipäättään edellytti, että vaalien täytyisi olla uskottavia, täytyisi olla tietty äänestyskynnys tai äänestysraja. Hän viittasi Valko-Venäjän tilanteeseen, jossa olisi edellytetty 35 prosentin äänestysvilkkautta, jotta vaalin tulos olisi ollut hyväksyttävissä. Itse asiassa on niin ja on valitettavaa, että Valko-Venäjä on tässä suhteessa mahdollisimman huono esimerkki.

Valko-Venäjällä vaalilaissa lähtökohtana on nimenomaan se, että ensimmäisellä kierroksella täytyy olla 50 prosenttia äänestäneitä. Vaikeutenahan Valko-Venäjällä järjestetyissä vaaleissa vuonna 95 oli nimenomaan se, että silloin jouduttiin jopa neljä ensimmäistä kierrosta käymään, koska ei saatu 50 prosentin äänikynnystä ylitettyä ja silti ei saatu parlamenttia, kolmattatoista Supreme Sovietia täysimääräiseksi. Siinä suh-

teessa Valko-Venäjä on erinomaisen hyvä esimerkki, ettei tällaisia äänikynnyksiä pitäisi itse asiassa asettaa.

Ed. L a a k s o : Herra puhemies! On montaakin asiaa, joihin käydyn keskustelun pohjalta voisi puuttua. Otan kuitenkin ensiksi esimerkin Euroopan unionin ja Euroopan neuvoston suhteesta. Haluan nimenomaan tarkastella sitä esimerkkiä, jonka ed. Huovinen otti esille.

Euroopan neuvostollahan oli rasismin vastainen kampanja, hyvin valmisteltu kampanja, joka toteutettiin kaikissa Euroopan neuvoston jäsenmaissa. Yhtäkkiä myös Euroopan unioni päätti järjestää rasismin vastaisen kampanjan. Satuain olemaan paikalla Kööpenhaminassa silloin, kun Euroopan unionin silloisen puheenjohtajavaltion pääministeri Felipe González oli päättänyt ratkaisuun, että Euroopan unionikin järjestää rasismin vastaisen kampanjan.

Euroopan neuvoston poliittisten ryhmien puheenjohtajat ja Euroopan neuvoston presidentti, myös espanjalainen, Miguel Martinez ja minä menimme kysymään Espanjan pääministeriltä, mistä oikein on kyse. Miksi yhtäkkiä Euroopan unioni on päättänyt järjestää rasismin vastaisen kampanjan? Miksi Euroopan unioni ei ole mukana tukemassa Euroopan neuvoston jo meneillään olevaa, hyvin valmisteltua kampanjaa? Felipe González vastasi tähän, että kun on niin kova julkisen yleisen mielipiteen paine, Euroopan unioninkin pitäisi tehdä tällä saralla jotakin. Sen takia aivan taskusta, ilman valmistelua, ilman minkäänlaista keskustelua muiden kansainvälisten järjestöjen kanssa Euroopan unioni päätti ryhtyä toteuttamaan rasismin vastaista kampanjaa.

Valitettavasti Euroopan unionin monissa ratkaisuissa juuri tämän kaltainen spontaanisuus näkyy ja samalla haluttomuus työskennellä yhteistyössä muiden kansainvälisten järjestöjen kanssa. Itse asiassa oikeuden Euroopan unionin spontaneille toimille antaa vain se, että Euroopan unionilla on taloudellisia voimavaroja enemmän kuin kaikilla muilla kansainvälisillä Euroopassa keskeisesti toimivilla järjestöillä yhteensä. Euroopan neuvoston vuotuinen budjettihan on 14 tuntia Euroopan unionin budjetti. Jos me, herra puhemies, suljemme pois maatalousbudjetin Euroopan unionin osalta, niin silloin Euroopan neuvoston vuotuinen budjetti on 28 tuntia Euroopan unionin budjetti. Kaiken kaikkiaan voimme, ed. Kiljunen, olla yhtä mieltä siitä, että Euroopan unionilla on resursseja, Euroopan

neuvostolla ei ole resursseja. Se on se johtopäätös.

Tämä synnyttää tilanteen, jossa Euroopan unioni todellakin monta kertaa vähät välittää yhteistyöstä tai työnjaosta muiden kansainvälisten järjestöjen, kuten Euroopan neuvoston, kanssa ja päätyy huonosti valmisteltuihin ratkaisuihin, joista yksi esimerkki on tämä rasismin vastainen kampanja, jonka Euroopan unioni varsin spontaanilla tavalla neuvottelematta muiden kansainvälisten järjestöjen kanssa päätti toteuttaa vain siksi, että yleinen mielipide ikään kuin loi painetta tähän suuntaan.

Olemme Euroopan neuvoston johdossa yrittäneet tältä pohjalta tunnustaen tosiasiat, tunnustaen sen, että Euroopan unionilla on resursseja, joita muilla kansainvälisillä järjestöillä ei ole, löytää tietyn yhteistyöfoorumin ja aloittaa keskustelut. Me olemme kysyneet muun muassa europarlamentin kanssa sopimaan monista konkreettisista yhteistyökohteista, jotta työn päällekkäisyys voitaisiin minimoida ja jotta voitaisiin tehdä konkreettisesti yhteistyötä. Samalla tavalla myös Euroopan unionin komission ja Euroopan neuvoston ministerikomitean puheenjohtajan välillä on kyetty aloittamaan säännölliset konsultaatiot, joilla tavoitellaan nimenomaan työn järkiperäistämistä, työnjakoa ja resurssien mahdollisimman järkevää käyttöä. Mutta sanoisin pitkään mukana olleena, että ongelmat tässä suhteessa ovat kyllä ensi sijassa Euroopan unionin puolella.

Edustajat Kiljunen ja Elo kävivät keskustelua vaalitarkkailusta, kummalle järjestölle vai molemille ja vielä lisäksi Euroopan unionille vaalitarkkailun pitäisi kuulua.

Ed. Kiljunen, Euroopan neuvoston vaalitarkkailussa on tietty päämäärä. Euroopan neuvoston vaalitarkkailijat selvittävät ja seuraavat sitä, kuinka Euroopan neuvoston jäsenyyskriteerit, jäsenyysvelvoitteet, toteutuvat järjestettäessä vaalia, ei vain vaalien teknistä toteuttamista, vaan kokonaisuudessaan vaalikampanjaa.

Sallittakoon tässä yhteydessä sanoa se, että Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestöllä ei ole minkäänlaisia kriteerejä. Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön niin sanottu parlamentti, joka kokoontuu kerran vuodessa, lähettää vaalitarkkailijoita seuraamaan vaaleja, niin sanotusti tarkkailemaan vaaleja, ilman minkäänlaista päämäärää. Sen takia, ed. Kiljunen, tulee mielivaltaisesti laadittuja raportteja vaalien tuloksista, (Ed. Elo: Puhuja on oikeassa!) jotka raportit eivät perustu mihinkään muihin kuin

joidenkin yksittäisten kansanedustajien sattumanvaraisiin havaintoihin siitä, mitä mahdollisesti vaaleissa on tapahtunut, mitä ei. Tämä luo ongelmia. Tämä antaa, kuten ed. Kiljunen aivan oikein totesi, mahdollisuuden sisäpoliittisesti käyttää kansainvälisten järjestöjen erilaisia arvioita vaaleista.

Tiedän omalta kohdaltani esimerkiksi hyvin yksityiskohtaisesti, kuinka Albanian entinen presidentti Sali Berisha käytti kansainvälisten järjestöjen erilaisia arvioita omien sisäpoliittisten tavoitteidensa edistämiseksi. Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö oli hänelle huono järjestö, koska sen raportit olivat kriittisempiä kuin Euroopan neuvoston raportit, joista taas päätettiin äänestää ja todettiin äänten enemmistöllä, että vaalit olivat vapaat ja rehelliset.

Eli ongelma, edustajat Kiljunen ja Elo, on se, että meidän ei pitäisi sallia sitä, että Euroopassa minkään maan sisäpolitiikassa käytetään kansainvälisten järjestöjen erilaisia arvioita. Tästä taas seuraa se johtopäätös, että on välttämätöntä koordinoita Etyjin, Euroopan neuvoston ja Euroopan unionin vaalitarkkailutoimia, ja juuri tähän näiden kolmen järjestön välisillä neuvotteiluilla, joita parhaillaankin käydään, pyritään. Olen aivan varma, että jo nyt on saavutettu tässä suhteessa tiettyjä tuloksia eli päästy eroon ikään kuin mielivaltaisuudesta ja siihen, että yhteenvedot vaaleista perustuivat mahdollisimman tarkkaan asianomaisen maan pitkän ajan seurantaan eikä vain itse vaalitapahtuman seurantaan, vaan kokonaisuudessaan vaalikampanjan ja vaalilainsäädännön seurantaan. Luulen, että meillä on tässä, vaikka me edustamme erilaisia ja eri järjestöjä, sama tavoite tai meillä pitää olla sama tavoite eli se, että kansainvälisten tarkkailijoiden vaaliraportit mahdollisimman objektiivisesti heijastaisivat sitä, mitä vaaleissa on tapahtunut. Sen mukaiseen koordinaatioon ja sen mukaiseen yhteistyöhön pitäisi näiden kolmen järjestön välillä päästä.

Kosovosta haluaisin vielä todeta sen, ed. Kiljunen, että presidentti Ahtisaari nimetään lännen Kosovo-edustajaksi siksi, että hän on noudattanut ei vaan päälinjan vaan myös taktiikan osalta Naton kannanottoja. Mehän tiedämme, että Suomen ulkopoliittinen johto on antanut poliittisen tukensa Naton hyökkäykselle. Suomi poikkeaa sikäli esimerkiksi Ruotsista, että Suomi ei ole pahoitellut tai valitellut sitä, että Nato on ryhtynyt ilmaiskuihin ilman Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston nimenomaista päätöstä ja valtuutusta. Ruotsi on pa-

hoitellut tätä asiaa. Suomi ei ole pahoitellut asiaa.

Ruotsin entinen pääministeri Bildt ei kelvannut Natolle eikä Euroopan unionin johdolle Kosovo-sovittelijaksi siksi, (Ed. Kiljunen: Että hän edellytti maajoukkoja!) että hän on arvostellut. — Jos ed. Kiljunen lukisi Göteborgs Postenissa olleen Bildtin laajan haastattelun, hän näkisi, ettei asia ole niin yksinkertainen kuin Suomen lehdistössä on puhuttu: maajoukkojen lähettämisaateet. Hän on todennut tässä artikkelissa: "Naton historian pahin virhe." — Hän on arvostellut voimakkaasti, yksityiskohtaisesti, analyttisesti Naton suorittamia ilmaiskuja. Tästä syystä hän ei kelpaa lännelle. Aivan samasta syystä eli siksi, että presidentti Ahtisaari ei ole arvostellut, vaan on hyväksynyt ilmaiskut, hän kelpaa lännelle. Tämä on, ed. Kiljunen, valitettavasti se tilanne, missä tällä hetkellä elämme.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Anttila.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa puhemies! Tämä keskustelu, joka lähtee Euroopan neuvoston 50-vuotisjuhlakokouksesta ja ulkoasiainvaliokunnan mietinnöstä, on nyt tullut tämän hetken tilanteisiin, sodan ja rauhan kysymykseen eli Kosovon ja Jugoslavian sotaan. Valitettavasti tietysti jälleen kerran eduskunnan oikeistoa tämä keskustelu ei kiinnosta.

Mutta tähän, mihin ed. Aittoniemi viittasi — ja tiedän hänet pohjimmiltaan rauhan mieheksi — kun hän kuitenkin kysyi, miksi vedetään tuki Naton takaa muutaman viikon jälkeen, toteaisin, että sitä tukea ei ainakaan täältä vasemmistoliiton suunnalta ole Natolle koskaan annettu pommitusten suhteen eikä paljon muutenkaan. Itse lähetin Helsingin Sanomille 25. maaliskuuta asiasta käsitykseni, joka julkaistiin 26.5.

Mielenkiintoista kyllä on, että valtajulkisuus on, muun muassa hyvinkin arvostettavat kolumnistit, ovat koettaneet pyhiittää Naton manöverin juuri sellaisena toimenä, joka johtaa todella hyviin tuloksiin. (Ed. Aittoniemi: Mikä on vaihtoehto?) Muun muassa hyvin arvostettu kolumnisti Olli Kivinen viitaten kirjoitukseeni totesi, että ei osata tekoihin päästä, ei voida hyväksyä tekoja, joiden pitäisi johtaa hyvään, eli pommitusta. Eikä se ole toki vai onko, ed. Aittoniemi, johtanut hyvään, ja jos on, niin mihin hyvään? (Ed. Aittoniemi: Mutta mikä olisi vaihtoehto?)



Vai oletteko te iloinen siitä, että albaanit on ajettu pois Kosovosta ja että suomalaisilla on tilaisuus osoittaa hyvää mieltään ja hyvää sydäntään? Maailmassa olisi varmasti muutenkin ihan yllin kyllin kohteita osoittaa hyvää sydäntä jo ilman tuota sotaa.

Tuohon, onko Suomi lähtenyt soitellen sootaan, kyllä ed. Laakso toi tosiasiain esille kommentoissaan ed. Kiljusen toteamusta. Ed. Laakson kommentti on siis oikea, reaalinen. Sille emme voi mitään, mutta juuri tämä toinen kysymys: Jos Carl Bildt ei sovi tähän tehtävään, presidentti Ahtisaari sopii. Mutta miksi olen iloinen? Olen iloinen siitä, että Suomella voisi nyt olla positiivinen rooli tässä asiassa. Mutta onko Suomen ulkopolitiittisen johdon rooli ollut aikaisemmin kaikin puolin hyvää mieltä nostattava, sitä mieltä en ole. Kyllä Suomen sekä ulkopolitiittisen johdon, hallituksen kaiken kaikkiaan, poliittisten puolueiden olisi jo aikaa pitänyt ottaa mielestäni selkeämpi kanta tässä pommituskysymyksessä, selkeämpi nimenomaan siihen suuntaan, että olisivat tuominneet ne kansainvälisoikeudellisesti varsin arveluttavat ja myöskin humaaniselta näkökulmalta arveluttavat toimet, kun ne eivät kuitenkaan ole johtaneet siihen tulokseen, mihin Olli Kivinen tai ed. Aittioniemi on halunnut, ainakaan eivät vielä 56 päivässä, vaan paljon muuta ikävää on syntynyt. Siinä mielessä tämä toimi ei ole ollut myöskään edes näin 56 päivän jälkeen kannatettava.

Ed. Kiljunen: Arvoisa puhemies! Kolmeen seikkaan huomiota, jotka ed. Laakson puheenvuorossa tulivat esille, jotka kaikki kolme kohtaa kaipaavat huomiota.

Ensinnäkin hän arvosteli hyvin voimakkaasti Euroopan unionin rasmin vastaista kampanjaa. Kriteeri oli harvinaisen erikoinen. Kriteerinä oli se, että Euroopan neuvostolla on jo rasmin vastainen kampanja. Hän sattumalta on kuullut jossakin keskustelussa sen, että Felipe González Espanjan pääministerinä on todennut, että kansalaisyhteiskunnan tasolta tulee Euroopan unionin jäsenmaissa voimakas paine sen suuntaisesti, että meidän täytyisi kampanjoida, korostaa rasmin vastaisen työn merkittävyyttä. Mutta sekö ei olisi riittävä kriteeri sille, että tällainen kampanja käynnistetään?

Ed. Laakso, eikö olennaisinta arvosteltaessa kampanjoita, olivat ne millä osa-alueella tahansa yhteiskuntaa, ole se, mikä niiden sisältö on, kuinka tuloksellista itse kampanjointi on, eikö se, sattuuko jokin toinen järjestö jo toimimaan sa-

malla lohkolla? Tässä suhteessa hämmästyin ja häkellyin ed. Laakson puheenvuorosta ja olisin suonut, että hän olisi antanut arvion myöskin sisällöllisesti Euroopan unionin rasmin vastaisesta työstä. Korostan sitä, että Euroopan neuvoston työ tässä on ollut hyvin merkittävää ja tärkeätä ja antanut juuri sitä oikeaa osviittaa, jota Euroopan neuvosto koko ajan tekee normatiivisella puolella, antaa osviittaa jäsenvaltioiden työlle sekä lainsäädäntötoiminnoissa että muissa toiminnoissa, jotta ne periaatteet, jotka neuvoston taholla on hyväksytty, toteutuisivat käytännössä, ja Euroopan unioni omalla kampanjallaan on juuri toteuttanut niitä perusperiaatteita.

Arvoisa puhemies! Ed. Laakson puheenvuorosta toinen huomio, joka oli yhtä häkellyttävä ja erikoinen. Hän vertaili erilaisia vaalivalvontaorganisaatioita, tapoja, joilla kansainvälinen yhteisö on seurannut vaalien toteuttamista erityisesti uusissa demokratioissa, mutta toivottavasti myöskin vanhoissa demokratioissa — tämä on oppimisprosessi puolin ja toisin eri puolilla, eri maissa. Hän pohdiskeli sitä, että Euroopan neuvosto on oikea elin koordinoimaan, kantamaan vastuun tästä kansainvälisestä vaalitarkkailusta. Erityisen pilkallisesti hän suhtautui Etyjin rooliin todeten, että siinä on muutamia delegaatioita lähetetty eri puolille maailmaa, sattumanvaraisesti asioita arvioidaan, kun sen sijaan Euroopan neuvostolla on vahvat kriteerit. Ne ovat nimenomaan jäsenyyskriteerit, joita seurataan.

Ed. Laakso, ettekö näe sitä kapeutta, joka tässä on? Kun Euroopan neuvosto valvoo vaaleja nimenomaan omista jäsenyyskriteereistään liikkeelle lähtien, lopputulos voi olla hyvinkin onneton itse vaalin substanssisisällön arvion kannalta. Euroopan turva- ja yhteistyöjärjestö vuorostaan tarkkaillaessaan vaaleja — ja siinä olen ollut monesti mukana ja tiedän hyvin tarkasti, miten se organisaatio toimii tässä suhteessa — lähtee yleisemmistä periaatteista, joissa peruslähtökohtana on huolehtia siitä, että vaalit ovat vapaat ja oikeudenmukaiset. Etyjillä on oma organisaatiokin, Odhir, jonka tehtävänä on nimenomaan institutionaalisesti seurata demokratian toteutumista jäsenmaissaan, 54 jäsenmaassaan — Euroopan neuvosto on tässäkin suhteessa kapeampi 41 jäsenellään — ja myöskin luoda ne perusperiaatteet, tavat, joilla vapaiden ja oikeudenmukaisten vaalien toteutuminen voidaan arvioida.

Ed. Laakso minusta antoi huvittavalla tavalla esimerkin juuri siitä kapeudesta, jolla Euroopan neuvosto tässä yhteydessä toimii. Hän otti muis-

taakseni vuoden 1996 vaalit Albaniassa, jolloin nimenomaan Berishan hallinto valittiinkin. Siellä syntyi kriittinen tilanne, jossa asetelma muodostui tämän kaltaiseksi, että selkeästi manipuloidut vaalit Euroopan neuvosto kapeista jäsenkriteereistään liikkeelle lähtien oli valmis äänestyksen jälkeen, kuten hän totesi, hyväksymään, kun Etyjin vaalitarkkailu oli huomattavasti kriittisempää ja totesi, että vaalit eivät olleet vapaat ja oikeudenmukaiset niistä lähtökohdist, jotka yleisesti on hyväksytty vapaille, oikeudenmukaisille vaaleille.

Ongelma oli juuri se, minkä ed. Laakso tässä aivan oikein totesi, että kun kansainvälinen yhteisö lähettää vaalitarkkailudelegaatioita molempien tai useampien osapuolten antaessa arvion vaalien oikeudenmukaisuudesta tai niiden toteutuksesta, jätetään isäntämaalle tai järjestäville maalle mahdollisuus käydä kauppaa näissä asioissa ja valita omalta kannaltaan, ikään kuin luontevin, helpoin ja yksinkertaisin tarkkailulausunto. Kansainvälisen yhteisön ei pidä antaa tällaista pelitilaa näinkin sensitiivisissä asioissa, vaan toiminnan täytyy olla koordinoitua, yhteistyössä tapahtuvaa, ja viime kädessä kansainvälisen tarkkailulausunnon täytyy olla yhteinen.

Luontevin,ärkevin organisaatio tässä on lääkärionganisaatio eli Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö, jonka delegaation vetäjällä täytyy olla vastuu siitä, että yhteinen kansainvälinen kanta tulee kirjatuksi. Euroopan neuvosto, jos ja kun se lähettää omia vaalitarkkailijaryhmiään arvioiden vaaleja omista, kapeammista jäsenyyskriteereistään olisi luontevasti tietysti osa tätä prosessia, mutta viime kädessä vetovastuun täytyy olla yksissä käsissä, ja itse näkisin, että tässä tapauksessa lääkärille annetaan se tehtävä. Tämä olkoon tässä lähtökohtana.

Arvoisa puhemies! Ed. Laakson puheenvuorossa oli vielä kolmas seikka, joka ehdottomasti kaipaa oikaisua. Hän omalla tavallaan pelkisti Suomen merkittävän mahdollisuuden toimia Kosovon kriisitilanteessa välittäjänä siihen ajattelutapaan, että Suomen hallitus olisi ikään kuin polvillaan lännen peruslinjauksien edessä tässä tilanteessa. Hän jopa halveerasi tasavallan presidentinkin ottamia kantoja perusasetelmassa. En muista tarkkaa sitaattia ja sitä, miten hän käytti termiä, mutta totesi, että Suomi seuraa lännen päälinjaa. (Ed. Laakso: Ahtisaari seuraa!) — Ahtisaaren vielä kohdistaan, se oli vielä erikoisuus tässä, että hän kohdisti nimenomaan huomionsa tasavallan presidenttiin. Nimenomaan

tasavallan presidentti Ahtisaari seuraa lännen päälinjaa ja sen takia hän olisi lännen välittäjä tässä prosessissa.

Arvoisa ed. Laakso! Voin todeta sen, että presidentti Ahtisaari tulee epäonnistumaan välitystehtävässään, jos hänen roolinsa määrittäyty näin kapeasti. Ei ole tarkoituksenmukaista eikä edes järkevää tarttua siihen haasteeseen, joka Suomelle ja tasavallan presidentille erityisesti tarjotaan, jos se lähtökohta on näin kapea. Tässä tapauksessa tällaista mörköä, ed. Laakso, ei ole olemassa, vaan Suomen linja on ollut moniulotteisempi, monipuolisempi, ja sen vuoksi tässä kriisissä tarjoutuu meille nyt merkittävä tilaisuus tarjota hyviä palveluja.

Minkä takia Suomi on tullut nyt ensisijaisesti mahdolliseksi neuvottelujen foorumiksi tai välittäjän asemaan? Se ei välttämättä johdu edes suoranaisesti niistä kannanotoista, joita Suomen hallitus Kosovon kriisissä on ottanut, vaan se johtuu siitä, että Suomi tulee toimimaan ensi syksynä Euroopan unionin puheenjohtajamaana. Sattumaa on se, että Suomi toimii Euroopan unionin puheenjohtajamaana. 15 jäsenmaasta 11 on Naton sotilasliiton jäseniä, 4 ei ole jäseniä, ja sattumalta yksi näistä ei-Nato-jäsenestä on puheenjohtajamaana. Euroopan unionin ja sen yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan välineistön kautta tarjoutuu mahdollisuus käyttää puheenjohtajuutta hyväksi, ja se on primaarisin syy, minkä vuoksi Suomelle nyt tarjotaan tämä mahdollisuus.

Mutta on aivan varma, ed. Tiusanen, että jos Suomi olisi lähtenyt tässä asiassa ”soitellen sootaan”, meillä ei olisi ollut tätä mahdollisuutta. Se on ollut luontevaa, koska meillä on vahvat periaatteet taustalla, periaatteet joiden perusteella Suomen hallitus on muotoillut tässä asiassa kantansa, mutta me emme ole niitä olleet erityisesti demonstroimassa tässä tilanteessa. Juuri se, että me emme ole erityisesti olleet niitä demonstroimassa, on mahdollistanut sen, että nyt Suomen hyviä palveluja kysytään.

Ed. E l o : Puhemies! Kuten me kaikki kansanedustajat kuulumme, ed. Kiljunen on asiasta perillä ja hyvin osaava kansanedustaja. Haluaisin kuitenkin hänen näkemykseensä Valko-Venäjän tapauksesta eli siitä, onko se huono vai hyvä esimerkki, sanoa pari sanaa.

Ensinnäkin minun ajatukseni on se, ja toistan sen vielä kerran, että Euroopan neuvosto voisi edelleen vahvistaa asemaansa demokratian vaikuttajana asettamalla tietyt standardit demo-

kratian toteuttamiselle, joista mainitsen esimerkkinä äänestysvilkkauksen, jonka rajaksi voisin itse kuvitella noin 50 prosenttia. Nimittäin jokainenhan meistä voi ajatella, mitä ajatellaan vaaleista, jos esimerkiksi 30 prosenttia ihmisistä osallistuu niihin ja ne kuitenkin katsotaan lailliseksi. Mikä on niiden legitimeetti ihan kansainvälisesti katsottuna? Mitä nyt, ed. Kiljunen, Valko-Venäjään tulee, niin minun mielestäni se on aika huono esimerkki käytettäväksi siitä (Ed. Kiljunen: Itse käytitte sitä!) etteikö äänikynnys kuitenkin ja äänestysvilkkauksenprosentti olisi tarpeellinen.

Vielä kerran, olen sitä mieltä, että tämä aihe tänä iltana ei varmasti ole peruskysymys, mutta kun Euroopan neuvosto on demokratian rakentaja ja itse asiassa, väittäisin, demokratian paras tae tässä maanosassa, otan tämän vielä kerran esille. Me tarvitsemme dialogia muun muassa Valko-Venäjän kanssa. Muun muassa ed. Laakso on Euroopan neuvostossa toiminut sen hyväksi. Itse olen sitä myös puolustanut. Me tarvitsemme dialogia kaikkien niiden maiden kanssa, jotka eivät vielä täytä näitä meidän suhteellisen korkeita vaatimuksiamme.

Mitä, puhemies, Kosovoon tulee toistan vielä kerran: Me voimme olla keinoista aina eri mieltä, mutta lopputulos ratkaisee. Jokainen, joka nyt voimakkaasti puoltaa Naton ilmaiskuja, voi miettiä, mikä on lopputulos. Kerran vielä kysyn: Mihin ne miljoona pakolaista aikanaan palaavat? Mihin he palaavat? Poltettuihin taloihin! Kuinka monia satoja miljardeja tarvitaan, ennen kuin nämä pakolaiset voivat palata?

Puhemies! Ihan lopuksi: Kyllä minua on vähän hirvittänyt se hiljaisuus, joka suomalaisten keskuudessa vallitsee. Meillä ei ole edes kunnan keskustelua käyty, ei kriittistä eikä muutakaan keskustelua, Naton ilmakampanjasta.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! On merkittävää, että ylipäänsä kaikki arvostelevat Naton toimia Kosovon kriisin ratkaisemiseksi, mutta vaihtoehtoa ei kukaan pysty esittämään, pienintäkään vaihtoehtoa, miten se olisi pitänyt tehdä. Vaihtoehtoa ei ole myöskään sille, että Naton on voitettava tämä sota ja että myös pakolaiskysymykset ja Kosovon jälleenrakentaminen on hoidettava kansainvälisin varoin. Tämä on suurimittainen kysymys. Mitään muuta vaihtoehtoa ei ole.

Luuletko, että se vaihtoehto on olemassa, että Milosevic voittaa homman, Nato vetäytyy häntä koipien välissä? Ei sitä ole, koska tällä olisi

valtava merkitys maailman laajuisesti muutenkin, aivan selvästi.

Mitä tulee sitten, rouva puhemies, pariin muuhun asiaan, täällä Euroopan neuvoston ansiona on tuotu Ruotsin vähemmistökielikysymys. Se on samanlaista, kuin jos minä väitän, että minä tein vuonna 96 kirjallisen kysymyksen ja sen takia Ruotsissa asiat nyt sitten muuttuvat. Ihan samanlaista on vetää tämä Euroopan neuvoston hyödyksi. Aihe on se, että Ruotsissa olevat ruotsinsuomalaiset ovat mittavassa määrin ponnistelleet oman asiansa hyödyksi ja eteenpäinviemiseksi, ja siitä on kysymys Ruotsin positiivisessa kehityksessä. Euroopan neuvostolla ei ole siinä mitään tekemistä.

Sitten vielä tästä rahakysymyksestä. Puhuttiin jo tunneista rahakysymyksessä. En ole ikinä ennen kuullut, mutta kyllä se on tietysti sekin ihan aiheellista. Sellaiselle instituutiolle annetaan rahaa, jonka toiminta katsotaan maailmassa tarpeelliseksi, mutta Euroopan neuvostoa instituutiona ei katsota tarpeelliseksi. Se on paperitiikeri. Sitä vielä pidetään pystyssä, mutta rahaa sen toimintaan ei anneta. Se on aivan selkeä esimerkki. Kaikille toimintoille maailmassa annetaan rahaa, jos instituutio on hyödyllinen ja merkityksellinen. Tämä todistaa sen, että Euroopan neuvoston saa lopettaa tai sitten muuttaa toiminnaltaan toisenlaiseksi ja tietyllä tavalla sulauttaa Etyjiin ja osin EU:n toimintaan.

Ed. Laakso: Rouva puhemies! On varmasti hyvä, että me eduskunnassa keskustelemme Kosovon tapahtumista, koska tällaiseen keskusteluun ei aikaisemmin ole ollut juuri mahdollisuutta. Kun ed. Kiljunen sanoo, että Suomen linja on ollut monipuolisempi ja moniulotteisempi, kuin että Suomi vain olisi hyväksynyt Naton pommitukset, niin olisi tietenkin mielenkiintoista kuulla, mihin ed. Kiljunen perustaa väitteensä. Suomihan on antanut tukensa Berliinin huippukokouksessa Pohjois-Atlantin sotilasliiton pommituksille ja Naton niin sanotulle viiden kohdan rauhanohjelmalle.

Yhdessä suhteessa ed. Kiljunen oli oikeassa tässä moniulotteisuuden osalta, tai luulen, että ed. Kiljunen ei sitä tarkoita. Kun Euroopan unionin ulkoministerit kokoontuivat, niin Nato ei saanut aivan haluamassaan muodossa päätöslauselmaa lävitse. Nato-maiden taholtahan esitettiin Euroopan unionin ulkoministerikokouksen päätöslauselmaa, jossa Euroopan ilmaiskut todettaisiin 'välttämättömiksi ja oikeutetuiksi', "necessary and justified". Kiitos ulkoministeri

Halosen tämä viime mainittu sana "justified" eli "oikeutettu" muutettiin sanaksi "warranted", joka muuten englannin kielen sanakirjan mukaan on suurin piirtein sama asia mutta pikkuisen lievempi. Tämäkin herätti Nato-maissa arvostelua.

Mutta presidentti Ahtisaari sitten Berliinin huippukokouksessa meni ja korjasi tämän pikkulipsahduksen ja Berliinin huippukokouksessa sitten annettiin täysi tuki. Euroopan unionin valtionpäämiehet ja presidentti Ahtisaari muiden mukana antoivat täyden tukensa Naton ilmaiskuille. Tämä on, ed. Kiljunen, se Suomen "monikulotteisempi" ja "monipuolisempi" linja. Se on ollut tuki Naton ilmaiskuille. Suomi on poliittisesti tukenut täydellisesti Naton ilmaiskuja. Ei tässä ole minkäänlaista epäselvyyttä kenelläkään, joka kansainvälistä politiikkaa tai eri Euroopan unionin valtioiden kantoja seuraa.

Mutta, ed. Kiljunen, huomasi, että te kirjoittitte Ilta-Sanomien kolumnin, jossa te Naton huippukokouksen päätösten pohjalta päädyitte aivan kummalliseen johtopäätökseen Naton ja YK:n välisestä roolista. Te totesitte tässä kolumnissanne, että Naton huippukokouksessa korostettiin YK:n merkitystä. Ongelma vain, ed. Kiljunen, on se, että Naton huippukokous ensimmäistä kertaa päätyi uudenlaiseen arvioon YK:n turvallisuusneuvoston mandaatin tarpeellisuudesta. Ensimmäistä kertaa Naton historiassa Nato otti Yhdysvaltojen vaatimuksesta, jota vaatimusta muuten Ranska ja Saksa vielä viime syksynä voimakkaasti arvostelivat, kannan joka mahdollistaa tulevaisuudessa sen, että Nato voi ilman Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston valtuutusta suorittaa kriisinhallintaoperaation eli intervention missäpäin maailmaa ja koska tahansa, jos Nato itse päätyy tällaiseen arvioon, ensimmäistä kertaa, ed. Kiljunen.

Tästä päädynkin Kosovoan. Mielestäni ilmaiskut Jugoslaviaan olivat Yhdysvalloille tärkeitä siinä suhteessa, että Nato todellakin huippukokouksessaan kykeni saamaan tämän Yhdysvaltain pitkään tavoitteleman valtuutuksen lävitse. Vielä syksyllä siis Saksa ja Ranska eivät olleet valmiita siihen, että Nato ilman Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston nimenomaista valtuutusta voisi toimia oman toimialueensa ulkopuolella, suorittaa niin sanottuja out of area operations. Nyt Naton huippukokous päätyi tähän kannanottoon, tähän johtopäätökseen. Tavoitteena Natolla, huippukokous totesi, on se, että pyritään saamaan Yhdistyneiden kan-

sakuntien turvallisuusneuvostolta mandaatti, mutta jos tätä valtuutusta ei saada, niin siinä tapauksessa voidaan toimia myös ilman tätä valtuutusta. Ed. Kiljunen, pitäisi, ennen kuin kirjoittaa, tutustua Naton huippukokouksen päätökseen. Se olisi tarpeellista.

Minun väitteeni on se, että yksi keskeisistä syistä, miksi Yhdysvallat painosti Nato-liittolaisia sotilaalliseen operaatioon, ilmaiskuihin Kosovossa ja Jugoslavian alueella, on juuri se, että Nato saisi huippukokouksessaan lävitse tämän päätöksen. Ja asian toinen puoli, ed. Kiljunen, on se, että presidentti Milosevic taas ei ollut valmis taipumaan esimerkiksi Rambouillet'n niin sanottuun rauhansopimukseen, koska myös hän tarvitsi oman asemansa vahvistamiseksi ilmaiskuja.

Kumpikin teki erehdyksen, sekä Nato että Milosevic: Kumpikaan ei kuvitellut, että tästä niin sanotusta ilmakampanjasta tulee näin pitkä. Nato kuvitteli täysin virheelliseen arvioon perustuen — ja juuri tätä virheellistä arviota Ruotsin entinen pääministeri Bildt on arvostellut — että Milosevic taipuu muutamassa päivässä, ja taas Milosevic kuvitteli, että Nato ei jatka ilmaiskujaan kovin pitkään, mutta sen verran, että hänen asemansa vahvistuu. Milosevic on ollut muuten tässä suhteessa oikeassa. Hänen asemansa on nyt vahvistunut. Hänen asemansa on Naton ilmaiskujen tuloksena vahvempi kuin koskaan aikaisemmin. Tässäkin suhteessa Nato teki tavattoman virheen.

Luulen, että olemme samaa mieltä vaalitarkkailusta. Kysymys on siitä, että vaalitarkkailu pitää kansainvälisten järjestöjen toimesta suorittaa siten, että johtopäätökset ovat mahdollisimman objektiivisia ja että tarkkailtavassa maassa mikään siellä oleva poliittinen voima ei voi käyttää omiin sisäpoliittisiin tarkoituksiinsa esimerkiksi kyseenalaisia enemmistöjä tai kyseenalaisia kokoonpanoa, joka vaalitarkkailijoilla on.

En ole esittänyt, ed. Kiljunen, että Euroopan neuvostolla olisi mikään johtorooli. Totesin vain sen, että Euroopan neuvosto seuraa ja tarkkailee vaaleja omista syistään siksi, että sääntöjen mukaan Euroopan neuvoston on tarkkailtava näitä vaaleja valvoessaan jäsenyyssuhteiden, jäsenyyssuhteiden, toteuttamista. Olemme neuvotellet useiden vuosien ajan ja viime kuukausien aikana erityisen tiiviisti sellaisen rakennelman löytämiseksi, jossa Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestöllä on johtorooli vaalien tarkkailussa, mutta jossa vaalien tarkkailu koordinoidaan ja johtopäätösten teko tapahtuu yhteisesti

ja kollektiivisesti. Ei tässä ole minkäänlaista ristiiriitaa.

Samoin myös rasisminvastainen kampanja. Minä arvostelin Euroopan unionin rasisminvastaisesta kampanjasta siitä, että ensinnäkään Euroopan unioni ei ollut valmis käyttämään hyväksi jo olemassa olevaa kampanjaa, koordinoimaan omaa kampanjaansa, vaan veti hatusta aivan spontaanisti oman kampanjansa valmistelematta sitä, ilman että asia oli valmisteltu, ja tulokset näkyivät. Kampanja oli huono juuri sen takia, että sitä ei ollut etukäteen valmisteltu. Euroopan unionin sisällä oli tavaton arvostelu, joka kohdistui myös näin huonosti ja spontaanisti toteutettuun rasisminvastaiseen kampanjaan, jota ei koordinoitu muiden kansainvälisten järjestöjen kanssa.

Ed. Elo (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Ed. Laakson hyviä tietoja kuvaa se, kun hän käänsi sanan "warranted" ja sanoi, että se on hyvin lähellä sanaa "justified". Itse asiassa haluan, puhemies, todeta, että kun Suomi suostui siihen, että olivat "necessary" ja "warranted", itse asiassa Suomi suostui siihen, että olimme 'välttämättömiä' ja 'oikeutettuja', koska todella niillä tiedoilla, joita minulla englannin kielen lisensointina on, synonyymeja toisilleen ovat "justified" ja "warranted". Sen takia en oikein ymmärtänyt sitä, minkä voiton Suomi sai, kun "justified" muutettiin sanaksi "warranted". Mutta se on nyt sanansaivartelua, siitä ei kannata sen enempää puhua, mutta halusin vain kuvata sitä, kuinka asioista perillä ed. Laakso on tässä suhteessa.

Ed. Kiljunen: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin ed. Elolle kaksi huomiota äänestyskynnyksistä tai siitä, millä vaalien uskottavuutta mitattaisiin. Hän totesi, että olisi järkevää vaikkapa asettaa 30:n tai 50 prosentin raja sille, että väestön pitäisi osallistua, että vaalien lopputulos olisi uskottava. Tämähän tarkoittaisi muun muassa sitä, että Yhdysvalloissa ei olisi vuosikymmeniin pidetty kongressivaaleja, jotka olisivat tässä suhteessa uskottavia. Presidentinvaaleissakin on oltu useasti tiukoilla siinä, että saadaan äänestysprosentiksi 50.

Tässä on tietysti ollut meillä vaihtoehtoja maissa, joissa on äänestyspakko. Itä-Euroopassa niitä oli iso joukko, joissa äänestysprosentti oli 99,9. Tätäkö ed. Elo hakee? Meillä on myös perinteisiä läntisiä demokratioita, joissa — jos muistan oikein, niin Australiassa ja Belgiassa —

on äänestyspakko. Olisiko tämä se tapa, jolla varmistetaan vaalien uskottavuutta, kyselen vain ed. Elolta.

Ed. Aittoniemi, te korostitte ja kysyitte, mikä vaihtoehto Nato-pommituksille. Te viittasitte Hitleriin, joka viisi vuotta kävi sotaa, ja pelkäätte, että myös Milosevic käy sotaa pitkään, jos ei nyt voimalla häntä panna kuriin ja järjestykseen.

Ed. Aittoniemi, maailmassa on monia tapoja pyrkiä ratkaisemaan hyvinkin vaikeita ihmisoikeusloukkauksia ja ihmisoikeusrikkomuksia. Otin esille välihuudolla teille de Klerkin Etelä-Afrikan, joka oli 25 vuotta kansainvälisesti eristyksissä. Se oli tapa, jolla ehkä yhteen julmimmista rakenteellista väkivaltaa omaavista järjestelmistä suhtauduttiin kansainvälisen yhteisön tasolla. Etelä-Afrikan tilanteeseen, vaikka se oli laillistettu rotusortojärjestelmä, ei puututtu pommikonein, missään tapauksessa ei puututtu asioihin ilman turvallisuusneuvoston tekemää päätöstä. Turvallisuusneuvosto tyytyi omassa päätöksenteossään taloudellisiin sanktioihin, joiden lopputuloksena sitten tietysti neljänneksivuositasata edettiin apartheidin oloissa mutta päästiin sitten ratkaisuun, joka hakee vertaansa itse asiassa kansainvälisessä järjestelmässä tällä vuosisadalla. Ehkä kansainvälisen yhteisön olisi pitänyt olla pitkäjänteisempi myös suhteessa Jugoslavian Belgradin hallitukseen.

Ed. Elo valitettavasti poistui, kun halusin Kosovon tilanteesta vielä muutaman sanan sanoa, kun pohdittiin termejä "necessary", "justified" tai "warranted". Kysymys ei ole siitä, mitä kielitieteilijä lukee näiden kahden termin sisällöllisen merkityksen kielellisessä kommunikoinnissa olevan ja mitä sanakirjasta löytyy, vaan tietenkin kysymys on siitä, mikä sisältö näille termeille annetaan kansainvälisoikeudellisesti. Siinä suhteessa on ollut eroa, koska nimenomaan viitataan YK:n peruskirjaan. Siihen viitaten, kun turvallisuusneuvosto antaa mandaatin 7 luvun pohjalta käyttää pakotetoimia, siinä käytetään termiä "justified". Siitä tulee tämä ongelma, mihin ulkoministeri pyrki omalla kompromissiratkaisullaan hakemaan vastausta, eikä hän hakenut eduskunnan kirjastosta sanakirjaa ja tarkastellut sitä, mitä kaksi sanaa sanakirjan mukaisesti tarkoittavat, vaan mitä ne tarkoittavat kansainvälisoikeudellisessa terminologiassa.

Ed. Laakson puheenvuoro oli hyvin mielenkiintoinen. Siinä oli monia kohtia, joissa hän osoittaa lupaavaa asiantuntemustaan, mutta myös monia kohtia, jotka osoittavat hänen vahvaa taipumustaan tehdä tulkintoja. Tulkitsemi-



nen on luonnollisesti politiikan yksi osa-alue, mutta politiikkaan kuuluu myös se, että tulkinnoissa nähdään myös, mikä on tausta-argumentaatio. Tässä suhteessa haluaisin osittain kommentoida hänen puheenvuoroaan.

Hän viittasi aivan oikein siihen, että jokainen meistä näkee Naton käyttäessä nyt voimatoimia Kosovossa ilman YK:n mandaattia, että tilanne on polarisoitunut ja kriisinhallinta on muuttunut hallitsemattomaksi kriisiksi. Tämähän on tietenkin selvä tilanne tässä asiassa, ja siinä mielessä prosessi on mitä onnettomoin. Tässä suhteessa asiaa ei voida asettaa kyseenalaiseksi.

Sen sijaan, kun hän viittasi Naton viiteen perusteeseen, edellytyksiin, millä rauhanprosessiin päästäisiin liikkeelle, jotka viisi perustetta nyt modifioidusti on hyväksytty myöskin Ryhmä 8:n puitteissa, jossa Venäjä on mukana, tässä kannattaa olla nyt hyvin tarkka, mitä kansainvälinen yhteisö, jota nyt sitten Nato haluaa edustaa, tai mitä Nato-länsivallat tässä ovat ajaneet takaa ja mitkä ovat ne premissit, joilla rauhanratkaisu Kosovon tilanteeseen löytyy.

Jos niitä tarkastellaan huolellisemmin lävitse, ed. Laakso, minä soisin, että kävisitte ne huolellisesti yksityiskohtaisesti lävitse ja katsoisimme, ovatko ne sen kaltaisia kriteereitä, joiden takana Suomen hallitus ei voisi seisoa. Jos ne käydään lävitse, me havaitsemme, että ne ovat juuri niitä perusteita, joiden varassa rauhanratkaisu siellä löytyy. Kysymys on siitä, että väkivallan on loputtava. Se on aivan selvä asia. Serbijoukkojen on vetäydyttävä. Nyt jätetään vielä auki, totaalistiko. Mutta joka tapauksessa sotilastoimet Serbian ja nimenomaan Jugoslavian hallituksen puolella on lopetettava tuolla alueella. Pakolaisille on mahdollistettava kotiinpaluu, ja ihmisten on voitava elää rauhassa omissa kylissään, omissa kodeissaan. Se on varmistettava. Se on aivan olennaista. Olennaista on se, että albaaneille taataan itsehallinto. Ei vaadita itsenäisyyttä. Tunnustetaan se, että Kosovo kuuluu Jugoslavian liittovaltion suvereeniin hallintaan, mutta korostetaan itsehallinnon palauttamista ja — mikä myöskin on tärkeää — korostetaan sitä, että tässä tarvitaan kansainvälistä rauhanturvatoimintaa, tarvitaan kansainvälisten joukkojen osallisuus.

Se, mikä Rambouillet'ssa oli esillä, mikä on tietenkin ollut ongelma Jugoslavian hallitukselle, oli se, että Nato-maat, länsimaat, vaativat nimenomaan Nato-johtoista operaatiota. Se oli selkeästi tässä ongelmatilanne. Kompromissiratkaisuhan tulee löytymään nyt — sen takia omas-

sa puheenvuorossani jo aikaisemmin viittasin Etyjin tulevaan rooliin kriisinhallinnassa — jollain toisen tyyppisellä formulalla, koska Nato valitettavasti on tehnyt itsensä nyt sitten konfliktin osapuoleksi, mikä on ehdottomasti valitettava seikka. Toivon, että ed. Laaksokin pystyy tämän piirteen tässä tunnistamaan.

Tässä suhteessa, jos katsomme niitä viittä kohtaa, joilla Nato — ennen kaikkea nyt tässä vaiheessa kansainvälinen yhteisö — edellyttää rauhanratkaisua Kosovolle, Suomen hallituksella ei luonnollisestikaan ole mitään muuta mahdollisuutta kuin tukea tuota prosessia. Sen kannan oman näkemykseni mukaan Suomen hallitus on hyvin selkeästi ottanut myöskin Euroopan unionin puitteissa.

Ed. Laakso: Rouva puhemies! Toteaisin lyhyesti keskustelun lopuksi, että ed. Kiljusen olisi hyvä tutustua ensinnäkin Naton niin sanotun viiden kohdan rauhanohjelmaan ja toiseksi G8-rauhanohjelmaan. Nämä ovat kaksi eri asiaa. Se, mistä ed. Kiljunen viimeksi puhui, ei ole Naton viiden kohdan rauhanohjelma, vaan se on nimenomaan G8-maiden rauhanohjelma. Näissä kahdessa on muun muassa erona juuri se, että Nato vaatii kaikkien serbijoukkojen poistamista Kosovosta. G8 ei vaadikaan enää kaikkien joukkojen poistamista Kosovosta. Toiseksi Nato vaatii omassa niin sanotussa viiden kohdan rauhanohjelmassaan sitä, että Nato on lähetettävien kansainvälisten joukkojen ytimenä, mutta sen sijaan G8-maat eivät enää vaadikaan tätä.

Ed. Kiljunen, Suomi antoi tukensa nimenomaan Naton viiden kohdan rauhanohjelmalle niin ulkoministerikokouksessa kuin Euroopan unionin huippukokouksessakin. Tämä on se ongelma. Suomen hallitus ei ole tähän päivään mennessä vaatinut pommitusten välitöntä lopettamista. Sekin on ongelma. Mutta mielenkiintoista on, että entinen pasifisti Kiljunen ei näe tätä enää nykyisin ongelmaksi.

Ed. Kiljunen: Arvoisa puhemies! Ehkä on vähän uuvuttavaa käydä tätä keskustelua ed. Laakson kanssa, mutta ed. Laakso oli aikaisemmin oikeassa siinä, mikä itse asiassa on aika häkellyttävää, että eduskunnassa ei ollut tilaisuutta Kosovon kriisistä käydä keskustelua. Epäilemättä tämä nyt pikkuisen purkaantuu ulos meidän kansanedustajien puolelta, että Euroopan neuvoston tavallaan juhlaistunnon yhteydessä me käymme tätä keskustelua lävitse.



Haluan ainoastaan todeta sen, ed. Laakso, että tämä keskustelu ei etene sillä kovin pitkälle, että me ikään kuin nokitamme toinen toisiamme siitä, kuka on tutustunut mihinkin asiakirjaan missäkin vaiheessa, kuka on lukenut Dagens Nyheterin tuolloin ja Herald Tribunen tällöin. Meidän on järkevämpää edetä argumenttien kautta. Siinä suhteessa haluan vielä korostaa sitä, että Suomen hallitus antaa vahvasti tukensa sille, mikä on kansainvälisen yhteisön pyrkimys nyt löytää ratkaisu Kosovon kriisissä, sille viiden kohdan ohjelmalle, jota selkeästi siteerasin, jossa ovat ne elementit, että tässä tarvitaan vieraita joukkoja Kosovon alueella ilman, että sitoudutaan suoranaisesti siihen, että se on Nato-johtoinen operaatio, eikä myöskään edellytetä sitä, että serbijoukot täysimääräisesti vetäytyvät tuolta alueelta. Puheenvuorossani toin nämä seikat esille. Tätä Suomen hallitus tukee.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

## 2) Laki tuloverolain muuttamisesta

Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 48/1999 vp (Olavi Ala-Nissilä / kesk ym.)

**E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s :**  
Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

**Keskustelu jatkuu:**

Ed. Hyssälä: Arvoisa rouva puhemies! Tässä on kysymyksessä keskustan aloite, jossa pyritään työn vastaanottamista helpottavien matka- ja asumisvähennysten toteuttamiseen samoin kuin kotityön verovähennysoikeuden ulottamiseen koko maahan. Nämä molemmathan ovat hyvin ongelmallisia. Viime vuonna 260 000 ihmistä muutti asuinpaikkaa. Osassa perheitä toinen jää toiselle paikkakunnalle, kun työnsaanti toiselta paikkakunnalta, missä muu perhe on, on epävarmaa. Kakkosasuntoa joutuvat hyvin monet perheet pitämään yllä. Näistä on voitava saada helpotuksia.

Mitä tulee kotitaloustyöhön, aloitteella pyritään harmaan työvoiman vähentämiseen ja myöskin helpottamaan kotitalouksissa tehtäviä

monenmoisia töitä, esimerkiksi juuri perheenäitien työn helpottamiseen, jotta työllistämisen kynnystä voitaisiin siellä alentaa. Myöskin työtömyyttä voitaisiin hoitaa mielestäni ratkaisevastikin tärkeällä kotitaloustyön alueella.

Toivomme aloitteelle myönteistä valiokuntakäsittelyä ja sen jälkeen myönteistä kannanottoa suuressa salissa.

Ed. K a r j u l a : Arvoisa rouva puhemies! Tuloverolain muuttamista koskeva lakialoite on siinä mielessä merkittävä, että tämä puuttuu sekä alueelliseen tasapainoon että kotityön arvostuksen lisäämiseen.

On erittäin valitettavaa, että hallitusohjelmassa verolinja on monilta osin jäänyt hyvin epäselväksi, ja ennen kaikkea se, että niihin tekijöihin, joilla vaikutetaan muuttoliikettä hidastavasti, hallitusohjelmassa ei ole puututtu. Tämän vuoksi lakialoitteella, jossa nimenomaisesti työmatka- ja työasumisvähennyksiä muutetaan sillä tavalla, että yläraja nostetaan jopa 30 000 markkaan asti, on erittäin suuri merkitys nimenomaisesti sille, että työssä voidaan käydä nykyistä laajemmalla alueella ilman, että tarvitsee kotipaikkaa muuttaa. Tässä mielessä toivon, että hallitus ottaa välittömästi tehdyn lakialoitteen käsittelyyn.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Lakialoite, jonka itsekin olen allekirjoittanut, puututaan kahteen tärkeään asiaan.

Vaikka nykyinen hallitus ei olekaan enää työllisyyden ja yhteisvastuun hallitus, mitä edellinen oli, on tärkeää, että työn vastaanottamisen kannustimia voimakkaasti ja määrätietoisesti kehitetään ja parannetaan. Matka- ja miksei myös asumisvähennys ovat juuri sellaisia kannustimia, joita nyt tarvitaan.

Se puoli on myös muistettava, että tällaisella vähennysmenettelyllä voidaan asunto-ongelmia helpottaa, kun ihmiset voivat asua etäämmällä työpaikastaan ja matkasta koituvat kulut vähentää suuremmin kuin tällä hetkellä. Tämä on siis asunto- ja yhdyskuntapolitiisesti myös erittäin tärkeää. Nythän asuntojen hinnat muun muassa erällä paikkakunnilla ovat nousseet kohtuuttomasti niin kuin vuokratkin.

Kotityön verovähennysoikeuden ulottamisen koko maahan pitäisi olla kaikkien yhteinen asia. Nyt on nimittäin jo selvästi havaittu, että viime kaudella tehty laki on siltä osin susi, mikä koskettaa niitä läänejä, joissa vähennysoikeutta ei ole. Tämä olisi syytä kiireesti panna järkevään kuntoon.

Ed. N u r m i : Arvoisa rouva puhemies! Täytyy myöntää, että olin äsken varmasti poissa salista, mutta en ollut poissa täysistunnosta. En vain ehtinyt työhuoneestani saliin niin nopeasti kuin äskeinen puheenvuoroni oli.

Lakialoitteesta, joka koskee tuloverolain muuttamista, olen sitä mieltä, että työmatkavähennysten rajojen laventaminen on hyvä asia. Toivon, että lavennukseen päästään, mutta tähän saakkahan hallitus on katsonut, että siihen meiltä ei varoja löydy.

Samoin kakkosamunnosta aiheutuneiden kulujen verovähennysmahdollisuus on hyvä ajatus. Toivoisinkin, että hallitus voisi löytää mahdollisuuksia toteuttaa tämän. Tämä koskee varmasti myös Puolustusvoimien kantahenkilökuntaa, koska heidän on nykyisin aika vaikea muuttaa paikkakunnalta toiselle, koska toiselle aviopuolisolle ei välttämättä löydy uudelta paikkakunnalta työtä.

Lahdesta ajaa Helsinkiin päivittäin noin 3 000 henkilöä. Tämä ongelma on meidänkin perheessämme tuttu, kun mieheni joutuu tänne päivittäin ajelemaan.

Kotityön verovähennysoikeus olisi hyvä levittää koko maahan. Tietenkin kaikkein parhain ratkaisu olisi, että palkkaus kokonaisuudessaan voitaisiin vähentää verotuksessa, mutta hallitus ei ole katsonut, tähänkään vielä löytyisi taloudellisia resursseja. Kokeiluhan on tällä hetkellä käynnissä. On totta, että tämä loisi uusia työpaikkoja ilman oleellisia kustannuksia ja helpottaisi perheiden arkea ja hillitsisi harmaata taloutta.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Alkiolainen keskustaryhmä kokonaisuudessaan on tämän ehdotuksen takana. Minä en kyllä niin erityisesti ole koskaan innostunut 127 a §:n kotitalouden työllistämisvähennyksestä enkä ole varma siitä, mikä merkitys sillä on. Mutta ainakin tähän muotoon muutettuna se koskee tasapuolisesti koko maata. Oli sen vaikutus mikä hyvänsä, niin minun mielestäni tasapuolisuuden nimissä pykälä pitäisi muuttaa näin.

Sen sijaan työmatkakustannuksiin kiinnitän huomiota siltä osin, mikä on perusteluissakin mainittu, että on toistakymmentä vuotta siitä, kun on tehty korjausta matkakustannusten verovähennysoikeuteen, ja tänä aikana, vaikka inflaatio ei ole kovin mahdollottomalla vauhdilla laukannutkaan, niin ainakin matkakustannukset oman auton käytön osalta ovat kohonneet. Siinä mielessä erityisesti tämäkin asia puoltaisi lakialoitteen hyväksymistä joko tällaisena tai tämän

suuntaisena hallituksen ja eduskunnan toimesta siinä mielessä, että saataisiin tämä epäkohta korjattua, nimenomaan reaalisen kustannusarvon muuttumisen osalta.

Ed. S. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Erityisesti minua lämmitti ed. Nurmen puheenvuoro, kun hän näki asian kokonaisuuden ja sen vaikutuksen ja sen, kuinka vaikea on kahden työpaikan ja kahden asumispaikan asia. Hänellä on sillä tavalla kokemusta asiasta, että se on kouriintuntuva. Tuntuu, että ehkä tässä eduskunnassa on paljon sellaista väkeä, kenellä ei ole tällaista käsitystä ja kokemusta siitä, kuinka vaikea on asuttaa kaksi työtätekevää perheenjäsentä niin, että molemmilla olisi töitä.

Valitettavasti tässä yhteiskunnassa ei olla edes pääsemässä sellaiseen järjestykseen, että nykyinen perheitten elintaso saavutettaisiin ja säilytetäisiin sillä, että vain toinen puoliso tekisi töitä. Kun tämä ei ole mahdollista, niin lain 127 a §:n korjausesitys, mikä on esillä, mielestäni parhaimmillaan johtaisi siihen, että perheessä olisi kokonaisuus sellaisena, että jos isä ja äiti käyvät työssä, olisi perhetyöntekijä, joka hoitaisi lapsia ja perheen asioita siellä kotona.

Tämä on pitkälti tällainen yrittäjäpoliittinen näkemys, ja uskon, että tästä olisi myös hyötyä, hyötyä tälle nuorelle kasvavalle kansalle, niin tytöille kuin pojillekin, jolloin he pääsisivät heti koulun jälkeen johonkin työhön tällä lailla kiinni ja elämään käsiksi. Syntyisi sellainen vahvuus tässä yhteiskunnassa, että heistä tulisi myös yhteiskuntakelpoisia eivätkä syrjäytyisi heti alun perin.

Rouva puhemies! Toivon, että tämä valiokuntavalmistelussa ja muussa valmistelutyössä saisi sisältöön semmoisia vaikutteita ja piirteitä, että jokaiseen kunnioitettuun perheeseen muodostuisi perhetyöntekijä, joka tekisi siellä kotona sitä arvokasta rakenne- ja kasvatus työtä ja kasvaisi siinä samalla myöskin itse.

Ed. T i u s a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ymmärrän ed. Seppo Lahtelan käsityksen sillä tavalla, että yhtä perhettä kohden tulisi olla ainoastaan yksi henkilö, joka kävisi ansiotyössä. Näin ollen tämä olisi hänen käsityksensä mukaan ikään kuin ihanneperheratkaisu. Katson kyllä, että tällainen käsitys on joko äärimmäisen patriarkaalinen tai äärimmäisen matriarkaalinen eikä sovi kyllä nykyaikaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

### 3) Laki kansaneläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen muuttamisesta

#### Lähetekeskustelu

Lakialoite LA 51/1999 vp (Mauri Pekkarinen / kesk ym.)

**Ensimmäinen varapuhemies:** Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sosiaali- ja terveystieteiden valiokuntaan.

#### Keskustelu:

**Ed. Hyssälä:** Arvoisa rouva puhemies! Keskusta on jättänyt lakialoitteen, jolla tähtäämme siihen, että kansaneläkkeen pohjaosan poiston työeläkevähenteisyys keskeytetään. Me tarjoamme nyt myös mahdollisuuden hallituspuolueille ja niiden edustajille, jotka vaalikentillä vaalipuheissaan, paneelissaan, ilmoituksissaan olivat sitä mieltä, että pohjaosan poisto, leikkaus, on keskeytettävä. Ainakin omassa vaalipiirissäni oli ilmoituksia, että eläkeläisille on palautettava nämä menetykset, ja hyvin monet meistä ovat tallettaneet nämä ilmoitukset tiukasti pöytälaatikkoon, ja tarjoamme nyt niillekin edustajille mahdollisuuden olla vaalipuheittensa mittaisia.

Eläkeläisethän ovat kokeneet tämän hyvin epäoikeudenmukaisena, ja kansaneläkkeen pohjaosan poistaminen ja tarveharkinnan merkityksen kasvu eläketurvassa saattavat merkitä sitä, että eläketurva osaltaan lisää yhteiskunnan jatkautumista hyvä- ja huono-osaisiin. Kansaneläkkeistä voi tulla huono-osaisen eläketurva, kun taas hyväosaiset saavat työeläkettä.

Pohjaosan leikkaushan on nyt toteutettu niin, että sitä on jäljellä 171 markkaa kuukaudessa, ja pohjaosan leikkaaminen jatkuu niin, että vuonna 2000 pohjaosaa leikataan 20 prosenttia ja edelleen 2,7 prosenttia vuonna 2001, jolloin kansaneläkkeen pohjaosa poistuu.

Mielestäni eläkepolitiikan tavoitteena tulee olla vähävaraisten eläkkeensaajien eläketason säilyttäminen. Siksi kansaneläkkeen pohjaosan leikkauksista on luovuttava ja pohjaosa on jädettävä ensi vuoden alusta vuoden 99 eli tämän vuoden tasolle. Keskusta ehdottaa, että perustetaan parlamentaarinen eläkekomitea, jossa pohditaan, miten jo tehdyt pohjaosan leikkauksen epäoikeudenmukaisuudet korjataan.

Arvoisa rouva puhemies! Viime vaalikaudella tehdyistä hallituksen epäonnistuneista sosiaalipoliittisista ja eläkepoliittisista linjauksista on myös esimerkkinä kansaneläkkeen lapsikorotusten poistaminen. Se liittyy kansaneläkeasiaan, ja se oli aika surullista päätöksentekoa täällä eduskunnassa. Sehän kohdistui pääasiassa sellaisiin pienituloisiin lapsiperheisiin, joissa ainakin toinen vanhemmista on työkyvytön. Lapsikorotusten saajista noin 90 prosenttia on työkyvyttömiä. Menetykset kasaantuvat lapsiperheissä, joissa kummatkin puoliset ovat työkyvyttömiä.

Lapsikorotusten poistamista ei voida pitää sosiaalipoliittisesti perusteltuna, ja se on erittäin suuri asia, jos ajatellaan kokonaisuutta pienituloisten ja vähävaraisten kansalaisten asemassa. Kansaneläkkeen lapsikorotusten leikkaus on pysäytettävä ja lapsikorotukset on palautettava. Tämä on keskustan linja. Tässä kaikkein vähäraisimpia ja heikko-osaisimpia yhteiskuntamme jäseniä kyllä rökitetään aika tavalla.

Kansaneläkkeiden indeksidonnaisuuden takia kansaneläkkeensaajien eläketurvan taso ei ole seurannut yhteiskunnan yleistä hinta- ja palkkakehitystä. Tämä on merkinnyt sitä, että kansaneläkkeen saajat eivät ole siinä määrin kuin muut päässeet osallisiksi yleisestä yhteiskuntamme hyvinvoinnin kehityksestä. Lisäksi työeläkeissä taitettu indeksi heikentää yli 65-vuotiaiden eläketurvaa ja on vastoin eläkkeensaajien yhdenvertaisuutta.

Näiden epäkohtien korjaamiseksi myös keskusta esittää tätä komiteaa, joka voisi tehdä esitykset eläkeindeksien yhtenäistämisestä. Tässä yhteydessä on myös arvioitava, miten eläketurva voidaan indeksijärjestelmää käyttäen sopeuttaa taloudelliseen kehitykseen.

Arvoisa rouva puhemies! Kansaneläkkeiden taso on vuosien mittaan jäänyt jälkeen verrattuna työeläkkeiden tasoon. Tämä johtuu siitä, että kansaneläkkeisiin ei todellakaan ole tehty tasokorotuksia 15 vuoteen ja kansaneläkkeitä on tarkistettu työeläkkeitä pienemmillä indekseillä lähes 40 vuoden ajan. Kansaneläkkeisiin tulisi tehdä tasokorotus, jotta ne eivät menettäisi merkitystään eläkeläisten vähimmäiseläketurvana. Jos kansaneläkkeen merkitys vielä tästä romuttuu, yhä useampi eläkeläisistä, jotka saavat pientä eläkettä, joutuu turvautumaan kunnalliseen toimeentulotukeen.

Jos tarkastelemme Lipposen toisen hallituksen eläkepoliittisia linjauksia, ei tässä kovin kaksisia ole eläkeläisille luvassa. Hyvin monia laajoja ja kipeitä asioita luvataan hallitusohjelmassa

selvittää. Milloin ne selvitykset aloitetaan ja valmistuvatko selvitykset ajoissa, siitä me emme tiedä. Löytyykö selvityksen jälkeen yksimielisyyttä hallituksen sisältä, että näitä selvityksiä toteutettaisiin, emme todellakaan tiedä.

Kuitenkin eläkepoliittiset haasteet ovat ääretömät suuret tässä yhteiskunnassa, kun ottaa huomioon, että 15 vuoden aikana, vuonna 2000—2015 työvoimasta poistuu 1,2 miljoonaa henkilöä. Tämän jos minkä pitäisi havahduttaa kiireesti linjaamaan eläkepoliittisia linjauksia muutenkin kuin tällä tavalla hajanaisesti. Meillä on viimeksi 70-luvun alkupuolella istunut parlamentaarinen eläkekomitea. Sen jälkeen tässä on ollut jo kymmenet vuodet, ettei ole ollut tällaista komiteaa, jossa linjauksia olisi tehty. Meillä on koko eläkepolitiikkaa hoidettu pala palalta pirstaleisesti. Nyt olisi todella aika tehdä tällaisia suuria linjauksia vaikkapa vähän Ruotsin mallin mukaan, missä on todellakin tehty kauaskantoiset, taloussuhdanteetkin huomioon ottavat, hyvät eläkepoliittiset linjaukset.

Arvoisa rouva puhemies! Eläkeläisten kysymys on varmasti tämänkin vaalikauden yksi tärkeimpiä asioita, pienten eläkeläisten asema, kansaneläkkeitten säilyttäminen suomalaisessa eläkepolitiikassa keskeisinä elementteinä, ja koska täällä on näin vähän hallituspuolueitten edustajia — en tiedä, mihin ed. Aittoniemi lasketaan, ehkä siihen välimaastoon — mutta toisella puolella tässä on yksi ja toisella puolella kaksi, katson, että tämä ansaitsee kyllä tulla päiväaikaan keskusteluun, jolloin kaikki halukkaat ja ennen kaikkea ne kansanedustajat, jotka vaalien alla vaativat kansaneläkkeen pohjaosan säilyttämistä, pääsevät osallistumaan keskusteluun ja näin ollen antamaan äänestäjilleen tämän lupauksen sinetiksi oman puheensa jo tässä lähetevaiheessa.

Ehdotan siis, arvoisa puhemies, että tämä asia jätettäisiin pöydälle perjantaina 21.5. olevaan istuntoon, jolloin päiväsaikaan tästä tärkeästä asiasta pääsemme keskustelemaan.

**Ensimmäinen varapuhemies:** Kun asiaa ei ole yksimielisesti päätetty lähettää valiokuntaan, asia on jäävä pöydälle. Kehotan seuraavia puhujia käyttämään puheenvuoron pöydällepanon ajasta.

**Ed. Kankaanniemi:** Arvoisa puhemies! Ensi perjantaina on ainakin kolmen puolueen puoluekokous, mikä merkitsee sitä, että esimerkiksi kansallisen kokoomuksen eduskuntaryhmä saattaa olla poissa paikalta, niin kuin vihreätkin ja omakin puolueeni.

Ehdotan että pantaisiin asia pöydälle ensi tiistaina pidettävään istuntoon.

**Ed. Tiusasnen:** Rouva puhemies! Mielestäni tämä asia olisi aivan yhtä hyvä käsitellä tänäänkin, mutta kannatan ed. Kankaanniemen ehdotusta tässä mielessä. Se on parempi kuin perjantai, ed. Hyssälän esittämä vaihtoehto.

Keskustelu pöydällepanosta julistetaan päättyneeksi.

**Ensimmäinen varapuhemies:** Keskustelussa on ed. Hyssälä ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi perjantain täysistuntoon.

Ed. Kankaanniemi on ed. Tiusasnen kannattamana ehdottanut, että asia pantaisiin pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

**Ensimmäinen varapuhemies:** Kun ed. Hyssälän ehdotusta ei ole kannatettu, se raukeaa.

Ed. Kankaanniemen ehdotus hyväksytään ja asia pannaan pöydälle ensi tiistain täysistuntoon.

**Ensimmäinen varapuhemies:** Eduskunnan seuraava varsinainen täysistunto on ensi perjantaina kello 13 ja kyselytunti ensi torstaina kello 16.30.

Täysistunto lopetetaan kello 21.03.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio